

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av polislagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att polislagen från 1995 ändras så att bestämmelser om okonventionella brottsbekämpnings- och brottsutredningsmetoder fogas till den. De nya metoder som föreslås är täckoperation och bevisprovokation genom köp. Propositionen innefattar vidare bestämmelser om säkerhetsvisitation för att skydda rättegångar och andra tillställningar som kräver särskilt skydd. Genom de föreslagna bestämmelserna utvidgas också polisens rätt att få teleidentifieringsuppgifter och utföra teknisk observation, samt preciseras bestämmelserna om handräckning.

Genom de bestämmelser som gäller täckoperation och bevisprovokation genom köp får polisen nya på lagnivå reglerade brottsbekämpnings- och brottsutredningsmetoder för bekämpande av allvarlig och organiserad brottslighet. Syftet med de nya bestämmelserna är att tillgodose de krav som informationssamhället ställer genom att ge polisen bättre möjligheter än för närvarande att hemlighålla polisens viktigaste taktik och teknik. I ett öppet samhälle är detta en förutsättning för bekämpningen av allvarlig brottslighet och skyddandet av den polispersonal som deltar i detta arbete.

Den gällande lagstiftningen innefattar inga bestämmelser om förbud mot användningen av täckoperation eller av bevisprovokation genom köp. Trots detta följer betydande begränsningar av användningen av ovan nämnda metoder framför allt av straffrätten och polislagen, till exempel förbud mot anstiftan till brott och skydd för privatlivet. Lagförslaget innehåller definitioner på begreppen bevisprovokation genom köp och täckoperation samt bestämmelser om förutsättningar för utövande av befogenheter, beslutsförfaranden och rättsskyddsmedel. Genom bestämmelserna klargörs rättsläget och preciseras de begrepp som gäller ovan avsedda metoder och som redan används i allmänspråket.

Propositionen avser att till ovan nämnda delar i nödvändig omfattning samordna lagstiftningen i Finland med gällande lagstiftning eller praxis i de övriga europeiska staterna och i en del andra länder i syfte att genomföra reciprocitetsprincipen. Inte minst den utvidgade fria rörligheten inom Europeiska unionen och i Schengenländerna kräver nya brottsbekämpnings- och brottsutredningsmetoder som skapar bättre balans och kan inordnas i en föränderlig säkerhetspolitisk omvärld.

De gällande bestämmelserna tillåter inte att polisen inhämtar teleidentifieringsuppgifter för att avvärja grova brott eller allvarliga faror, utom när det gäller telefonterror eller larm eller situationer som innehåller brott mot besöksförbud. I propositionen föreslås att polisen skall ha rätt att inhämta teleidentifieringsuppgifter, om det är fråga om en omedelbar fara som hotar liv eller hälsa eller ett i lagen avsett grovt brott. För att polisen skall kunna handla snabbt exempelvis vid risk för explosioner föreslås det att teleidentifieringsuppgifter skall kunna inhämtas genom beslut av en polisman som tillhör befälet utan tidskrävande ansökningshandläggning i domstol. För att förstärka rättssäkerheten är åtgärden dock alltid förenad med direkt och obligatorisk efterhandskontroll i domstol.

Den gällande polislagen innehåller bestämmelser om teknisk observation. Tillämpningen av bestämmelserna har tekniskt visat sig vara mycket problematisk och därför har teknisk observation inte tjänat som brottsbekämpnings- och brottsutredningsmetod på väntat sätt. För att ändra detta föreslås i propositionen att anordningar som används för teknisk observation med avvikelse från gällande bestämmelser skall kunna placeras ut också i det utrymme som skall observeras. Detta skall dock förutsätta tillstånd av en domstol. Rätten att utföra teknisk observa-

tion skall fortfarande inte gälla bostäder som används för stadigvarande boende, vilka hör till kärnområdet för hemfriden.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft ungefär en månad efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	5
1. Inledning	5
2. Nuläge	5
2.1. Lagstiftning och praxis	5
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	6
Allmänt	6
Lagstiftningen i vissa nordiska länder	7
Lagstiftningen i vissa andra europeiska stater	8
Exempel på domar vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ..	10
2.3. Vissa riksdagsutskotts synpunkter på okonventionella metoder	11
2.4. Bedömning av nuläget	12
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	14
3.1. Allmänt	14
3.2. Täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning	15
3.3. Säkerhetsvisitation vid rättegångar och tillställningar med behov av särskilt skydd	16
4. Propositionens verkningar	16
4.1. Ekonomiska verkningar	16
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	17
4.3. Miljökonsekvenser	17
4.4. Verkningar för medborgarna	17
5. Beredningen av propositionen	17
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	17
5.2. Remissutlåtanden	18
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	18
6.1. Samband med andra propositioner	18
6.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser	19
DETALJMOTIVERING	20
1. Lagförslaget	20
2. Närmare bestämmelser	39
3. Ikraftträdande	39
4. Lagstiftningsordning	39
Allmänt	39
Gränskontroller och tullåtgärder	40
Avspärrande av en plats eller ett område	40
Säkerhetsvisitation	41
Teknisk observation, täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning	41
Polisförordnanden	45
Närmare stadganden och bestämmelser	45
Sammandrag	45

LAGFÖRSLAG

Lag om ändring av polislagen 46

BILAGA

Parallelltext

Lag om ändring av polislagen 52

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Den gällande polislagen (493/1995) trädde i kraft den 1 oktober 1995. Därmed upphävdes den gamla polislagen som hade gällt i ca 30 år. Den nya polislagen har visat sig fungera relativt väl i praktiken. När lagen bereddes kunde emellertid inte alla tillämpningssituationer och praktiska behov förutses. Därför tillsatte inrikesministeriet den 11 mars 1997 en arbetsgrupp för att bland annat utreda vilka enskilda bestämmelser som behöver ses över och vilka nya befogenhetsregler det behövs framför allt när det gäller förebyggande av allvarlig brottslighet.

Propositionen baserar sig på förslagen från arbetsgruppen. I den har det också tagits hänsyn till en lagmotion från 1997 (38/1997 rd), som framställdes av 103 riksdagsledamöter och som likaså gällde utvidgade befogenheter för polisen för att bekämpa allvarlig brottslighet.

I propositionen föreslås att polislagen (493/1995) kompletteras med bestämmelser om vissa nya metoder för bekämpning av brott som syftar till effektivare bekämpning av allvarlig och organiserad brottslighet samt om befogenheter att skydda rättegångar och tillställningar med behov av särskilt skydd. Reformen avser att klargöra det rådande rättsläget när så kallade okonventionella brottsbekämpningsmetoder används. Med okonventionella brottsbekämpningsmetoder avses som regel infiltration, gillrande av fällor, bevisprovokation och användning av informatörer. I denna proposition ingår närmast bestämmelser om täckoperation, som innefattar infiltration och inhämtande av information, och om bevisprovokation genom köp, som inte innefattar rätt till anstiftan av brott.

Samtidigt ändras vissa enskilda bestämmelser för att de skall motsvara syftet med polislagen. En del bestämmelser föreslås också bli förtydligade eftersom det i praktiken har visat sig att de är bristfälliga på vissa punkter eller behöver preciseras.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Den gällande polislagen har i stora drag nått de uppsatta målen. Lagen innehåller

befogenhetsbestämmelser för återkommande och vanliga situationer, där man tidigare var tvungen att tillämpa bestämmelserna om nödvärn eller nödläge eller alternativt stöda sig på till sedvanerätt.

Vidare har polislagen uppfyllt kraven visavi de grundläggande fri- och rättigheterna respektive de mänskliga rättigheterna. Den möjliggör flexibel, effektiv och i rättsligt hänseende säker polisiär verksamhet.

Med polislagen har de flesta luckor och inkonsekvenser i den gamla lagen kunnat undanröjas. Men i vissa hänseenden är situationen inte helt tillfredsställande. Regleringen av brottsbekämpningsmetoderna vid allvarlig och organiserad brottslighet är alltjämt otillräcklig och internationellt sett bristfällig när det gäller okonventionella metoder.

När konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990), nedan Europarådets människorättskonvention, trädde i kraft i Finland 1990 ålades lagstiftaren och förvaltningsmyndigheterna en skyldighet att vidta nödvändiga lagstiftningsmässiga och administrativa åtgärder för att bland annat införa tydliga regler i lag för användningen av polisbefogenheter. I samband med totalrevideringen av polislagen 1995 ansågs det emellertid inte vara möjligt att föreslå att användningen av okonventionella metoder skulle regleras i den nya lagen, som även i övrigt var mycket omfattande med hänsyn till innehållet.

Enligt gällande lagstiftning är teleövervakning utförd av polisen tillåten bara med stöd av 5 a kap. 3 § tvångsmedelslagen (450/1987). Med teleövervakning avses att teledentifieringsuppgifter får inhämtas, en mobiltelefon spåras och en teleanslutning stängas. Därtill har polisen rätt att få teledentifieringsuppgifter för teleanslutningar med stöd av 50 § telemarknadslagen (396/1997) för att utreda brott eller för att ta reda på från vilken teleanslutning ett larm kommer. De gällande bestämmelserna ger inte polisen rätt att utföra teleövervakning för att förhindra ett grovt brott eller en allvarlig fara.

Riksdagen förutsatte i sitt svar på propositionen med förslag till polislagen (RP 57/1995 rd) att ordet "polisman" i lagförslaget ersätts med "polis". På grund av systematiken i polislagen hade ändringen emellertid lett till

förväxlingar. Begreppen ansågs vara så inarbetade och utbredda att ändringen inte hade kunnat genomföras utan problem. Regeringen har den uppfattningen att riksdagen senare har ändrat sig i fråga om ordet "polisman", eftersom riksdagen efter den nya polislagen har velat ha kvar det allmänspråkliga ordet "tjänsteman" i till exempel stats-tjänstemannalagen (750/1995). Det är uppenbart att det vore lämpligast att göra en helhetsbedömning av det stora antalet allmänspråkliga ord med efterleden -man i olika författningar och ändra dem i överensstämmelse med jämställdhetskraven i samband med en totalrevidering av jämställdhetslagstiftningen.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Allmänt

Trots namnet är okonventionella metoder vanliga i nästan alla stater inom Europeiska unionen (EU) och även i andra länder. De långa erfarenheterna har visat att metoderna med fördel kan användas av polisen för att förebygga och utreda brott.

Då den fria rörligheten ökat i Europa till följd av verkningarna av konventionen om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985 mellan regeringarna i Beneluxstaterna, Förbundsrepubliken Tyskland och Frankrike om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna (*Schengenavtalets tillämpningskonvention*) den utvidgade visumfriheten och den allmänna internationaliseringen har också verksamhetsbetingelserna för den internationella och allvarliga organiserade brottsligheten blivit bättre i Finland. På grund av den internationella utvecklingen kan polisen inte längre arbeta effektivt bara med hjälp av traditionella förundersökningar i efterhand som syftar till att utreda ett begånget brott. Om den allvarliga internationella organiserade brottsligheten och de samhällsliga skadorna i dess kölvatten skall kunna bekämpas, måste polisen ha fullgoda befogenheter att inhämta upplysningar om brottsliga aktiviteter och de bakomliggande incitamenten redan innan ett brott har begåtts.

Tack vare samarbetet med myndigheterna i Europa och andra länder får polisen i Finland allt mer sådan internationell information om brott som har inhämtats med hjälp

av okonventionella metoder. Med avseende på reciprocitetsprincipen i folkrätten vore det därför viktigt att också myndigheterna i Finland får rätt att idka liknande internationellt samarbete när det gäller brottslig verksamhet riktad mot Finland. Bland annat Europeiska unionens råd har starkt talat för en harmonisering av samarbetet och metoderna i Europa för att bekämpa internationell brottslighet. Också i det internationella polissamarbetet måste det finns möjligheter till effektivt förföljande av brottslingar över gränserna i samråd med berörda myndigheter i den främmande staten.

Enligt 46 § i den gällande polislagen har den som på begäran av en polisman bistår denne i ett tjänsteuppdrag rätt att enligt polismannens anvisningar utöva sådana polisbefogenheter som polismannen inom ramen för sin behörighet anvisar. Däremot finns det särskilda bestämmelser om användning av maktmedel. Tillämpningen av bestämmelsen har inte begränsats med avseende på den assisterande personens nationalitet eller andra omständigheter. Därför kan bestämmelserna i 46 § i den gällande polislagen i överensstämmelse med finsk lag tillämpas också på en annan stats lagtillsynsmyndigheter vid täckoperationer inom ramen för samarbetet mellan myndigheter. Eftersom internationell rättshjälp redan finns reglerad i andra lagar har det ansetts att det inte är nödvändigt att föreslå en bestämmelse om användning av okonventionella metoder inom internationell rättshjälp.

Den generella principen ute i Europa är att okonventionella metoder bara används för att bekämpa allvarlig och organiserad brottslighet. Alla stater i Europa har inte reglerat verksamheten genom lagnormer, utan ofta med hjälp av bestämmelser från ministerier eller föreskrifter och anvisningar på lägre nivå. En del stater, exempelvis Danmark, har dock generella bestämmelser om okonventionella metoder också i lag. Metoderna tillämpas dock under överinseende av en högre polismyndighet, rannsakningsdomare, domstol eller åklagare. Därvid iaktas den allmänna organisatoriska och hierarkiska indelning som det berörda landet även i övrigt tillämpar på ledningen vid utredning av brott. Därtill är det en allmän rättsprincip att brottsanstiftan är förbjuden och detta gäller även användningen av okonventionella metoder.

I den europeiska polisrätten och polisprax-

isen görs en tydlig skillnad mellan bevisprovokation och brottsprovokation. Med bevisprovokation avses aktiviteter för att styra en persons handlande i syfte att få information som kan bidra till att förebygga ett brott eller att gripa gärningsmännen samt att samla in och dokumentera bevismaterial. Med brottsprovokation avses verksamhet som aktivt provocerar fram en gärning som är straffbar enligt lag. Vid brottsprovokation är avsikten att påverka viljan hos en person för att förmå honom att inleda en brottslig aktivitet som han utan provokation inte hade inlett. EU-staterna betraktar allmänt brottsprovokation som en förbjuden metod.

Aven om användningen av okonventionella metoder i vissa hänseenden kan anses medföra en del problem, går det inte att påvisa att metoderna i Europa skulle ha kränkt rättsstatsprincipen. På grund av bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna respektive de mänskliga rättigheterna har staterna en generell och bindande skyldighet att skydda alla som vistas på deras territorium, också mot risker och skador som orsakas av brottslig verksamhet. Reformen av bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen avsåg särskilt att lyfta fram det allmänna skyddet att skydda samhällsmedlemmarna mot brott och andra rättsstridiga gärningar som de kan utsättas för. Enligt 16 a § regeringsformen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras.

Lagstiftningen i vissa nordiska länder

Norge

Polisen i Norge tillämpar infiltration och bevisprovokation genom köp. Det finns dock inga regler i lag om de okonventionella metoderna, utan den högsta åklagarmyndigheten och det norska justitieministeriet har utfärdat vissa föreskrifter om användningen av dessa metoder. Ett absolut villkor är att till exempel bevisprovokation genom köp inte får resultera i ett nytt brott som annars inte hade begåtts.

En offentlig utredning av okonventionella metoder blev nyligen klar i Norge, "Norges Offentlige Utredninger: Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet" (NOU 1997:15). Utredningen behandlar bland annat infiltration och bevisprovokation genom

köp. Med infiltration avses i sin lindrigaste form att en polisman opererar under falsk identitet, det vill säga under täckmantel.

Utredningen framhåller att det vid operationer under täckmantel ofta oundvikligen krävs falska dokument, till exempel pass, för att operationen inte skall avslöjas.

Norge har inga särskilda bestämmelser om befogenheter för polisen att använda falska dokument. Utredningen slår dock fast att kriminaliseringen av urkundsförfalskning i 182 § i den norska strafflagen inte kan tillämpas när polisen använder okonventionella metoder.

Det anses inte olagligt att polisen använder falska dokument för att förhindra att en okonventionell metod avslöjas, och verksamheten är därmed inte kriminaliserad. I princip anses det tillåtet att polisen tillgriper detta förfarande.

Den högsta åklagarmyndigheten har i Norge utfärdat grundläggande villkor för bevisprovokation bl.a. genom köp.

Sverige

I Sverige tillämpar polisen infiltration. De allmänna principerna för polisverksamhet finns inskrivna i 8 § polislagen. Paragrafen tillämpas också på infiltration. En förutsättning är att målet inte kan uppnås med lindrigare medel och att operationen syftar till att bekämpa allvarlig brottslighet. Infiltration tillgrips särskilt vid utredning av grova narkotikabrott. Av hävd har infiltratören bara kunnat vara en svensk polistjänsteman. Endast bevisprovokation är tillåten. Beslutet att använda bevisprovokation fattas av en polisman i polis chefsbefattning. I den svenska rättslitteraturen har det ansetts att en brottslig avsikt måste föreligga om en provokation skall kunna jämföras med en brottsanstiftan. Vid provokation utförd av polisen saknas denna brottsliga avsikt eftersom syftet är att avslöja ett brott. Formellt sett utför provokatören en brottslig gärning men materiellt sett är gärningen inte lagstridig eftersom den subjektiva skulden, det vill säga en brottslig avsikt, saknas. Grunden för rättfärdigandet har ansetts vara att provokatören ingriper för att värna om det skyddsintresse som den provocerade har för avsikt att kränka och därigenom får provokatören sitt myndigande.

Bevisprovokation genom köp är en allmän metod inom polisen i Sverige. De ovan an-

förda allmänna principerna för polisverksamhet tillämpas också vid bevisprovokation genom köp. Metoden används vid utredning av grova brott eller försök till grova brott och användningen förutsätter tillstånd av en allmän åklagare.

I Sverige pågår en översyn av reglerna för infiltration och bevisprovokation genom köp och meningen är att bestämmelserna skall samordnas med reglerna i de övriga EU-staterna.

Danmark

I Danmark tillämpar polisen infiltration och bevisprovokation genom köp. Det finns detaljerade regler för hur metoderna får användas. På grundval av ett domstolsbeslut har polisen rätt att tillgripa infiltration eller bevisprovokation genom köp om det finns grundad anledning att misstänka att ett brott håller på att begås eller ett försök till brott pågår. Ytterligare villkor är att bevis inte kan fås fram med andra undersökningsmetoder och att straffet för det misstänkta brottet är fängelse i minst sex år.

Lagstiftningen i vissa andra europeiska stater

Tyskland

Den tyska polisen och tullen tillämpar allmänt infiltration och bevisprovokation genom köp.

Tyskland införde lagbestämmelser om okonventionella metoder 1992. Samtidigt som en lag om organiserad brottslighet antogs skrevs bestämmelser om täckoperationer in i straffprocesslagen. Straffprocesslagen innefattar numera bestämmelser om villkoren för och innehålllet i okonventionella aktiviteter, skapandet av falsk identitet, beslutsprocedurer och sekretess, rätt att gå in i en bostad, skyldighet att anmäla verksamheten för innehavaren av bostaden och användning av uppgifter.

När det gäller okonventionella metoder krävs enligt lagen att det skall finnas grundad anledning att misstänka att ett brott med mycket allvarliga följder kommer att begås och att utredningen gäller: 1) narkotika- eller vapenbrott eller förfalskning av pengar eller värdepapper, 2) skydd av statens säkerhet, 3) yrkes- eller vaneförbrytare eller 4) en person som tillhör en grupp som bedriver organise-

rad brottslighet eller organiserad brottslighet. Ett annat alternativt kriterium är att det finns grundad anledning att befara ett återfall av ett allvarligt brott. En förutsättning i detta fall är att det vore omöjligt eller mycket svårt att utreda saken med andra medel. Ett tredje alternativ är att brottet är av så speciell art att okonventionella metoder måste tillgripas. Också i detta fall är villkoret att det vore omöjligt eller mycket svårt att utreda saken med andra metoder.

Den åklagare som ansvarar för undersökningen beslutar om tillämpningen av täckoperationer. Om tillståndet dröjer och detta medför risker har polisen rätt att inleda en operation omedelbart. Tillstånd måste dock inhämtas hos åklagarämbetet utan dröjsmål. Om åklagarämbetet inte beviljar tillstånd inom tre dagar måste operationen avblåsas.

Tyskland har särskilda bestämmelser för situationer när den som utför en täckoperation går in i den åtalades bostad. Som regel krävs tillstånd av en rannsakningsdomare. Om tillståndet dröjer och detta medför en risk måste polisen begära tillstånd av åklagarämbetet. Om tillståndet inte heller nu kommer i tid har polismannen rätt att gå in i lägenheten men tillstånd måste inhämtas utan dröjsmål.

Vad gäller rätten att gå in i en bostad föreskriver lagen därtill att den som utför observation har rätt att gå in i bostaden under täckmantel bara med ägarens eller innehavarens samtycke. Med andra ord är så kallad hemlig husrannsakan inte tillåten. Avsikten är att det skall vara tillåtet att gå in i en bostad, om detta är nödvändigt för att förhindra att en polisman som utför en täckoperation upptäcks. Utöver den överenskomna täckmanteln, identiteten, har polismannen inte rätt att ta till andra osanna eller påhittade förklaringar för att inhämta samtycke.

Bostadsinnehavaren skall underrättas om besöket så snart det är möjligt utan att äventyra syftet med undersökningen, den allmänna säkerheten, liv eller hälsa eller framtida möjligheter att sätta in polismannen i liknande operationer.

I Tyskland kan man bygga upp en tillfällig eller permanent täckmantel för en anställd hos polisen, till exempel en ny identitet. Den som deltar i täckoperationen har rättskapacitet också under falsk identitet. Oberoende av den falska identiteten kan han kära och svara samt företa rättshandlingar.

Officiella dokument får upprättas eller

ändras om detta är nödvändigt för att skapa eller vidmakthålla en falsk identitet.

Information som inhämtats i samband med täckoperationer får användas som bevis i andra mål än det undersökta brottet endast om straffprocessen gäller ett brott som får undersökas under täckmantel på det sätt som avses i straffprocesslagen.

Polismannens falska identitet kan vid behov hållas hemlig också efter operationen. Åklagarmyndigheten och domaren har dock rätt att kräva att den falska identiteten avslöjas. Vid straffprocesser får en falsk identitet hemlighållas på de villkor som straffprocesslagen anger och framför allt om ett avslöjande äventyrar avsikten med undersökningen, den allmänna säkerheten, liv eller hälsa och framtida möjligheter att sätta in polismannen i liknande operationer.

I ett cirkulär från det tyska justitieministeriet och inrikesministeriet, vilket gäller brottsutredning och att anlita informatörer, personer som åtnjuter speciellt förtroende, infiltrerande spanare och andra polistjänstemän som utför hemliga undersökningar, ingår närmare bestämmelser om användningen av okonventionella metoder.

Nederländerna

Polisen i Nederländerna praktiserar infiltration och bevisprovokation genom köp. Metoderna används med tillstånd av en allmän åklagare och under dennes ledning. Vid parlamentet har en kommité utrett användningen av vissa känsliga utredningsmetoder, bland andra infiltration och bevisprovokation genom köp. En lag om metoderna är under behandling av parlamentet.

Belgien

Infiltration och bevisprovokation genom köp är allmänna utredningsmetoder inom den belgiska polisen. Justitieministeriet har meddelat detaljerade anvisningar om tillämpningen. Infiltrerande personer kan också arbeta för andra lagtillsynsmyndigheter.

Spanien

Den spanska polisen använder metoder som infiltration och bevisprovokation genom köp. Det finns lagbestämmelser om metoderna. Lagen har givits i januari 1999.

Irland

Den irländska polisen och tullen använder infiltration och bevisprovokation genom köp. Polisen har utfärdat interna bestämmelser om metoderna.

Italien

Den italienska polisen använder infiltration och bevisprovokation genom köp. Metoderna är reglerade i lag och användningen av dem kräver tillstånd av en domstol eller den myndighet som ansvarar för narkotikaövervakningen.

Österrike

Den österrikiska polisen tillämpar infiltration. En förutsättning är att utredningen av ett allvarligt brott eller av organiserad brottslighet i annat fall äventyras eller störs väsentligt. Polisen och tullen tillämpar allmänt bevisprovokation genom köp som utredningsmetod. Täckoperationer är reglerade i lag och lagen har ändrats 1998. Med stöd av lagen har inrikesministeriet rätt att besluta att dokument med falsk eller vilseledande information får upprättas för att skydda aktionen. Beslutet är bindande för förvaltningsmyndigheterna.

Grekland

Den grekiska tullen och polisen tillämpar infiltration och bevisprovokation genom köp för att bekämpa narkotikabrott.

Luxemburg

Den luxemburgska polisen använder infiltration och bevisprovokation genom köp. Det finns inga närmare bestämmelser om metoderna i lag.

Portugal

Den portugisiska polisen använder allmänt infiltration och bevisprovokation genom köp som utredningsmetoder. Portugal har haft lagbestämmelser om metoderna sedan 1983. Den spanare som utför täckoperationer kan vara brottsutredare eller en utomstående person som opererar under uppsikt av polisen. Operationerna kan utföras i både brottsbekämpande och brottsutredande syfte. En

domstol måste fatta beslut om aktionen och tillståndet gäller för viss tid. I brådskande fall får en operation inledas utan tillstånd av domstolen, men då skall domstolen utan dröjsmål underrättas om att aktionen har inletts. Omständigheter som kommer fram vid operationerna får användas som bevis i brottmål endast om domstolen anser detta möjligt.

Frankrike

Den franska polisen och tullen använder infiltration och bevisprovokation genom köp. Närmare bestämmelser ingår i en lag från år 1991. För infiltration krävs tillstånd av en åklagare.

Förenade kungariket

Den brittiska polisen och tullen använder allmänt infiltration och bevisprovokation genom köp. Det finns inga lagbestämmelser om metoderna. På infiltration tillämpas närmare föreskrifter och anvisningar som utfärdats av inrikesministeriet, organisationen för polischefer (ACPO) och tullen.

Exempel på domar vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

I kap. II om grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen har fri- och rättigheterna preciserats och utvidgats i enlighet med principerna i Europarådets människorättskonvention. Följaktligen finner man stöd för tolkningen av exempelvis bestämmelserna i 8 § om skydd för privatlivet och i 16 § om en rättvis rättegång i tolkningen av motsvarande bestämmelser i Europarådets människorättskonvention.

Vad beträffar legitimiteten av täckoperationer kan det hänvisas till fallet *Lüdi* i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Domstolen hade att ta ställning till om det var ett brott mot bestämmelsen om respekt för privatlivet i artikel 8 i Europarådets människorättskonvention att en civilklädd polisman uppträdde som köpare av ett narkotikaparti. Dessutom skulle domstolen avgöra om den inhämtade informationen fick användas som bevis utan att den civilklädde polismannen hördes personligen som vittne i rätten.

Domstolen fastställde enhälligt att respekten för privatlivet när det gäller en person

som gjort sig skyldig till en brottslig gärning inte påverkade polisens rätt att anlita en civilklädd polisman för att avslöja brottet. Domstolen motiverade sin dom på följande sätt: Domstolen slog fast att det inte ingick i räckvidden för privatlivet att en civilklädd polisman anlätades i detta fall, oavsett om det gjordes med eller utan teleavlyssning. Polismannen hade opererat vid en försäljning av fem kilo kokain i syfte att gripa narkotikalangarna. Den misstänkte måste ha varit medveten om att narkotikahandlingen var olaglig och att han därför kunde riskera att komma i kontakt med polismän som utförde hemliga täckoperationer som syftade till att avslöja honom. Domstolen framhöll enhälligt att artikel 8 i Europarådets människorättskonvention om de mänskliga rättigheterna inte hade kränkts.

Domen kan anses tillåta tolkningen att en täckoperation där en polisman är infiltrerad i en kriminell organisation i och för sig inte är ett brott mot respekten för privatlivet enligt Europarådets människorättskonvention om de mänskliga rättigheterna, eftersom en person som deltar i en allvarlig illegal verksamhet förmodas förstå att han löper risk att bli föremål för åtgärder från lagtillsynsmyndigheternas sida. Kriminell verksamhet omfattas inte av skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna respektive de mänskliga rättigheterna. Samma princip gäller i Finland.

I fallet *Van Mechelen et others v. The Netherlands* (23.4.1997, 55/1996/674/861-864) tar domstolen ställning till om ett anonymt vittne får höras med avseende på kravet på rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europarådets människorättskonvention.

Målet gällde ett enskilt brott (enligt åtalstyrkandet mordförsök eller i andra hand dråpförsök och våldsam rån). I den nationella rättegången hade en polisman hörts som anonymt vittne eftersom man ville skydda polisens täckoperation. Trots att domstolen inte ansåg att det i detta fall fanns någon orsak att tillåta ett anonymt vittne slog den i sina motiveringar i princip fast att vittnen kan höras anonymt utan hinder av artikel 6 i Europarådets människorättskonvention om de mänskliga rättigheterna, men bara i undantagsfall och bara om detta är nödvändigt. Vidare slog domstolen fast principen att en polismyndighet kan anses ha rätt att kräva att en infiltrerande polisman får höras som anonymt vittne, om det är

nödvändigt för att garantera hans eller familjens säkerhet eller för att undvika att liknande polisoperationer avslöjas i framtiden och om försvarets rättigheter i vilket fall som helst respekteras vid rättegången.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna handlade nyligen fallet *Teixeira de Castro v. Portugal* (44/1997/828/1034). Fallet gällde särskilt tillämpningen av artikel 6 i Europarådets människorättskonvention om de mänskliga rättigheterna och tolkningen av kravet på en rättvis rättegång vid bevisprovokation genom köp och täckoperationer.

Domstolen kom fram till att Portugal hade gjort sig skyldigt till brott mot artikel 6 i Europarådets människorättskonvention, eftersom polismännen i ljuset av framlagda fakta ansågs ha provocerat fram ett brott. Domstolen motiverar sitt beslut med att polismännen främst hade handlat på eget initiativ och inte som ett led i ett utredningsförfarande mot narkotika. I Portugal genomförs sådana förfaranden i regel under ledning av en rannsakningsdomare. I detta hänseende skilde sig fallet från fallet *Lüdi* ovan.

I utslaget framhåller domstolen att polisen före narkotikabrottet inte hade haft någon anledning att misstänka att personen var narkotikalangare. Den misstänkte fanns inte i straffregistret och hade inte tidigare varit föremål för polisutredningar. Domstolen ansåg att polismännen i detta fall inte bara passivt hade observerat den misstänktes brottsliga aktiviteter utan också medverkat till att provocera fram ett brott. Utgående från dessa fakta röstade domstolen med 8 röster för och 1 röst emot att Portugal hade kränkt mannens rätt till en rättvis rättegång.

Domen och motiveringen till den bekräftar att det i och för sig inte strider mot Europarådets människorättskonvention att polisen använder täckoperationer och bevisprovokation genom köp eller anlitar informatörer men att den misstänktes rättssäkerhet måste beaktas i fullgod utsträckning.

2.3. Vissa riksdagsutskotts synpunkter på okonventionella metoder

Vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till polislagen (RP 57/1994 rd) framhöll lagutskottet följande (LaUU 10/1994, s. 4): "Avsikten med stadgandena om observation är att tillåta observation som i sig betyder ett intrång i vederbörande per-

sons privatliv, men inga andra åtgärder som normalt är förbjudna i lag. Stadgandena i saken medger således inte provokation, vilket skulle jämföras med anstiftan till brottsliga gärningar enligt 5 kap. strafflagen, eller infiltration där en polisman skulle tvingas att medverka i en ligas verksamhet åtminstone i så hög grad att brottet uppfyller rekvisitet för medhjälp för att han inte skall avslöjas. Däremot betraktas informatörer, s.k. tjallare som en helt normal metod för polisen att skaffa upplysningar - på samma sätt som hittills. Det finns ingen anledning för polisen att avstå från upplysningar som kommer från brottslingar, eftersom de kan vara viktiga för att förhindra vissa brott eller vid brottsutredningar. Vid behov kan polisen försöka skydda s.k. tjallare mot brott som andra brottslingar kan begå mot dem, men aldrig mot legala påföljder för deras egna brott."

Förvaltningsutskottet antog ett uttalande med ett i det närmaste identiskt innehåll (FvUB 20/1994 rd, s. 11—12).

Under 1996 uttalade sig förvaltningsutskottet och lagutskottet om bland annat infiltration och täckoperationer vid riksdagsbehandlingen av ett utkast till konvention om ömsesidigt bistånd mellan tullmyndigheterna i EU-staterna, den så kallade Neapel II-konventionen (FvUU 6/1996 rd och LaUU 16/1996 rd). Utskotten underströk vikten av omfattande och grundliga förberedelser och påpekade särskilt att de grundläggande fri- och rättigheterna bör vägas in. De var å ena sidan kritiskt inställda till artikel 21 och ansåg att den inte kunde antas i den förslagna formen eftersom en exceptionell befogenhetsnorm redan i sig kunde vara inkörsporten till en mer generell tillämpning. Å andra sidan framhöll utskotten att frågan inte hade utretts tillräckligt grundligt vid den aktuella tidpunkten.

Förvaltningsutskottet framhöll senare i ett utlåtande år 1997 (FvUU 11/1997 rd) i fråga om förebyggande och utredning av brott att "— — så kallade okonventionella utredningsmetoder inte kan införas i vårt land primärt med stöd av konventionen om ömsesidigt bistånd mellan tullmyndigheterna, utan att frågan måste bedömas i ett vidare perspektiv och med hänsyn till att det är polisen som har huvudansvaret och en generell befogenhet att förhindra och utreda brott och att det på grund av detta inte får uppstå en situation där tullmyndigheterna har större befogenheter än polismyndigheterna."

2.4. Bedömning av nuläget

Finland har än så länge ingen lagstiftning om s.k. okonventionella metoder. Det har länge varit kutym att polisen anlitar informatorer. Ofta skaffar en informator fram information som polisen ber om, men begreppsmässigt kan verksamheten inte jämföras med infiltration om informatören opererar på egen hand i en grupp och inte är underställd polisen. Informatörer är ofta personer som frivilligt har gått in i en kriminell grupp och opererar inom gruppen. Polisen i Finland har inte varit helt främmande för andra typer av okonventionella metoder heller.

Bevisprovokation i den meningen att en polisman skaffar fram bevis på ett begånget brott, alternativt ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse till brott, är inte förbjuden enligt gällande rätt. Det är en svår balansgång att dra gränser mellan bevisprovokation och brottsprovokation. Det är ett missförhållande med avseende på såväl den misstänktes som tjänstemannens, det vill säga polismannens, rättsskydd att den skrivna lagen innehåller luckor och att det saknas befogenhetsbestämmelser i polislagen.

Riksdagen uppmärksammade de okonventionella metoderna 1997 vid behandlingen av en rapport från en tjänstemannaarbetsgrupp på hög nivå till Europeiska rådet om den organiserade brottsligheten (E 30/1997 rd). Också vid behandlingen av ett förslag till konvention om tullsamarbetet mellan Europeiska unionens medlemsstater (Neapel II, statsrådets skrivelse U 38/1996 rd) debatterades metoderna. Bland annat förvaltningsutskottet framhöll i sitt utlåtande (FvUU 11/1997 rd) att det är möjligt att det finns ett behov av okonventionella utredningsmetoder men att det först måste göras en bedömning av om de nya befogenheterna är tillåtna för polisen, eftersom polisen är den myndighet som har huvudansvaret och en generell befogenhet att förebygga och utreda brott.

Under 1997 väckte 103 riksdagsledamöter en lagmotion (LA 38/1997 rd) med förslag till lag om ändring av tvångsmedelslagen, enligt vilket bestämmelser om okonventionella metoder skulle fogas till tvångsmedelslagen.

Rättslitteraturen i Finland innehåller mycket få tydliga och aktuella synpunkter på bru-

ket av okonventionella metoder. Den gällande principen visavi polislagen är att det skall finna tydliga befogenhetsbestämmelser om polisens tjänsteåligganden. Det är inte tillbörligt att den rättsliga bedömningen av bruket av okonventionella metoder nästan uteslutande måste bygga på generella straffrättsliga rättmätighets- och eftergiftskriterier.

Täckoperationer är till stor del förenliga med redan gällande rätt. Det är inte realistiskt att utgå från att polisen skulle kunna bekämpa allvarlig brottslighet med framgång genom att alltid öppet uppträda som polis. Det är en gammal tradition att polisen inte vid brottsspaning och övervakning uppträder öppet. Det kan dock uppstå vissa problem när verksamheten gäller hemfridsskyddade platser. Syftet med denna proposition är att begränsa observationen som sker i samband med täckoperationer på hemfridsskyddade platser till endast den omfattning som med tanke på verksamheten är nödvändig för att operationerna skall lyckas utan att polisen avslöjas. Däremot kommer bestämmelser om husrannsakan alltjämt bara att ingå i tvångsmedelslagen. Ett annat problem är att säkerställa ett tillförlitligt registerskydd. Vid en täckoperation får inte de uppgifter i de publika registren som vem som helst har tillgång till stå i strid med de täckuppgifter som polismannen använder. Det är dock inte möjligt att ge för mer ingående beskrivning av de praktiska arrangemangen kring en enskild aktion. Varje operation måste byggas upp från fall till fall utifrån aktuella bakgrundsfakta.

Den gällande lagstiftningen förbjuder inte bevisprovokation genom köp och det förekommer att metoden tillämpas. I rättslitteraturen har det ansetts klart att bevisprovokation genom köp inte får leda till ett nytt brott. Det är inte godtagbart att provocera fram ett brott, inte ens när provokatören är en polisman. Denna princip bekräftades också nyligen av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i fallet *Teixeira de Castro v. Portugal*. Fallet beskrivs närmare ovan i avsnitt 2.2.

Bevisprovokation genom köp är således tillåten men inte brottsanstiftan. Syftet är avser inte att ändra dessa grundläggande utgångspunkter. De föreslagna lagändringarna främst att klarlägga det nuvarande rättsläget. För det första föreslås att polislagen skall innehålla ett uttryckligt förbud mot brottsanstiftan. För det andra föreslås det bestäm-

meler som definierar begreppet bevisprovokation genom köp samt bestämmelser om förutsättningarna för användningen av denna metod. Den enda innehållsliga ändringen är att polislagen nu skall avgränsa användningen av bevisprovokation genom köp till vissa brottstyper och särskilda situationer.

I praktiken kan det vara svårt att utreda om det är bevisprovokationen som har provocerat fram beslutet om en brottslig gärning eller inte. Denna bevisningsfråga, som ofta är svår, avgör ofta också om den polisman som tillgripit bevisprovokationen själv har gjort sig skyldig till ett brott. Det finns olika metoder att få bukt med detta problem som med nödvändighet följer av bevisprovokation genom köp. Det är av stor betydelse att polisen har interna och tillräckligt tydliga anvisningar om bevisprovokation genom köp. Lika viktigt är det att välja ut rätt polismän för operationerna och att ge dem utbildning. För att undvika problem är det därtill rent strukturellt sett angeläget att användningen av bevisprovokation genom köp avgränsas till en relativt snäv sektor. Detta för att de praktiska situationerna så sällan som möjligt skall bli föremål för bedömning i domstol.

Rättspraxis har visat att lagstiftningen om okonventionella metoder i hög grad lämnar rum för tolkning och innehåller direkta luckor. Det rådande rättsläget kan inte anses tillfredsställande. För en bättre analys av läget är det viktigt att de inexacta allmänspråkliga begreppen först definieras i lag eftersom de inte har någon vedertagen betydelse i den finländska rättsvetenskapen.

Särskilt när det gäller att bekämpa narkotikabrottslighet och att få fram effektivare metoder för att beslagta narkotika på marknaden är det viktigt att okonventionella metoder och teleövervakning skrivs in i polislagen som brottsbekämpande befogenheter. Narkotikabrottsligheten är ett ständigt växande hot mot säkerheten i samhället.

Det rådande läget i fråga om teleövervakning är inte tillfredsställande. Polisen har inte rätt att få teleidentifieringsuppgifter ens för att bekämpa grova brott eller förhindra allvarliga faror. Den gällande lagstiftningen tillåter att teleidentifieringsuppgifter inhämtas vid utredning av en del relativt lindriga brott, till exempel vid brott genom telefonterror eller utredning av stölder som gäller mobiltelefoner. Det är å andra sidan inkonsekvent att rätten att inhämta teleidentifie-

ringsuppgifter inte gäller exempelvis allvarliga hotelser mot liv som framförs per telefon. Andå vore det av största vikt att brott kunde bekämpas i sådana situationer. Likaså bör det vara möjligt att bekämpa allvarliga faror som utgör ett omedelbart hot mot liv och hälsa med hjälp av teleövervakning i de fall då det inte finns anledning att misstänka att ett brott har begåtts i den mening som avses i förundersökningslagen (449/1987). Den gällande lagstiftningen tillåter exempelvis inte att en mobiltelefon spåras vid spaning efter försvunna personer som misstänks ha drabbats av en sjukdomsattack.

I praktiken har det därtill visat sig att teleövervakning behövs vid spaningar efter personer som av psykiska orsaker har hotat myndigheterna på sådant sätt att polisen fått anledning att misstänka att personen tenderar till självdestruktivt beteende. I dessa fall handlar det inte om att utreda ett begånget brott utan om att förhindra en farlig gärning som någon antas begå. I ett fall av denna typ har polisen ansett sig tvungen att på samma sätt som vid ett begånget brott tillämpa bestämmelserna i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. Polisen spårade då en laddning av explosiva ämnen med hjälp av uppgifter om en mobiltelefons läge, när en person körde in på riksdagens gård i en bil som tillhörde en helt legal affär för explosiva varor. I detta fall var brottmisstanken inte egentligen så stark som den borde vara vid förundersökning. I ljuset av gällande lag hade polisen således ingen tydlig befogenhet att i förebyggande syfte utreda om personen i fråga höll på att göra sig skyldig till en brottslig gärning och vilka åtgärder som krävdes för att undanröja faran.

För att sända eller mottaga telemeddelanden behövs det såväl en teleanslutning som teleterminalutrustning. Detta gäller såväl fasta telefonförbindelser som mobiltelefoner. Enligt nuvarande bestämmelser kan ett teleövervakningstillstånd ges så att det omfattar meddelanden som sänts från eller till en bestämd teleanslutning. Begäran kan på ett ändamålsenligt sätt individualiseras genom en teleanslutning då det gäller fasta förbindelser. Det har ingen betydelse vilken teleterminalutrustning som kopplats till de fast installerade ledningarna. När det gäller mobiltelefoner är situationen en annan. Ett ändamålsenligt sätt att individualisera en begäran kan förutom s.k. SIM-kort också vara den egentliga mobiltelefonens s.k. IMEI-

kod. Den som misstänks för brott kan i sin telefon eventuellt använda SIM-kort som står i andra personers namn eller anonyma SIM-kort som förhandsbetalats. På basis av det som anförts ovan föreslås att teleterminalutrustning i tillägg till teleanslutning införs som en parallell individualiseringsgrund för teleövervakningstillstånd.

Frågan om människor bör skyddas för brott mot liv eller hälsa vid rättegångar och tillställningar med behov av särskilt skydd har aktualiserats framför allt vid rättegångar där kriminella motorcykelgäng har varit inblandade. Också vid en del fall av grovt sabotage riktat mot myndigheter har frågan kommit upp.

Riksdagens biträdande justitieombudsman anser i ett avgörande av den 26 mars 1997 (nr 881/4/1995) angående ett klagomål att domstolens ordförande och polisen är skyldiga att garantera allmän ordning i sessionssalen. Med stöd av 16 § regeringsformen har var och en rätt att på ett tillbörligt sätt få sin sak behandlad av en domstol. Enligt artikel 6 i Europarådets människorättskonvention skall envar vara berättigad till en rättvis rättegång. Om detta skall infrias måste de som deltar i en rättegång kunna lita på att säkerheten är garanterad.

En laglighetsbedömning av säkerhetsvisitationer måste ta hänsyn till och samordna två grundläggande fri- och rättigheter, den personliga integriteten och den personliga säkerheten. Vid säkerhetsvisitationer måste vissa avsteg från den personliga integriteten göras för att garantera deltagarnas säkerhet. Biträdande justitieombudsmannen fann inte polisens säkerhetsvisitationer klandervärda men framhöll att det i vår lagstiftning inte finns någon bestämmelse som säkerhetsvisitationer vid rättegångar kan förankras i otvetydigt och i alla lägen. Eftersom intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna bara kan göras på grundval av lag och eftersom det inte existerar någon sådan rättslig grund för säkerhetsvisitationer vid rättegångar anser biträdande justitieombudsmannen att bristen måste avhjälpas utan dröjsmål.

Med stöd av 3 kap. polislagen har polisen sedan 1995 haft en tydlig befogenhet att använda teknisk observation. I praktiken har polisen inte fullt ut kunnat utnyttja denna möjlighet eftersom den gällande formuleringen i lagens 31 § förbjuder att teknisk anordningar placeras i det utrymme som skall övervakas. Med tanke på bättre utnytt-

jande av befogenheten och av teknisk observation är det motiverat att paragrafen ändras så att befogenheten kan utnyttjas i de praktiska situationer som avses i lägen.

Av tradition har polisen lämnat handräckning i situationer där den enskildes rätt uppenbart har kränkts exempelvis vid skadegörelse eller ofog och handräckningen har varit nödvändig för att den enskilde skall uppnå sin lagliga rätt. Den sedvanerättsliga befogenheten i fråga om polishandräckningen framgick indirekt ur den gamla utsökningslagens 7 kap. 14 § (37/1895), som upphävdes genom en lag som gavs 1991. I 7 kap. rättegångsbalken ingår bestämmelser om säkerhetsåtgärder som en domstol kan besluta om i samband med ett rättegångsförfarande eller på skriftlig ansökan. I enkla och klara fall av skadegörelse och ofog kan det ibland vara oskäligt att kräva att saken förs till domstol. Ett typiskt exempel på detta är vid skilsmässor när den ena parten byter ut låset till lägenheten och därmed hindrar den andra innehavaren av bostaden att komma in i sitt eget hem sent på kvällen. I sådana fall har det varit vanligt att medborgarna vänder sig till polisen för att få hjälp eftersom strafflagen föreskriver att självtäkt är en straffbar gärning. Den rätt till handräckning som grundar sig på sedvanerätten finns för närvarande inte inskriven i polislagen, vilket är problematiskt med avseende på legalitetsprincipen.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Allmänt

Syftet är att effektivera polisens insatser för att bekämpa allvarlig och organiserad brottslighet.

För att effektivera de brottsförebyggande insatserna föreslås att allmänna bestämmelser om användningen av okonventionella brottsbekämpningsmetoder fogas till i polislagen. Syftet är att de okonventionella metoderna skall bidra till att avvärja faror i samband med planerade, pågående eller redan begångna brott, till exempel genom att narkotika beslagtogs för att minska utbudet på marknaden. Effektivare åtgärder för narkotikabeslag är ytterst viktiga för att dämpa och förhindra ökad efterfrågan och större utbud på marknaden. Vidare avser ändringarna att ge polisen bättre möjligheter att inhämta

upplysningar om grova brott och allvarlig organiserad internationell brottslighet. Bl.a. ett kommittébetänkande om en narkotikastrategi för 1997 (kommittébetänkande 1997:10, s. 38) nämner okonventionella metoder. Betänkandet föreslår bland annat att det i samband med översynen av polislagen bör utredas om nya övervaknings- och brottsbekämpande metoder kunde införas (s. 64).

I propositionen beaktas också polismännens och deras anhörigas ökade behov av personligt skydd. Ju effektivare polisen kan komma åt allvarlig brottslighet med hjälp av brottsbekämpande och brottsutredande metoder, desto mer ökar polispersonalens behov av skydd. Framför allt polis- och åklagarmyndigheter har på senare tid utsatts för våldsbrott och hot om våld. Tack vare det föreslagna täckregisterförfarandet kan effektivt skydd tillhandahållas i de farligaste situationerna. Avsikten är att uppgifter som krävs för täckoperationer skall kunna registreras och handlingar upprättas med stöd av polislagen. När en ny identitet byggs upp krävs det normalt anteckningar i exempelvis körkortsregistret, befolkningsregistret eller passregistret.

Närpolismodellen har hög prioritet inom polisens handlingsstrategier. Den bärande principen för närpolisverksamheten är att polisen skall arbeta aktivt för att främja säkerheten i samråd med andra myndigheter, sammanslutningar och de boende inom ett område. Därför föreslås att det i polislagen tas in en ny bestämmelse som lyfter fram närpolisverksamhetens primära betydelse i bekämpningen av konventionell brottslighet och förebyggande av olika säkerhetshotande störningar och olyckor.

För att ovan angivna mål skall kunna uppnås innehåller propositionen följande centrala förslag. I propositionen föreslås att 3 kap. om inhämtande av information kompletteras med definitioner på täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning (28 § 1 mom.), förutsättningar (31 a, 31 b och 31 c §), avlyssningsförbud (31 d §), beslutsprocedurer (32 a, 32 b, 32 c och 32 d §) och meddelande till domstol om teleövervakning (33 §). I anknypning till täckoperationer och bevisprovokation genom köp föreslås också att det till de allmänna bestämmelserna i 1 kap. fogas ett uttryckligt förbud mot brottsanstiftan (2 § 3 mom.). Med hänsyn till upprätthållandet av den funktionella verksamheten och på grund av

att polisens tekniska och taktiska metoder redan enligt den gällande polislagen är sekretessbelagda föreslås det att det ministerium som ansvarar för den inre säkerheten skall ha rätt att meddela detaljerade regler om metoderna. Vidare föreslås bestämmelser om polisens befogenheter att utföra säkerhetsvisitationer vid rättegångar eller andra tillställningar med behov av särskilt skydd för att skydda deltagarna mot fara för liv och hälsa (22 § 3 mom.).

De föreslagna ändringarna i enskilda bestämmelser avser främst att precisera och korrigera formuleringarna. Särskilt följande omständigheter motiverar ändringar och korrigeringar:

- närpolisverksamheten får en mer framskjuten plats (1 § 2 mom.),
- närmare samarbete mellan gränsbevakningsväsendet, tullväsendet och polisen (10 a §),
- handräkning av polisen (40 §),
- definitionen på det straffrättsliga skyddet för hemfrid i den nya strafflagen som är under beredning (14 §),
- skydd mot omedelbar fara mot liv och hälsa på privat område (18 § 2 mom.),
- lagfäst rätt att utföra teknisk avlyssning genom att förbudet att placera ut apparatur undanröjs (31 § 1 och 2 mom.),
- preciseringar av rätten att inhämta upplysningar i vissa fall (36 §),
- teleövervakning i brådskande fall inom polisverksamheten (28 och 31 c §) och
- preciseringar av grunderna för polisförordnanden (52 §).

3.2. Täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning

Med hänsyn till den såväl allmänna rätts-säkerheten, de grundläggande fri- och rättigheterna som legalitetsprincipen när det gäller polisens tjänsteåligganden är det viktigt att de okonventionella metodernas acceptabilitet, omfattning och huvudsakliga innehåll skrivs in i lag. Lagen bekräftar rättsprincipen att brottsprovokation är förbjuden men bevisprovokation tillåten. Däremot skall närmare anvisningar och föreskrifter meddelas av myndigheter enligt samma modell som i de flesta andra EU-stater. Polislagen föreslås få allmänna bestämmelser om okonventionella metoder och ett bemyndigande. Med stöd av bemyndigandet kan vederbörande ministerium meddela närmare föreskrifter

och anvisningar om användningen av konventionella metoder.

I Europa har den fria rörligheten för personer, varor, tjänster och kapital genomförts i stor omfattning, varvid också den kriminella miljön förändrats avsevärt. Det uppstår problematiska situationer där eventuellt brottet begås och nyttan av det uppstår i olika stater, de som brottet gagnar och de som finansierar det finns i olika stater och konsekvenserna av brottet är utspridda över flera staters territorium. När det gäller ny lagstiftning är det därför viktigt att se till att den i så hög grad som möjligt samordnas med lagstiftningen i de andra EU-staterna för att möjliggöra internationellt samarbete kring tillsynen över lagarna. Därigenom kan det undvikas att skillnaderna i lagstiftning mellan olika länder utnyttjas i internationella brottsliga aktiviteter.

Den organiserade brottsligheten utnyttjar legalt och illegalt näringsliv och samhället för sina syften. Med avseende på de brottsbekämpande insatserna är det angeläget att det går att få fram en helhetsbild av den legala och den illegala verksamheten och en uppfattning om uppbyggnaden av den kriminella organisationen. En analys av organisationen kan inte göras med hjälp av konventionella polismetoder eftersom polisen inte kan komma tillräckligt nära ledningen och den hierarkiska kärnan. Tack vare täckoperationer och bevisprovokation genom köp kan polisen operera utan att brottsliga upptäcker den polisiära insatsen för tidigt. Då kan de brottsbekämpande insatserna bidra till att förebygga skador på grund av brott och det straffrättsliga ansvaret överförs på rätt personer.

Närmare regler meddelas enligt förslaget genom beslut och anvisningar av vederbörande ministerium. Detta är till fördel med tanke på lagbestämmelsernas funktion. Dessutom vore det oändamålsenligt att skriva in detaljbestämmelser i lag.

Propositionen syftar till att ge polisen befogenhet att utföra teleövervakning i begränsade situationer, när det krävs snabba polisiära insatser för att undanröja en allvarlig fara eller bekämpa ett grovt brott. Alternativet att beslutet skulle fattas genom en domstolsprocess är inte tänkbart eftersom avvärjandet av allvarliga konsekvenser av ett brott eller en överhängande fara inte kan förhållas i avvaktan på beslut. I propositionen förslås dock att teleövervakning skall åtföljas av

omedelbar efterhandskontroll av en domstol. Vidare föreslås vissa rättsskyddsmedel som det redogörs för närmare i detaljmotiveringen.

3.3. Säkerhetsvisitation vid rättegångar och tillställningar med behov av särskilt skydd

Polisens befogenheter att utföra säkerhetsvisitationer vid rättegångar eller tillställningar med behov av särskilt skydd för att skydda deltagarna mot hot mot liv eller hälsa föreslås bli reglerade. Enligt den gällande polislagen har polisen rätt att utföra säkerhetsvisitationer bara i samband med gripande, anhållan, häktning, tagande i förvar och handräckning som riktar sig mot någons personliga frihet. Polisen får visitera personer också för att hitta identitetshandlingar.

Den föreslagna bestämmelsen utvidgar inte innehållet i säkerhetsvisitationer men ger polisen rätt att visitera deltagarna i en tillställning eller personer i tillställningens omedelbara närhet om detta är nödvändigt för att garantera deltagarnas säkerhet. Visitationer får göras endast i nödvändig omfattning för att få fram föremål och ämnen som kan utgöra en risk för den allmänna ordningen eller säkerheten. Eftersom de allmänna principerna i 1 kap. tillämpas på all polisverksamhet är det klart att polisen vid säkerhetsvisitationer måste följa proportionalitets- och ändamålsbundenhetsprincipen samt principen om minsta möjliga skada.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Den personalutbildning och fortbildning som behövs med anledning av ändringarna medför en del kostnader. Beloppet kommer emellertid att ligga betydligt under en miljon mark. Statens sammantagna utgifter inom olika förvaltningsområden kommer emellertid att minska i takt med att allvarlig brottslighet kan bekämpas.

Deltagarna i utbildningen för täckoperationer kommer inte att vara många. Följaktligen medför inte ens en grundlig utbildning några större merkostnader.

Vid bevisprovokation genom köp krävs pengar som kan uppvisas i samband med köpet. Användningen av dylika pengar medför dock inga utgifter, för operationerna le-

der aldrig till faktiska överföringar av medel. Polisen bör dock ha tillgång till pengar som kan visas upp vid operationerna.

Särskilt teleövervakning medför effektivare användning av personella resurser vid allvarliga faror. Detta gäller till exempel vid bombhot via telekommunikation och vid vissa andra krävande brottsbekämpande operationer på fältet, då de personella resurserna måste fördelas rätt både lokalt och tidsmässigt. Tack vare hög effektivitet är det uppenbart att besparingar kommer att göras. Beloppen är dock inte särskilt betydande i proportion till de sammantagna kostnaderna per år för polisen.

Teleövervakningen kräver att teleoperatörerna har apparatur och program för att lagra och lämna ut teleidentifieringsuppgifter. De flesta operatörer har redan nu beredskap att lämna ut teleidentifieringsuppgifter eftersom uppgifterna samlas in för fakturering inom telekommunikation. I den proposition (RP 85/1998 rd) som ledde till stiftandet av lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet (565/1999) finns en utförlig beskrivning av fördelningen av kostnaderna för teleavlyssning och teleövervakning.

Domstolsbesluten om teleövervakning medför inga större merkostnader eftersom det redan finns ett domarjournsystem för tvångsmedelsbeslut och eftersom det sällan skulle bli aktuellt att utanför tjänstetid behandla ansökningar om teleövervakning i enlighet med polislagen.

4.2. Verknningar i fråga om organisation och personal

Propositionen har inga större verknningar i fråga om organisation eller personal.

4.3. Miljökonsekvenser

Propositionen har inga miljökonsekvenser.

4.4. Verknningar för medborgarna

Den allvarliga organiserade brottsligheten har stora negativa konsekvenser för samhället. Socialt utsatta personer och lättpåverkade unga människor är ofta tacksamma objekt på narkotikamarknaden och vid påtryckningar av olika slag. Effektiv brottsbekämpning som syftar till att beslagta narkotika på marknaden, motverka organiserade former

av brottslighet och öka den ekonomiska risken ger samhället större möjligheter att ta hand om de utsatta medborgargrupper som avses ovan.

Tack vare den kapacitet att avvärja internationell och organiserad brottslighet som uppkommer med de nya befogenheterna kan straffansvaret fördelas på ett rättvisare sätt mellan de människor som i slutändan vinner på den svåråtkomliga strukturen av organisationer, mellanhänder och medhjälpare.

Säkerhetsvisitationerna vid rättegångar och tillställningar med behov av särskilt skydd medverkar till att öka säkerheten. Även ofentliga tillställningar ordnade av personer inom statsledningen kan skyddas bättre mot gärningar som utgör en fara för liv och hälsa.

Propositionen påverkar också ställningen för målsägandena i situationer där deras rättigheter har kränkts. Enligt förslaget får polisen rätt att ge privatpersoner handräckning när detta är nödvändigt för att de skall få utöva sina lagliga rättigheter och när rättskränkningen är uppenbar. Bestämmelsen motsvarar i hög grad i den rådande sedvanerätten, som indirekt framgick av 7 kap. 14 § i den tidigare utskökningslagen. Paragrafen upphävdes genom en lag som gavs 1991.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningskedan och beredningsmaterial

Beredningen av totalrevideringen av polislagen ägde rum 1991—1995. Då var det inte lämpligt att ta in bestämmelser om okonventionella metoder, eftersom reformen även i övrigt var mycket omfattande och de aktuella behoven var av annan art. Rättspraxis och arbetet i riksdagsutskotten å ena sidan och polisverksamheten å andra sidan har senare gett uttryck för ett behov att utvärdera de okonventionella metoderna med hjälp av lagstiftning.

Inrikesministeriet tillsatte den 11 mars 1997 en arbetsgrupp med uppgift att

- utreda hur målen och de förmodade effekterna av den polislag som trädde i kraft den 1 oktober 1995 har utfallit,

- utreda behovet av ändringar i enskilda bestämmelser i polislagen samt behovet av nya befogenhetsbestämmelser särskilt när det gäller att bekämpa allvarliga brott och

- utreda hur polislagstiftningen kunde revi-

deras för att ordet "polisman" skall kunna bytas ut mot "polis" eller något annat ord.

Arbetsgruppen har på anmodan av inrikesministeriet upprättat sitt förslag i form av en proposition.

Förslaget tar hänsyn till en lagmotion (LA 38/1997 rd) som 103 riksdagsledamöter väckte 1997. Vidare har beredningen tagit särskild hänsyn till uttalanden av riksdagsutskott. En närmare redogörelse för detta ingår i avsnitt 2.3.

Beredningen har fäst särskilt avseende vid en handlingsplan för bekämpande av organiserad brottslighet som antogs av Europeiska unionens råd den 28 april 1997. Planen godkändes av Europeiska rådet i Amsterdam i juni 1997 som ett led i insatserna för att se över de rättsliga- och inrikesfrågorna. Därtill har beredningen tagit fasta på utlåtanden om handlingsplanen från riksdagsutskott, inrikesministeriet och justitieministeriet.

Propositionen har utarbetats med särskild hänsyn till nationell lagstiftning, bestämmelser och utredningar om okonventionella metoder i vissa andra länder. Beredningen stötte dock på en del svårigheter på denna punkt eftersom frågan är känslig, och bestämmelser, anvisningar och procedurer i andra länder därför inte kan redovisas i sin helhet i motiveringen till propositionen på grund av sekretessbestämmelserna. Vidare har rättsprinciperna i domar från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i mån av möjlighet vägts in i förslagen. Detsamma gäller bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen.

5.2. Remissutlåtanden

I mars 1997 begärde inrikesministeriet utlåtanden om behovet av ändringar och revideringar i polislagen av polisavdelningarna vid länsstyrelserna, polisens riksomfattande enheter, polisnärheten i Helsingfors härad och staben för gränsbevakningsväsendet. Arbetsgruppen fick 17 skriftliga utlåtanden och också annan respons angående behovet av ändringar. I utlåtandena anser instanserna nästan genomgående att polislagen från 1995 har uppfyllt sitt syfte och att lagen även i övrigt är lyckad. Å andra sidan pekar man på bristerna i synnerhet när det gäller okonventionella metoder och teleövervakning.

I april 1998 begärde inrikesministeriet utlåtanden om ett utkast, utarbetat som tjänsteuppdrag, till proposition med förslag till

lag om ändring av polislagen av följande instanser och organisationer: justitieministeriet, fängsväsendet, social- och hälsovårdsministeriet, trafikministeriet, staben för gränsbevakningsväsendet, tullverket, Fordonsförvaltningscentralen, dataombudsmannen, Befolkningsregistercentralen, polisens länsledningar, polisens riksomfattande enheter, polisläroanstalterna, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto - Finlands polisorganisationers förbund ry och PUSH ry. I augusti 1998 begärde inrikesministeriet också utlåtande av Finlands Advokatförbund och i september av riksåklagarämbetet.

Utlåtandena är huvudsakligen positiva. När det gäller okonventionella metoder betonas dock i flera utlåtanden att användningen av dem bör begränsas till bekämpning och avslöjande av allvarlig och organiserad brottslighet.

Dataombudsmannen, Befolkningsregistercentralen och Fordonsförvaltningscentralen betonar dessutom att de problem som täckregistreringar eventuellt medför för registrens tillförlitlighet bör utredas i tillräcklig omfattning i samband med beredningen av propositionen.

Vid den fortsatta beredningen har utlåtandena beaktats.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med andra propositioner

Lagförslaget tar hänsyn till lagen om ändring av strafflagen (563/1998) som trädde i kraft den 1 januari 1999. Den gäller bland annat övergrepp i rättsak (15 kap. 9 §), våldsam motstånd mot tjänsteman (16 kap. 1 §), lämnande av oriktiga personuppgifter (16 kap. 5 §), registeranteckningsbrott (16 kap. 7 §) och ingivande av osant intyg till myndighet (16 kap. 8 §).

Vid beredningen har vidare beaktats de förslag till revidering av straffbestämmelserna om brott mot hemfrid i kap. 24 strafflagen som ingick i propositionen (RP 239/1997 rd), som förföll i riksdagen. Särskild vikt har lagts vid det nya innehållet i begreppet hemfrid och bestämmelsen om skydd mot obehörigt intrång och störningar i andra lokaler än de som används som stadigvarande bostad.

Propositionen tar hänsyn till lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och

dataskydd inom televerksamhet (565/1999) som trädde i kraft den 1 juli 1999.

Dessutom har hänsyn tagits till lagen om ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen (366/1999). Särskilt avseende har fästs vid behovet av att få de bestämmelser i polislagen som rör förutsättningarna för teknisk observation (31 §) att överensstämma med motsvarande bestämmelser i tvångsmedelslagen.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om säkerhetskontroller vid domstolar (RP 3/1988 rd) är under behandling i riksdagen. Ändringen av polislagen har i mån av möjlighet samordnats med förslaget. Utgångspunkten för propositionen har varit att det är lämpligast att samla alla bestämmelser om de viktigaste polisbefogenheterna i polislagen. Det hör till polisen att generellt garantera säkerheten i samhället och det är därför lämpligt att polisens befogenheter till exempel när det gäller att garantera säkerheten vid rättegångar skrivs in i polislagen. Lagen om säkerhetskontroller som är under behandling i riksdagen kommer att reglera andra befogenheter i fråga om säkerhetsvisitationer än de som hör till polisen. Den kommer dock att innefatta en del bestämmelser om polismän och en bestämmelse med hänvisning till behöriga bestämmelser i polislagen (22 §).

6.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

Förslaget tar hänsyn till Europarådets

människorättskonvention, särskilt förpliktelserna enligt artiklarna 6 och 8, och de förpliktelser som följer av den av Förenta nationernas generalförsamling år 1966 godkända internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976).

Vidare beaktas i propositionen den handlingsplan för bekämpande av organiserad brottslighet som godkändes av Europeiska rådet i Amsterdam 1997.

Europeiska unionens råd har 21 december 1998 beslutat om *gemensam åtgärd* (L 351/29.12.1998) att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott vilket förpliktar medlemsstaterna att i enlighet med artikel 2, i den nationella lagstiftningen kriminalisera deltagande i en kriminell organisation. Eftersom målet med gemensam åtgärd är att bekämpa allvarlig organiserad brottslighet vilket också är avsikten med täckoperationer som avses att stiftas med denna regeringens proposition, är det klart, att då deltagande i en kriminell organisation i ett senare skede kriminaliseras i finska strafflagen, så kan inte en polismans tjänsteåtgärd inom ramen för brottsbekämpning eller brottsundersökning som baserar sig på en i polislagen given behörighetsnorm höra till området för kriminaliseringen, även om han skulle utföra sin uppgift i en täckoperation genom att höra till en kriminell organisation utan att i övrigt delta i den brottsliga verksamheten.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. *Polisens uppgift*. Det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till paragrafen, för att betona att en framgångsrik skötsel av polisens uppgifter i dagens samhälle i allt högre grad förutsätter ett initiativrikt samarbete med invånarna och sammanslutningarna i ett område. Polisens uppgift kan ofta karaktäriseras som en expertuppgift inom säkerhetsbranschen. I denna uppgift försöker polisen främja områdets säkerhet genom olika metoder och genom att i tillräcklig grad beakta de säkerhetsförväntningar och säkerhetsbehov som gäller för invånarna i respektive område samt områdets särdrag. Genom den grundläggande verksamhet som benämns modellen för närpolisverksamhet försöker polisen undanröja vardagsbrottsligheten och de bakomliggande orsakerna till störningarna samt föregripa dessa med alla ändamålsenliga medel.

För att framhäva vikten av närpolisverksamheten föreslås att en bestämmelse som förpliktar till samarbete fogas till lagen. Jämfört med polisens uppgift enligt gällande lydelse i 1 § polislagen innebär det nya 2 mom. dock ingen utvidgning av uppgiftsdefinitionen. I den föreslagna bestämmelsen används uttrycket "arbetar", och med det har man önskat betona att det samarbete som hör till närpolisverksamheten är den grundläggande verksamhetsmodellen när polisen fullgör den uppgift som föreskrivs i 1 mom. Paragrafens nuvarande 2 mom. blir 3 mom.

2 §. *Allmänna principer för polisens verksamhet*. Det föreslås att ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen, varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom. I 2 § finns bestämmelser om de viktigaste principer som polisen skall följa i sin verksamhet. Det föreslagna momentet ingår i 1 kap., som tillämpas inom all polisverksamhet. Det nya 3 mom. innehåller ett uttryckligt förbud mot anstiftan till brott. Trots att anstiftans lagstridighet är obestridlig redan i ljuset av den gällande rätten föreslås att principen skrivs in bland de allmänna principerna för att öka informativiteten.

I propositionen föreslås att bestämmelser om användning s.k. okonventionella metoder

fogas till 3 kap., som innehåller bestämmelser om inhämtande av information. Enligt förslaget skall en ny punkt 4 och en ny punkt 5 fogas till 3 kap. 28 § 1 mom. I 4 punkten definieras täckoperation och i 5 punkten bevisprovokation genom köp. Eftersom avsikten inte är att ge polisen rätt att anstifta till brott genom att använda bevisprovokation genom köp eller täckoperationer föreslås, för tydlighetens skull och för undvikande av missförstånd, att ett förbud mot anstiftan fogas till 2 §. Avsikten är att bestämmelserna om användning av okonventionella metoder skall överensstämja med de rättsprinciper som generellt gäller i medlemsstaterna i Europeiska unionen. Enligt principerna är endast bevisprovokation tillåten. Med bevisprovokation avses sådan polisverksamhet där man enbart skaffar bevis för ett begånget brott eller ett straffbart försök eller straffbar förberedelse till brott.

Vid bevisprovokation genom köp skall principen vara att det inte för någon får uppstå straffrättsligt ansvar på grund av den bevisprovokation som sker uteslutande på polisens initiativ. Å andra sidan kan ingen undgå de rättsliga påföljderna av sina kriminella handlingar enbart därför att han stått som föremål för polisens åtgärder, om han självant gjort sig skyldig till gärningen. Bestämmelsen i det 3 mom. som enligt förslaget skall fogas till paragrafen syftar till att förbjuda polisen att anstifta någon till ett nytt brott som denne utan anstiftan inte skulle ha begått.

Enligt det föreslagna momentet är det förbjudet att anstifta till en straffbar gärning. Förbudet gäller således inte bevisprovokation. Ett typexempel är en knarklangare som till följd av polisens bevisprovokation genom köp överlåter narkotika som han har i sin besittning. När han överlåter narkotikan har han inte gjort sig skyldig till ett nytt brott, eftersom narkotikabrottet har begåtts redan i ett tidigare skede när han började förmedla eller sälja narkotika. Bevisprovokationen genom köp innefattar då inte anstiftan till en ny straffbar gärning. I en sådan situation syftar bevisprovokationen till att ta i beslag de ämnen som är föremål för brottet.

Det förbud mot anstiftan som avses i det föreslagna momentet skall gälla en sådan

gärning där personen inte har haft för avsikt att begå en sådan gärning som uppfyller brottsrekvisitet. Utanför begreppet står således en sådan lagstridig gärning som personen i fråga i vilket fall som helst skulle ha begått eller försökt begå oberoende av om han fått ett bevisprovokationsanbud eller inte. Med detta avses inte en sådan lagstridig gärning som personen i fråga i vilket fall som helst skulle ha begått eller försökt begå oberoende av om han fått ett bevisprovokationsanbud eller inte. Det är således domstolen som får avgöra om personen har påbörjat gärningen på eget initiativ eller inte.

I praktiken är gränsdragningen mellan bevisprovokation och brottsprovokation problematisk.

Bevisprovokation genom köp kan få gärningsmannen att begå en gärning som är straffrättsligt strängare än det brott som han skulle ha begått utan bevisprovokationen. Det kan t.ex. hända att den som gjort sig skyldig till innehav av 0,5 kg hasch på grund av bevisprovokation genom köp skaffar 10 kg för försäljning. Till följd av detta kan gärningen vid en straffrättslig bedömning förvandlas från ett vanligt narkotikabrott till en grov gärningsform. Till följd av bevisprovokationen kan knarklangaren också försöka sälja heroin trots att bevisprovokationen gällde mindre farlig narkotika, varvid bevisprovokationen på samma sätt kan leda till en i straffrättsligt hänseende strängare gärning. I dylika situationer är sådana bevisfrågor besvärliga som hänför sig till gärningsmannens avsikter ifall bevisprovokationen inte hade företagits. Frågan har betydelse för den rättsliga ställningen för både den misstänkta personen och den polisman som utför sitt tjänsteuppdrag.

Vid den straffrättsliga bedömningen gäller det att beakta alla faktorer som inverkar på saken, t.ex. händelser som föregick bevisprovokationen genom köp, den misstänktes tidigare verksamhet inom professionell narkotikahandel eller analogt om det är fråga om en förstagångsbrottsling. Den föreslagna bevisprovokationen syftar i första hand till att påverka narkotikautbudet genom att få så mycket olaglig narkotika som möjligt i beslag och bort från marknaden. Att ställa gärningsmannen under straffrättsligt ansvar är ett subsidiärt mål. Bevisprovokation genom köp innebär alltså inte bara utredning av brott, utan också brottsbekämpning.

I 6 kap. 1 § strafflagen sägs att straffet

skall utmätas så, att det står i rättvist förhållande till brottets skadlighet och farlighet samt till den skuld gärningsmannen ådaga-lagt i brottet. Vid bedömningen av skadligheten och farligheten i fråga om en gärning som utförts till följd av bevisprovokation genom köp kan det beaktas att gärningen begåtts till följd av utövande av en polisbefogenhet och åtminstone delvis under uppsikt samt att det föremål eller ämne som varit föremål för brottet genom beslagtag-ningsåtgärder fås i myndigheternas besittning. Om det i ljuset av det som kommer fram är uppenbart att bevisprovokationen genom köp har haft en obillig inverkan på den straffrättsliga bedömningen av gärning-en, kan detta vid bedömningen av den sub-jektiva skulden för den misstänkta person som varit föremål för bevisprovokationen ses som en faktor som minskar skuldgraden.

Den rättsliga ställningen för den polisman som agerar köpare är i princip klar. Bevisprovokation genom köp är en tjänsteåtgärd som är tillåten enligt lag. Om polisen inte genom bevisprovokationen anstiftar säljaren eller någon annan till ett brott, gör han ingenting som är olagligt. För en polisman är exempelvis handel med och innehav av narkotika redan med stöd av 3 § narkotikala-gen (1289/1993) tillåtna som tjänsteåtgärder.

I sådana fall då bevisprovokation genom köp har åstadkommit ett beslut om att begå brott, undanröjer strävandena att utreda eller förebygga brott dock inte det straffrättsliga ansvaret för den polisman som företagit bevisprovokationen. Motiven till gärningen har ingen betydelse för tillräknandet. Kännedom om eller sannolik uppfattning om befintliga brottsrekvisitfaktorer är i allmänhet tillräckligt för att gärningen skall bestraffas som ett uppsåtligt brott. I den situation som begrun-das här omfattar uppsåtlighetskravet avsikten att begå en bestämd gärning (bevisprovoka-tion genom köp), vilken leder till ett efter-strävat mål (t.ex. försäljning av narkotika). Den viktigaste frågan med tanke på straff-barheten i polismannens gärning är huruvida han uppsåtligen har åstadkommit en brottslig gärning som inte utan bevisprovokationen skulle ha begåtts.

Motivet för gärningen kan däremot påver-ka straffmätningen. När polismannens gärning syftar till att uppnå ett mål som sam-hället ser som viktigt, att bekämpa brottslig-het, är hans subjektiva skuld i den anstiftan-de gärningen väsentligt mindre än en vanlig

anstiftares. En anstiftare strävar ju i allmänhet efter egna, lagstridiga mål.

Också säljarens rättsliga ställning är relativt klar i en bevisprovokationssituation. Bevisprovokation genom köp utesluter inte säljarens straffrättsliga ansvar oavsett om köparen har gjort sig skyldig till straffbar anstiftan eller inte. I en situation av anstiftan kan man dock låta bli att väcka åtal mot säljaren eller man kan låta bli att ådöma honom straff, om de allmänna bestämmelserna om eftergift är tillämpliga på gärningen. Av grunderna för åtalsetfergift kan närmast den ringhetsprincip som avses i 1 kap. 7 § 1 punkten lagen om rättegång i brottmål (689/1997) komma på fråga, om köpet har gällt ett litet parti narkotika. Ett brott som begåtts på anstiftan av polisen kan också betraktas som en sådan annan omständighet som avses i 8 § 1 punkten i det nämnda kapitlet, på basis av vilken beslut om åtalsetfergift kan fattas. Av grunderna för domsetfergift enligt 3 kap. 5 § 3 mom. strafflagen kan t.o.m. flera vara tillämpliga i dylika situationer av anstiftan.

De allmänna bestämmelserna om eftergift av åtgärder kan naturligtvis också tillämpas på en polisman som företagit bevisprovokation genom köp i sådana fall då han har gjort sig skyldig till straffbar anstiftan. Av grunderna för åtalsetfergift kan ringhetsprincipen i 1 kap. 7 § 1 punkten lagen om rättegång i brottmål tillämpas också på polismannens gärning. Syftet med gärningen, t.ex. att få narkotikapartiet bort från marknaden, kan ses som en sådan annan omständighet som avses i 8 § 1 punkten i det nämnda kapitlet. Av grunderna i 3 kap. 5 § 3 mom. strafflagen kan i första hand grunderna gällande ringhet, ursäktlighet och oskälighet tillämpas på polismannens gärning.

Den rättsliga bedömningen av säljarens gärning påverkas också av hurdan brottslighet köpet åsyftar. I sådana fall då redan innehavet av det som är föremål för brottet, t.ex. narkotika eller olagliga vapen, är förbjudet har brottet ofta fullbordats redan i ett tidigt skede av händelseförloppet. I synnerhet narkotikabrott har ett synnerligen omfattande rekvisit och brotten fullbordas i ett tidigt skede. Exempelvis en knarklangare som bjuder ut narkotika till försäljning gör sig skyldig till narkotikabrott enligt 50 kap. 1 § strafflagen redan innan han i realiteten har kommit i besittning av det narkotikaparti som skall överlåtas eller har överlåtit det till

kunden.

I dessa brott är risken för förbjuden anstiftan i samband med bevisprovokation genom köp mindre än i fråga om andra brott, eftersom säljaren ofta redan har gjort sig skyldig till ett brott när köptillfället infaller. Till följd av bevisprovokationen kan det dock begås flera straffbara gärningar eller så kan gärningarna bli allvarligare.

Vid bevisprovokation genom köp kan utöver köparen och säljaren finnas olika "mellanhänder", personer som t.ex. förmedlar meddelanden mellan polisen och säljaren. I en bevisprovokationssituation kan mellanhändernas roll vara mycket varierande. Juridiskt sett är mellanhändernas ställning besvärligast. I sin verksamhet kan dessa personer göra sig skyldiga till såväl anstiftan till brott, där föremålet är den egentliga säljaren, som olika köp- och innehavsbrott när köpet gäller förbjudna ämnen eller föremål. Efter- som risken för att polismannen anstiftar till brott är stor i dessa situationer är avsikten att dylika mellanhänder skall användas synnerligen förbehållsamt. Det blir främst fråga om den traditionella användningen av polisens informatörer, dvs. "tjallare". I propositionen föreslås inga ändringar i fråga om detta.

10 a §. *Gränskontroll och tullåtgärder.* Det föreslås att en ny 10 a § fogas till lagen. Enligt bestämmelsen skall polismännen ha samma befogenheter som gränsbevakningsmännen vid gränskontroller och tullmännen vid tullåtgärder. Schengenavtalets tillämpningskonvention innebär att kontrollerna vid de inre gränserna mellan de avtalsslutande staterna avskaffas, och då blir också polisen tvungen att göra stickprovskontroller i inlandet för att kompensera de slojade gränskontrollerna. I den föreslagna bestämmelsen begränsas polisens befogenhet dock så, att rätten att verkställa gränskontroller och vidta tullåtgärder skall gälla endast för att ta i beslag ett föremål eller ett ämne som tillverkats, importerats eller innehas olagligen, eller för att förhindra olaglig inresa i landet. Begränsningen är motiverad med hänsyn till å ena sidan gränskontrollens karaktär ur perspektivet för de grundläggande fri- och rättigheterna och å andra sidan polisens uppgift som avviker från såväl gränsbevakningsväsendets som tullens uppgifter.

I lagen om gränsbevakningsväsendet (320/1999) finns bestämmelser om gränsbevakningsmännen befogenheter vid gräns-

kontroll (3 kap.). Motsvarande bestämmelser om tullmännens befogenheter vid tullåtgärder finns i tullagen (1466/1994, 14 §). När en polisman utför tullåtgärder har han med stöd av 15 § tullagen rätt att utan förundersökning utföra undersökningar som gäller personer.

Bestämmelsen syftar inte till att påverka uppgiftsfördelningen mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet.

11 §. *Gripande av en person i avsikt att skydda honom.* Enligt paragrafen har en polisman rätt att gripa en person för att skydda honom för allvarlig fara som utgör överhängande risk för hans liv, fysiska integritet, säkerhet eller hälsa, om personen i fråga är oförmögen att ta vara på sig själv och faran inte annars kan avvärjas eller personen omhändertas på annat sätt. I praktiken har det blivit aktuellt att tillämpa bestämmelsen när polisen har utfört sitt uppdrag i samband med att ha alarmerats till någons hem och upptäckt att ett barn befinner sig i allvarlig fara eftersom det inte har någon som helst omvårdnad. En sådan situation kan uppstå t.ex. när en polispatrull har tillkallats för att reda upp en akut krissituation till följd av alkoholproblem och familjevåld. I yttersta fall måste polisen ta hand om barnet för att skydda det tills det kan överlämnas till en barnskyddsmyndighet, en släkting eller något annat lämpligt ställe. Enligt 40 § barnskyddslagen är bl.a. en polisman alltid skyldig att underrätta socialnämnden om ett barn som är i uppenbart behov av barnskydd.

Till 2 mom. föreslås bli fogat en uttrycklig bestämmelse enligt vilken en person under 18 år som gripits enligt 1 mom. utan dröjsmål skall överlämnas till i första hand vårdnadshavaren. Om detta inte är möjligt, t.ex. på grund av att vårdnadshavaren är berusad eller av någon annan liknande orsak, skall ansvaret för barnet i andra hand kunna överföras på barnskyddsmyndigheterna. I Finland har barnskyddsmyndigheterna ordnat jourtjänst dygnet runt främst bara i de största städerna. Det är därför ofta polisen som i praktiken i samband med alarmuppdrag ställs inför situationer där det är skäl att omedelbart vidta barnskyddsåtgärder.

Avsikten är att den 24 timmars maximitid för gripandet som föreskrivs i 2 momentets andra mening inte skall gälla barn som tillfälligt tagits i säkerhet, om barnet av skäl som inte hänför sig till polisen inte har kunnat tas omhand av vårdnadshavaren eller

barnskyddsmyndigheterna inom utsatt tid.

14 §. *Skydd för områden som omfattas av hemfrid och för vissa andra områden.* Paragrafen innehåller de viktigaste bestämmelserna om polisens befogenheter att skydda ett hemfridsskyddat område eller en därmed jämförbar plats. Vid justitieministeriet bereds som bäst ett förslag till ändring av strafflagen i vilket ingår ett förslag till förändringar i bestämmelserna om det straffrättsliga skyddet av hemfriden i 24 kap. Med hemfridsskyddade platser skall avses bostäder och andra utrymmen avsedda för boende samt trappuppgångar i bostadshus och de boendes privata gårdsområden jämte byggnader. Ett hemfridsskyddat område enligt definitionen i det planerade nya 24 kap. strafflagen är snävare än hemfridsskyddet enligt strafflagens gällande 24 kap. 1 §. Det är därför skäl att ändra ordalydelsen i 14 § polislagen så, att den motsvarar det i kraft varande och det planerade nya begreppet för hemfrid.

Av hävd omfattar hemfridsskyddet skydd mot olovligt intrång och olovlig vistelse. Enligt de planerade ändringarna av 24 kap. strafflagen skall 3 § innehålla brottsrekvisitet för olovligt intrång. Lagrummets tillämpningsområde skall innefatta i huvudsak sådana utrymmen och områden, t.ex. affärslokaler, ämbetsverk, sjukhus, skolor och andra motsvarande inrättningar samt deras gårdsområden, vilka avses i gällande 14 § 4 mom. polislagen. För att förenhetliga begreppen i polislagen med begreppen i de ovan beskrivna föreslagna ändringarna i strafflagen föreslås att 14 § 1 och 2 mom. polislagen ändras samt att 4 mom. stryks som obehövligt.

På så sätt skulle 14 § i sin förändrade form motsvara begreppet hemfrid såväl i den i kraftvarande strafflagen som i den planerade förändringen av 24 kap. strafflagen.

Det föreslås att uttrycket "eller en därmed jämförbar plats" i paragrafens 1 mom. slopas i uttrycket "ett hemfridsskyddat område eller en därmed jämförbar plats". I analogi med detta föreslås att en ny sista mening fogas till momentet. Enligt den nya meningens skall samma rätt att avlägsna en person också gälla andra sådana områden där intrång anges som en straffbar gärning. I propositionen med förslag till ändring av strafflagen skall i strafflagens 24 kap. definieras de områden som åtnjuter hemfridsskydd och de områden som skyddats mot olovligt intrång

varvid tillämpningsområdet för polislagens bestämmelse huvudsakligen motsvarar tillämpningsområdet för den nuvarande strafflagen och bestämmelsen begreppsmässigt stämmer överens med det nya hemfridsbegrepp som planeras i fråga om strafflagen.

2 mom. Det föreslås att uttrycket "stör andras hemfrid" ändras till "stör andras hemfrid eller på något annat sätt vållar betydande störning där". Tillämpningsområdet motsvarar till största delen tillämpningsområdet enligt den i kraft varande lagen och bestämmelsen stämmer begreppsmässigt överens med det nya hemfridsbegrepp som planeras i fråga om strafflagen. Eftersom s.k. offentlig hemfrid inte längre skall omfattas av tillämpningsområdet för hemfridsbrott, är det inte möjligt att tillämpa bestämmelsen om hemfridsbrott t.ex. vid ett ämbetsverk på en person som för oväsen eller stör på något annat orättmätigt sätt. Därför föreslås att en polisman skall ha rätt att skydda också andra hemfridsskyddade utrymmen och områden än sådana som används för boende från sådana gärningar som förorsakar betydande störningar. Med stöd av bestämmelsen skall polisen t.ex. ha rätt att från kundtjänsten vid ett ämbetsverk avlägsna en person som avsevärt stör andras frid.

I 4 mom. har paragrafens tillämpningsområde utsträckt till områden som åtnjuter offentlig hemfrid så att det som föreskrivs i paragrafen även tillämpas på affärslokaler, ämbetsverk, sjukhus, skolor och andra motsvarande inrättningar samt deras gårdsområden. Eftersom det föreslagna 1 mom. omfattar såväl traditionsenligt hemfridsskyddade områden som områden skyddade mot olaga intrång kan bestämmelsen i 4 mom. strykas som obehövlig.

17 §. *Vidtagande av åtgärder.* Det föreslås att 1 och 3 mom. ändras så att de hänvisar även till 14 § gällande skydd av hemfrid samt förpliktar till att föra protokoll eller göra anteckningar.

Med stöd av gällande i 14 § 1 mom. har en polisman rätt att t.ex. på begäran av innehavaren av ett hemfridsskyddat område avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig. Med stöd av den nämnda paragrafens 2 mom. kan också en person som lovligen uppehåller sig på ett hemfridsskyddat område avlägsnas, om han stör andras hemfrid. Tillämpningen av bestämmelsen blir oftast aktuell när någon fa-

miljemedlem har begärt hjälp av polisen i situationer av familjevåld. Ibland kan det uppstå konflikter när en bostadsinnehavare ber om hjälp och också någon annan i egenskap av familjemedlem och innehavare av bostaden har rätt att bestämma om tillträde till lägenheten, samtidigt som han står som föremål för den polisåtgärd som avses i lagrummet. I sådana fall polismannen ha rätt att tillträda platsen oberoende av denna persons vilja. Med tanke på dessa situationer föreslås därför i 17 § 1 mom. en hänvisning, enligt vilken maktmedel får användas också i situationer som avses i 14 §. I 3 mom. skall intas en förpliktelse att protokollföra eller anteckna en dylik polisåtgärd.

18 §. *Avspärrande av en plats eller ett område.* Det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till paragrafen. I 1 mom. regleras polisens rätt att avspärra, stänga eller utrymma en plats eller ett område som är i allmänt bruk samt polisens rätt att förbjuda eller begränsa trafiken där i vissa fall.

För att avvärja en fara föranledd av brott och förhindra skador kan i allmänhet 6 kap. 2 § tvångsmedelslagen tillämpas. Bestämmelsen berättigar till att avspärra en plats för att skydda brottsutredning. Eftersom bestämmelsen inte gäller annat än skydd av brottsutredning föreslås, med tanke på andra farliga situationer, att polisen skall ha rätt att för avvärjande av fara avspärra andra än de platser eller områden för allmänt bruk som avses i 1 mom.

Med stöd av 11 § polislagen kan en person gripas och hållas i förvar för att skydda honom för fara som utgör en överhängande risk. I de flesta risksituationer är det dock mest ändamålsenligt att avspärra det farliga området, också i sådana fall då det omfattar privata områden. Gripande av en person är inte heller en ändamålsenlig åtgärd enligt vad som avses i 2 §. Principen om användningen av den lindrigare metoden innebär att polisen i allmänhet bör ha rätt att välja alternativet att avspärra ett område i stället för alternativet att gripa en person. Detta blir dock tydligare, om det uttrycks direkt i lagen.

I praktiken är det inte alltid möjligt att omedelbart avgöra om t.ex. en explosionsrisk beror på en straffbar gärning eller om den har andra orsaker. Polisen har dock enligt 1 § polislagen en allmän skyldighet att förhindra fara för liv, hälsa eller egendom. Det är viktigt att polisen har rätt att avspärra

ett farligt område vid behov tills det som orsakar faran har kunnat avlägsnas eller situationen har kunnat klaras upp på något annat sätt.

Den föreslagna bestämmelsen ger polisen rätt att i t.ex. omringningssituationer och situationer där någon tagit gisslan, eller där man misstänker att det finns risk för explosion, förgiftning eller strålning avspärra ett område med höghusbostäder tills brand- och räddningsmyndigheterna, Strålskyddscentralen eller någon annan behörig myndighet har konstaterat att ingen fara föreligger.

Det föreslås dessutom att tillämpningsområdet utöver sådana utrymnen och områden avsedda för boende för vilka hemfridskyddet gäller också skall omfatta områden som annars genom lag har skyddats mot olovligt intrång. Tillämpningsområdet motsvarar då i huvudsak hemfridsfären enligt den gällande lagen och bestämmelsen stämmer begreppsmässigt överens med det nya hemfridsbegrepp som planeras i strafflagen.

Eftersom hemfriden skyddas enligt grundlagen skall tillämpningen av bestämmelsen i regel förutsätta förordnande av en polisman som tillhör befälet. Endast i brådskande fall skall en polisman som inte tillhör befälet ha rätt att besluta om avspärrning. Till skillnad från när det är fråga om ett allmänt område skall det inte vara möjligt att tillämpa 2 mom. på grund av att egendom är i fara, utan endast om avspärrningen är nödvändig för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte kan skyddas på något annat sätt.

22 §. *Säkerhetsvisitation.* Det föreslås att ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen och att 4 mom. ändras.

3 mom. För att skydda rättegångarnas säkerhet har det också i vårt land framkommit behov av att visitera dem som anländer till en rättegång. Eftersom tryggandet av säkerheten i samhället tillfaller polisen som en allmän skyldighet, är det motiverat att polisen skall ha en klar befogenhet att utföra säkerhetsvisitation också när detta är motiverat för att trygga säkerheten vid domstolsbehandlingar.

Bestämmelsen i det föreslagna 3 mom. aktualiseras vid tillställningar som förutsätter särskilt skydd. Vid sidan av domstolar kan andra myndigheters verksamhet på samma sätt stå som föremål för olaglig handling riktad mot liv eller hälsa. Vidare kan vissa allmänna tillställningar förutsätta särskilt

skydd, t.ex. offentliga uppträdanden av personer som är på statsbesök eller av personer inom statsledningen. I ett demokratiskt samhälle bör dessa evenemang vara möjligast öppna och trygga för deltagarna. Med tillställningar som kräver särskilt skydd avses dessutom tillställningar där folkrätten särskilt förpliktar Finland som stat att sköta säkerheten. Sådana tillställningar är bl.a. när vårt land får statsbesök av höga företrädare för främmande stater samt vissa internationella möten. Också allmänna sammankomster och andra offentliga tillställningar kan förutsätta särskilt skydd, om de är förknippade med hot mot säkerheten. Det kan t.ex. vara fråga om en fotbollsmatch där det kan finnas risk för läktarvåld eller risk för sammandrabbningar mellan olika anhängargrupper i närheten av stadion. Ett särskilt behov av skydd kan också bero på t.ex. bombhot.

Trots att de nuvarande bestämmelserna på ett omfattande sätt inbegriper de egentliga säkerhetsåtgärderna har det i praktiken framkommit ett regleringsbehov när det gäller situationer där polisen har orsak att misstänka att en viss person kan göra sig skyldig till en gärning som äventyrar tillställningen. Exempelvis på grund av en persons tidigare uppträdande eller psykiska problem kan det vara nödvändigt att genom förebyggande säkerhetsåtgärder klarlägga huruvida de föremål han för med sig eventuellt kan äventyra andras säkerhet. Om polisen har rätt att vid behov visitera en person som deltar i eller vistas i den omedelbara närheten av en tillställning, kan säkerhetsåtgärder vidtas i mindre omfattning. Exempelvis när man avspärrar ett område kan man vid övervägandet av skyddsavstånd beakta att de närvarande har underkastats behövliga kroppsvisitationer för upptäckt av vapen eller sprängämnen. Med uttrycket "som anländer till eller vistas i den omedelbara närheten av tillställningen" avses de personer som kan äventyra tillställningen på basis av var de befinner sig. Omedelbar närhet kan inte på förhand preciseras i lagen, eftersom denna påverkas av t.ex. byggnadernas placering, terrängformationen, trafikstråk, arten av misstänkt eller känd hotande faktor (sprängämne, rekylfritt pansarvärnsvapen, handeldvapen eller motsvarande) samt tillämpningen av principen om minsta olägenhet och proportionalitetsprincipen. Enbart passerande av platsen för en tillställning är inte sådan vistelse som avses i bestämmelsen och berättigar således inte till kropp-

svisitation.

Enligt bestämmelsen skall visitation kunna utföras endast i syfte att finna sådana föremål och ämnen som kan äventyra säkerheten för dem som deltar i tillställningen.

När det gäller omhändertagandet av vapen och andra farliga föremål eller ämnen som upptäckts vid visitationen föreslås att man vid behov skall göra så som det föreskrivs i lagens 23 och 24 §. Genom att uttrycket "vid behov" fogas till 4 mom. framhävs polismannens prövningsrätt vid bedömningen av hur pass farligt ett föremål eller ämne är. Enligt gällande lydelse skall de farliga föremål som påträffas tas ifrån den som visiteras. De skall återlämnas när personen frigges, om det inte föreligger hinder för det. Det föreslås att ordalydelsen ändras till denna del, varvid bestämmelserna om omhändertagande och hantering av farliga föremål i 23 och 24 § kan tillämpas konsekvent i alla situationer. Av principerna i 1 kap. följer att t.ex. ett farligt föremål som såsom säkerhetsåtgärd omhändertagits vid en offentlig tillställning och som personen annars har rätt att inneha skall återlämnas omedelbart när det på grund av att tillställningen är över eller av någon annan orsak inte längre är motiverat att trygga säkerheten.

24 §. *Hantering av omhändertagen egen- dom.* I fråga om farliga föremål och ämnen som omhändertagits vid säkerhetsvisitation föreslås ett förfarande enligt 24 §. I 1 mom. föreslås för klarhetens skull en hänvisning till 22 § 4 mom.

25 §. *Avlivande av djur.* Enligt principen om den lindrigare metoden har en polisman rätt att ta fast ett djur som orsakar omedelbar fara i stället för att avliva det. För klarhetens skull föreslås ett uttryckligt omnämnande av detta 1 mom.

Angående hanteringen av ett djur som tagits fast skall enligt 2 mom. gälla vad som särskilt bestäms därom. Här blir det närmast fråga om bestämmelserna i den kommunala ordningsstadgan. I vissa situationer kan det bli fråga om att tillämpa naturvårdslagen (1096/1996), jaktlagen (615/1993), djurskyddslagen (247/1996) eller någon annan lag.

28 §. *Definitioner.* Det förslås att tre definitioner som gäller inhämtande av information fogas till 1 mom. Definitionerna gäller begreppen täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning.

Enligt 4 punkten avses med täckoperation

observation av och infiltration i en persons eller en persongrupps verksamhet. Täckoperationer skall användas endast för att avvärja allvarlig brottslighet (31 a §). Utmärkande för denna brottslighet är att den utövas yrkesmässigt samt att den är organiserad eller internationell. Dessutom baserar den sig i allmänhet på ekonomiska drivfjädrar och den är alltid systematisk, vilket förutsätter att brottsbekämpningen på motsvarande sätt är långsiktig och systematisk. I syfte att förhindra att polisens verksamhet avslöjas skall polisen ha rätt att använda sådana vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar med vilka avslöjandet kan förhindras.

I förslaget definieras sättet att inhämta information såsom "fortlöpande eller upprepat, riktat mot om en viss person eller persongrupp eller dess verksamhet och infiltration i en viss persons eller persongrupps verksamhet". Härvid innebär inhämtande av information sådan observation och infiltration som avses i den gällande lagen (28 §). Täckoperation definieras som verksamhet som riktar sig mot en persons eller en persongrupps verksamhet, eftersom det i regel inte är fråga om en enda misstänkt utan om yrkesmässig eller organiserad brottslig verksamhet som ett led i en större helhet.

I definitionen föreslås också uttrycket "infiltration", som beskriver verksamhetens karaktär. I talspråket uppfattas infiltration i allmänhet som att någon ansluter sig till en organisation eller någon annan grupp i syfte att hämta information inifrån eller påverka gruppens verksamhet. Infiltrationen yppas inte för föremålet eller utomstående. Infiltratören skall i allmänhet vara verksam på den plats som skall observeras.

Den infiltration som polisen bedriver syftar till att komma så nära objektet som möjligt och få information om brott eller brottsliga grupper.

Infiltrationen kan graderas. Den lindrigaste formen är att en infiltrerad person företar en täckoperation (*under cover agent*). Infiltratören hemlighåller att målet är att avvärja brott och att han står i kontakt med polisen. Ett exempel är att infiltratören påtar sig en förtäckt yrkesroll (t.ex. chaufför, rörmontör, disponent eller servitör) eller ansluter sig till en social eller ekonomisk grupp vars medlemmar har möjlighet att få uppgifter om den brottsliga verksamheten. Denna verksamhet kan redan enligt gällande rätt betrak-

tas som tillåten, trots att inga tydliga be-
myndiganden har skrivits in i lagen. Infiltration
av denna grad är typisk sådan verksamhet
som avses i den föreslagna definitionen.

Att täckoperationen går ett steg längre in-
nebär att infiltratören (*agent infiltré*) deltar i
den brottsliga gruppens verksamhet, dock
inte direkt i utförandet av brottsliga gärning-
ar. Infiltratören är en av gruppmedlemmarna
men förhåller sig passiv till gruppens brott. I
Finland kan infiltration av denna grad kom-
ma på fråga endast i ett fåtal fall.

Den yttersta formen av infiltration kan
syfta på situationer där infiltratören skaffar
sig medlemskap i en kriminell organisation
samt deltar i dess olagliga verksamhet, var-
vid han regelmässigt deltar i åtminstone
brottsligt medhjälpande. Sådan infiltration
skall inte vara tillåten. De föreslagna be-
stämmelserna berättigar inte till anstiftan av
brott, medhjälp till brott eller delaktighet
som gärningsman.

Genom täckoperation skyddas också polis-
männens personliga säkerhet när polisen är
tvungen att agera anonymt i övervaknings-
uppgifter som gäller yrkes- eller vaneförbry-
tare. Befogenheten möjliggör ett lagligt och
ett tillräckligt säkert skydd för att förhindra
ett avslöjande, vilket minskar t.ex. risken för
hämd mot tjänstemän. Också i vårt land
har hämndåtgärder eller andra brottsliga gär-
ningar riktade mot tjänstemän visat sig vara
problem. Sådana register som kunde användas
för täckregistrering är t.ex. passregistret,
körkortregistret eller centrala befolknings-
registret.

Det är omöjligt att genom detaljerade be-
stämmelser på förhand påvisa alla de situa-
tioner där det är nödvändigt att skydda mot
avslöjande. Inte heller i propositionens moti-
ivering är det möjligt att utan att äventyra
polisens verksamhet ge detaljerade beskriv-
ningar av de risker som ett utvecklat infor-
mationssamhälle i likhet med vårt land med-
för för polisens verksamhet. Det är inte hel-
ler möjligt att på förhand definiera hurdana
vilsledande eller bristfälliga uppgifter som
behöver ges för att undvika avslöjanden.
Allmänt kan konstateras att i dagens infor-
mationssamhälle kan man med hjälp av en
mobilteleapparat få alla telenätstjänster obero-
ende av var man befinner sig. Olika myn-
dighets- och samfundsregister står likaså till
förfogande för och kan lätt användas av vem
som helst på elektronisk väg oberoende av
ort och ställe. Dessa omständigheter är av

avgörande betydelse när de bedöms med
tanke på polisens hemliga teknik och taktik.

I nuläget förutsätter skyddandet av poli-
sens verksamhet att den som står som före-
mål för observation eller utomstående ges
förtäckt eller vilsledande information, om
man vid bekämpning och utredning av brott
absolut vill hemlighålla polisens teknik och
taktik. Det är omöjligt att föreställa sig att
en polisman som observerar en kriminell
organisation skulle uppträda med olika iden-
titet beroende på om den som frågar hör till
den kriminella organisationen eller är en
utomstående som följer med. På samma sätt
gäller att de uppgifter om ägare och innehav-
are av fordon som polisen använder inte
kan variera enligt vem som frågar efter upp-
gifter ur fordonsregistret. Skyddandet kan
inte heller genomföras negativt genom att
t.ex. hemlighålla uppgifter om ägare och in-
nehavare till egendom som myndigheterna
har i sin besittning så att inga uppgifter
skulle ges till den som frågar. En sådan situ-
ation är alltid ägnad att avslöja myndighets-
verksamheten.

Med uttrycket "vilsledande eller för-
täckta" avses oriktiga eller bristfälliga upp-
gifter som ges i syfte att förhindra avslöjan-
de. På grund av risken för att polisens verk-
samhet avslöjas och de uppenbara risker detta
medför är det inte alltid möjligt att den
registeransvarige informeras om den täckre-
gistrering som hör till polisens taktiska verk-
samhet. Genom lagen ändras dock inte det
civilrättsliga ansvaret för förpliktelser enligt
ingångna avtal. Oberoende av täckoperationen
bär polismyndigheten (staten) alltid ci-
vilrättsligt ansvar för sina rättshandlingar.
Propositionen syftar inte heller till att ändra
en tjänstemans rättsliga ställning med tanke
på det civilrättsliga ansvaret. Exempelvis en
tjänsteman som gör sig skyldig till tjänste-
brott kan personligen ställas till svars för de
kostnader som föranleds av en åtgärd som
inte grundar sig på lag. Enligt 49 § polisla-
gen skall en polisman utan dröjsmål göra
anmälan hos sin förman om en skada som
uppstått vid utförandet av ett uppdrag, om
skadan inte är att anses såsom ringa. När be-
stämelsen tillämpas vid täckoperationer
innebär den bl.a. att tjänstemannen under
tjänsteansvar är skyldig att sköta de skador
som t.ex. en serviceproducent eventuellt
åsamkas av att man använt falska namn eller
adresser. Offentligrättsliga förpliktelser upp-
kommer på samma sätt, oberoende av täck-

operationen, t.ex. en skatterättslig påföljd, om polisens verksamhet utan en täckoperation skulle ge upphov till skattskyldighet. I vederbörande ministeriums föreskrift meddelas särskilda föreskrifter om förhindrande av eventuella skador för utomstående eller om uppfyllandet av ersättningsförpliktelsen i praktiska situationer.

I 16 kap. 5 § strafflagen bestäms att lämnande av oriktiga personuppgifter är straffbart. I samma kapitel ingår kriminaliseringar rörande registeranteckningsbrott (7 §) och ingivande av osant intyg till myndighet (8 §). Också i otaliga speciallagar som gäller register och myndigheter samt i bestämmelser som utfärdats med stöd av lagarna föreskrivs om skyldighet att lämna information och finns bestämmelser som förpliktar till riktighet i fråga om registeranteckningar. Å andra sidan har den som tillhör polisens personal tystnadsplikt enligt vad som bestäms i 43 § polislagen och i 17 § statstjänstemannalagen (750/1994). En polisman har dessutom enligt 44 § polislagen rätt att såsom vittne eller när han annars hörs inte röja identiteten av en person av vilken han har fått uppgifter och inte heller taktiska eller tekniska metoder som skall hemlighållas.

Lagstiftningsbehovet föranleds framför allt av behovet att anpassa täckoperationsbefogenheten till kriminaliseringarna i 16 kap. strafflagen. I polislagen föreslås bestämmelser om rätt att utöva befogenheten, varefter gärningen inte längre faller under kriminaliseringarna i 16 kap. strafflagen.

För att hemlighålla täckoperationen kan såsom innehavare av ett sådant föremål, fordon eller annan utrustning som används inom verksamheten, och som skall registreras, antecknas någon annan än den faktiska organisation som tillhör polisförvaltningen. Likaså skall en polisman som utför en i lag föreskriven uppgift ha rätt att uppträda under falsk identitet också i sådana situationer där en sådan gärning är straffbar med stöd av någon annan lag, om detta är nödvändigt för att förhindra att uppdraget avslöjas eller för att garantera polismannens personliga säkerhet. Exempelvis när det föreligger risk för att polismannens agerande påverkas genom hotelser gentemot hans familjemedlemmar kan det vara nödvändigt med täckregistrering för att hemlighålla polismannens identitet och uppgifter om boningsort under täckoperationen. Dessutom förutsätts alltid att syftet är att skydda polisens verksamhet från

avslöjande, vilket enligt en snäv tolkning avser enheter som bara direkt betjänar avvärvande av allvarlig brottslighet eller, i undantagsfall, lokalpolisens planerade och specificerade åtgärder i spaningssyfte så som vederbörande ministerium bestämmer närmare. En registeranteckning skall alltid göras på basis av ett skriftligt beslut och den skall kunna verifieras i efterhand t.ex. av lagtillsynsmyndigheterna.

Propositionen utgår från att det inte är nödvändigt att till de bestämmelser som gäller olika register foga särskilda bestämmelser om polisens rätt till täckoperationer eller registeranteckningar med stöd av denna verksamhet. Utgångspunkten är att registeranteckningarna skall basera sig på polislagen. Som stöd för denna ståndpunkt kan nämnas att polisens gällande befogenheter redan omfattar flera behörighetsformer som också påverkar de utomståendes ställning, men om vilka föreskrivs endast i författningar som gäller polisens verksamhet, förundersökning och tvångsmedel. En täckoperation eller en registeranteckning som hänför sig till en sådan kan komma på fråga endast i exceptionella situationer.

Enligt den föreslagna definitionen i 5 punkten avses med bevisprovokation genom köp ett köpeanbud som avges för att förhindra eller avslöja innehav av eller handel med ett föremål, ett ämne eller egendom som innehas olagligen, för att förhindra eller avslöja olaglig framställning av ett föremål, ett ämne eller egendom, för att finna ett sådant föremål, ett sådant ämne eller sådan egendom som avses ovan eller för att återta vinningen av ett brott. Definitionen på bevisprovokation genom köp omfattar också andra affärsförhandlings- och beredningsskeden som normalt hör till köpsläende och som föregår den egentliga viljeförklaring som avser köpet. Ett köpeanbud som framställs som bevisprovokation genom köp skiljer sig dock från ett civilrättsligt anbud, eftersom det inte är fråga om sådant slutande av avtal som avses i 1 kap. lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929), dvs. genom avgivande av verkliga viljeförklaringar gällande köpet, utan om en form av utövande av offentlig makt där polisen i enlighet med en i lag föreskriven uppgift med stöd av polislagen vidtar en åtgärd för att avvärja eller utreda ett brott.

Enligt definitionen skall fyra olika grupper

kunna stå som föremål för bevisprovokation genom köp. För det första ett föremål, ett ämne eller egendom som innehåller olagligen eller står som föremål för köpsläende, t.ex. ett redskap avsett för tillverkning av narkotika eller ett parti narkotika eller en fordringsrätt som hänförs till den olagliga affären. Den andra gruppen omfattar föremål, ämnen eller egendom som framställs olagligen. Genom bevisprovokation genom köp kan man då förhindra eller avslöja t.ex. tillverkning av falska pengar eller andra betalningsmedel. För det tredje kan bevisprovokation genom köp användas för att finna föremål, ämnen eller egendom som innehåller olagligen, som är föremål för olaglig handel eller som framställts olagligen. För det fjärde kan bevisprovokation genom köp omfatta föremål, ämnen eller egendom som t.ex. kan beläggas med kvarstad enligt tvångsmedelslagen, bl.a. vinning som erhållits genom ett ekonomiskt brott och som genom olika skenbara förmögenhetsarrangemang systematiskt har flyttats utom räckhåll för borgenärerna. Bevisprovokationen syftar då till att avslöja de riktiga ägandeförhållandena.

Med återtagande av vinningen av ett brott avses att vinningen återförs så, att målsägande, brottsoffer och andra som annars lidit skada på grund av brottet med rättsskyddsmedel skall ha möjlighet att genom utredningsåtgärder få egendomen att omfattas av den lagliga verkställigheten. Den ekonomiska brottsligheten, som grundar sig på ohederliga ekonomiska drivfjädrar, åsamkar samhället kännbara skador. Sådana polisåtgärder med hjälp av vilka polisen kan utreda arrangemang som hänförs till att dölja vinningen av brott och få egendom inom räckhåll för ordinarie utredningsåtgärder kan anses brottsbekämpningsmässigt motiverade. Dyliga arrangemang är ofta förknippade med misstankar om uppfyllande av rekvisitet för något av de gäldenärsbrott som regleras i 39 kap. strafflagen. På samma sätt kan man med hjälp av bevisprovokation genom köp säkerställa att egendomen kan dömas förbruten så som avses i 2 kap. 16 § strafflagen. I den föreslagna bestämmelsen syftar "egendom" i regel också på egendom som kommit i stället för ämnet, föremålet eller egendomen, eftersom vinningen av ett brott, t.ex. ett bolags förmögenhet, ofta omvandlas till annorlunda egendom genom olika komplicerade transaktioner och arrangemang.

Rätten till bevisprovokation genom köp

skall endast innehållas av polismän, men för att arrangera en bevisprovokation genom köp kommer polisen ofta också att bli tvungen att anlita sådana personer som hör till brottslingarnas närmaste krets, t.ex. informatörer ("tjallare") eller personer som veterligen har kontakter med den egentliga kriminella verksamhet som skall förhindras eller avslöjas genom förfarandet med bevisprovokation genom köp. Informatörens roll är närmast att skapa en kontakt mellan den polisman som ger ett bevisprovokationsbud och den kriminella sidan.

Definitionen på teleövervakning i 6 punkten är i huvudsak densamma som definitionen på teleövervakning i 5 a kap. 1 § 1 mom. tvångsmedelslagen. På grund av de etablerade begreppen är det motiverat att i polislagen ta in en definition med ett liknande innehåll. På denna punkt har även den ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen som nämns i den allmänna motiveringsavsnitt 6.1 beaktats. Av orsaker som nämns i den allmänna motiveringen föreslås att ett teleövervakningstillstånd också skall kunna ges för viss teleterminalutrustning. Med teleterminalutrustning avses detsamma som i 4 § punkt 18 i telemarknadslagen, dvs. utrustning som för sändning, bearbetning eller mottagande av information är avsedd att via ledning, per radio, optiskt eller på något annat elektromagnetiskt sätt vara antingen direkt kopplad till en anslutning i det allmänna telenätet eller att direkt eller indirekt kopplad till en anslutning i det allmänna telenätet fungera i samband med det allmänna nätet.

31 §. *Förutsättningar för teknisk observation.* Det föreslås att förutsättningarna gällande områdena för teknisk observation ses över.

I vissa av medlemsstaterna inom EU är utplacering av anordningar för teknisk observation i stadigvarande bostäder inte förbjuden. Exempelvis i Tyskland har förbundsdagen i januari 1998 godkänt en ändring av grundlagen, vilken innebär att polisen i vissa allvarliga fall får bedriva teknisk avlyssning också på hemfridsskyddade områden, t.ex. i privatbostäder. Avlyssningsrätten har begränsats till övervaknings- och utredningsuppgifter som hänförs till bestämda brott samt till situationer som grovt äventyrar den allmänna säkerheten. Även i Sverige utreds som bäst huruvida polisens tekniska observationsrätt skall utsträckas till bostäder.

I vårt land har verksamhet som hänförs sig

till narkotikabrottslighet i allt större utsträckning påträffats i utrymmen som används för stadigvarande boende. I detta sammanhang föreslås dock inga ändringar i rätten att tekniskt observera utrymmen som används för stadigvarande boende, eftersom användningen av befogenheterna enligt polislagen koncentrerar sig på förebyggandet av brott. Ett undantag utgörs dock av sådana utrymmen vid straffanstalter vilka är avsedda för stadigvarande boende och används av dem som avtjänar sitt straff. För att bekämpa brottsligheten i fängelserna föreslås att polisen skall ha rätt att bedriva teknisk observation av dessa utrymmen. I den lag om ändring av 5 a kap. tvångsmedelslagen som trädde i kraft vid ingången av juni 1999 finns också bestämmelser om motsvarande rätt. Enligt fängsvårdsavdelningen vid justitieministeriet är det motiverat att bestämmelserna i polislagen till denna del motsvarar bestämmelserna i tvångsmedelslagen.

Hotellrum, tillfälliga inkvarteringsutrymmen och fordon har visat sig vara sådana utrymmen som ofta används vid kriminell verksamhet. Enligt den gällande lagen är det tillåtet att avlyssna dylika utrymmen. Eftersom en revidering av begreppet hemfrid i strafflagen medför ett behov av att ändra lydelsen i 31 § 1 mom. polislagen, föreslås att meningen "Under samma förutsättningar får teknisk observation bedrivas av en person som befinner sig i ett hotellrum eller i något annat sådant rum" slopas som obehövlig. Eftersom det föreslås att teknisk observation skall vara förbjuden i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende, är teknisk avlyssning i hotellrum eller ett annat sådant rum fortfarande tillåtet. Förutsättningen är dock, vilket framgår av den gällande lagen och motiveringen till den, att rummet eller utrymmet inte används för stadigvarande boende. Till denna del föreslås alltså att det gällande rättsläget huvudsakligen bibehålls trots att ordalydelsen i 1 mom. förenklas och förtydligas.

I praktiken har det ofta varit omöjligt att genomföra den tekniska observationen eftersom de anordningar som skall användas för teknisk observation enligt den gällande lagen inte kan placeras i det utrymme eller det fordon som står som föremål för observation. Lagen kan dock inte syfta till att försvåra teknisk observation i sådana fall då polisen har beviljats laglig befogenhet.

Det föreslås därför att anordningar för tek-

nisk observation skall kunna placeras i utrymmen som står som föremål för laglig observation. I förslaget ställs dock utrymmen avsedda för stadigvarande boende fortfarande utanför området för teknisk avlyssning eller optisk övervakning. Det kan således inte heller i fortsättningen bli fråga om att placera anordningar i dessa utrymmen, med undantag av sådana stormningssituationer som avses i 31 § 3 mom.

För att möjliggöra rätten till teknisk observation enligt polislagen är det motiverat att polislagen tillåter att anordningar placeras i rum, utrymmen eller fordon som står som föremål för teknisk observation. Polismän skall enligt 2 mom. ha rätt att ta sig in i det utrymme som observeras för att placera eller avlägsna anordningarna. Bestämmelsen motsvarar den gällande situationen i de flesta medlemsstaterna i EU. Anordningarna kan dock inte placeras i permanenta bostäder. Placerandet av anordningarna är inte problemfritt med tanke på integritetsskyddet. På grund av detta skall en domstol, enligt vad som föreslås i 32 b och 32 c §, besluta om teknisk observation som förutsätter att anordningar för optisk övervakning eller teknisk avlyssning placeras i det utrymme som skall observeras. Med tanke på integritetsskyddet innebär teknisk avlyssning eller optisk övervakning med stöd av lagen å andra sidan redan i sig ett fortlöpande och djuptgående ingrepp i den misstänktes integritet. Det föreslås dessutom att det alltid skall vara en polisman som hör till befålet som beslutar om placeringen av anordningarna när domstolen har beviljat tillstånd eller då det är frågan om en anordning för teknisk spårning.

Om observationsanordningens energiförbrukning är större än ringa och därmed ekonomiskt betydelsefull, föreslås att ersättning för förbrukningen skall betalas till den som äger elektriciteten eller energiformen i fråga. Ersättningen är full ersättning för direkta kostnader. För ersättningen och betalningen av den gäller vad som bestäms om betalning av ersättningar för tvångsåtgärder i 47 § polislagen. Enligt i 54 § stadgas i förordning om hur ersättningar skall sökas och betalas. Med stöd av det föreslagna nya 54 § 3 mom. skall ministeriet också kunna utfärda närmare bestämmelser om sökande och betalning av ersättningar.

Bestämmelserna i nuvarande 2 mom. tas in i 3 mom.

Paragrafens 4 mom. motsvarar till centrala delar gällande 3 mom. Det föreslås dock att det ändras med anledning av det nya hemfridsbegrepp som ingår den i ändring av strafflagen som är under beredning. Uttrycket "på ett hemfridsskyddat område" ändras till "i en bostad", varvid ordalydelsen motsvarar de begrepp som omfattats vid den pågående revideringen av 24 kap. strafflagen. Bestämmelsen är då också konsekvent med tanke på områdesbegränsningen enligt 1 mom. I sak förändrar det förslagna 4 mom. inte befogenheterna från de nuvarande.

31 a §. *Förutsättningar för täckoperation.* Sådan täckoperation som avses i bestämmelsen får inledas endast av polismän som fått särskild utbildning därtill. När täckoperationer inleds är det också ibland nödvändigt att försäkra sig om att det tillhandahålls personliga stödtjänster med tillräckliga sakkunnigkrafter för att undvika sammanblandning av polismannens roll och den roll som en medlem av en kriminell organisation har. Det är inte tillåtet att anlita en person som inte tillhör polisen för sådana täckoperationer som avses i bestämmelsen, men trots detta är avsikten inte att ändra användningen av informatörer "tjallare" vid brottsbekämpning, vilken redan enligt gällande rätt har ansetts vara tillåtet.

Användningen av informatörer avviker från infiltration därför att informatören i allmänhet själv är en brottsling eller någon annan person som oberoende av polisens åtgärder redan är verksam på den ifrågavarande platsen. Polisen kan inte lagligen styra förbrytaren vid begäendet av en straffbar gärning. Däremot föreligger inga hinder för att polisen styr någon att skaffa fram en viss sorts information om t.ex. ett brott. I lagförslaget syftar täckoperation dock inte på denna typiska användning av informatörer i polisens arbete, och förutsättningarna enligt det förslagna 1 mom. gäller således inte användningen av informatörer. Informatörens verksamhet som polisens hjälp befriar inte från påföljderna av ett brott. I vårt land är användningen av informatörer en hävdvunnen och laglig metod för polisen att inhämta information.

Enligt 1 mom skall polismän ha rätt att företa en täckoperation detta behövs för att förhindra eller avslöja brottslig verksamhet som avses i 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen. Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar således också den tid som föregår brottet.

Eftersom polisens verksamhet huvudsakligen är öppen, föreslås att täckoperation inskränks till avvärjande och utredning av de grövsta och farligaste brotten i samhället. I propositionen begränsas täckoperationsbefogenheten således till sådana brott för vilka gäller att televlyssning enligt 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen kan användas vid utredningen. Sådana brott är bl.a. vissa landsförräderibrott, högförräderibrott, brott mot liv, grovt berövande av frihet, sabotage eller grovt sabotage, kärnladdningsbrott, grov miljöförstöring och grovt narkotikabrott.

Det förutsätts ytterligare att man utgående från den berörda personens uppträdande eller andra omständigheter kan anta att den som inhämtandet av uppgifter gäller kan antas göra sig skyldig till nämnda brott. Arten hos de brott som omfattas av tillämpningsområdet medför att de i allmänhet är organiserade och långvariga, och därför bör också täckoperationen omspänna en tillräckligt lång tidsperiod.

Täckoperationsbefogenheten berättigar inte till anstiftan av ett nytt brott. I propositionen föreslås att ett uttryckligt förbud mot anstiftan fogas till 1 kap. 2 §, vilken innehåller de allmänna principerna för polisens verksamhet.

Med hjälp av en täckoperation kan man t.ex. skaffa legitimt tillträde till ett sådant utrymme där man genom observation som utförs genom täcktåtgärder kan inhämta information för att avvärja eller avslöja ett brott som ligger till grund för befogenheten. Befogenheten att företa täckoperationer berättigar inte till t.ex. hemlig husrannsakan, men å andra sidan skall den person som företar täckoperationen ha rätt att i syfte att förhindra att bli avslöjad gå in i en persons bostad genom att utnyttja den täckidentitet som skapats. I dylika situationer förhåller det sig ofta så att den som företar täckoperationen inte utan att bli avslöjad kan tacka nej till att gå in i bostaden.

Den som deltar i en täckoperation skall också ha rätt att utföra sitt uppdrag i bostaden. Eftersom observation i normala fall enligt definitionen i 28 § är förbjuden i bostäder föreslås att det i 31 a §, som reglerar förutsättningarna för täckoperation, skall föreskrivas att täckoperation i en bostad är tillåten, om tillträdet eller vistelsen sker under medverkan av den som använder bostaden. Visserligen betraktas detta slag av verksamhet redan enligt gällande rätt som tillå-

ten, om verksamheten baserar sig på ett tillstånd.

Med användning av en bostad avses den faktiska användningen. I praktiska situationer är det inte möjligt att på ett tillförlitligt sätt försäkra sig om vem som är bostadens ägare eller lagliga innehavare, och därför föreslås ett mera allmänt utformat uttryck, "den som använder bostaden". Det står klart att uppenbart olaglig användning av en bostad, t.ex. användning som förutsätter inbrott, inte är sådan användning som avses i bestämmelsen. I bestämmelsen föreslås också uttrycket "under medverkan av", vilket omfattar alla uttalade eller tysta viljeytringar utgående från vilka det kan tolkas som att personen har godkänt tillträdet och vistelsen i bostaden. Ett typexempel är att en knarklangare ger en nyckel till den bostad där han föreslår att handeln skall ske.

Enligt förslaget är tillträde till eller vistelse i en bostad utan medverkan av den som använder bostaden förbjuden observation. För klarhetens skull föreslås att en hänvisning till bestämmelserna om husrannsakan i tvångsmedelslagen skall ingå i den sista meningen i momentet.

Bestämmelserna i 1 mom. berättigar inte till teknisk observation, om vilken det föreskrivs i andra bestämmelser i polislagen och tvångsmedelslagen. Som teknisk observation betraktas dock inte det att en polisman i en sådan situation utrustas med en anordning för teknisk avlyssning, optisk övervakning eller teknisk spårning för att säkerställa den personliga säkerheten. Detta överensstämmer med gällande rättsläge, eftersom det inte heller nu är förbjudet att t.ex. banda sina egna samtal.

Ett problem i verksamheten är frågan om att välja rätt tidpunkt för inledande av förundersökning. Enligt 2 § förundersökningslagen skall förundersökning göras när det på grund av anmälan eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. I 6 § förundersökningslagen föreskrivs å andra sidan att förundersökning skall göras utan onödigt dröjsmål. Vid användning av okonventionella metoder får polisen lätt i ett mycket tidigt skede kännedom om flera brott som dock är ringa jämfört med det brott som ligger till grund för täckoperationen eller bevisprovokation genom köp och som skall utredas. Om man skulle vara tvungen att göra förundersökning utan dröjsmål för varje uppdagat brott, äventyrar man målet

att avvärja eller utreda allvarliga brott. Exempelvis vid utredning av narkotikabrott samt olaglig alkoholförsäljning har polisen av hävd koncentrerat sig på att avslöja större partier och förundersökning har inte gjorts t.ex. separat för varje spritflaska som sålts olagligt, vilket skulle vara omöjligt i praktiken. Inte heller när det gäller internationellt myndighetssamarbete kring kontrollerad leverans av ett narkotikaparti kan man tänka sig att förundersökning görs omedelbart när det smugglade ämnet anlant till landet, eftersom man då äventyrar avslöjandet av det internationella narkotikabrott som kan ertappas genom den kontrollerade leveransen.

När okonventionella metoder används torde inledandet eller utförandet av förundersökningen kunna fördröjas, om detta är motiverat för att avvärja eller utreda det brott som ligger till grund för en täckoperation eller bevisprovokation genom köp. Med beaktande av att ett brott som berättigar till användning av bevisprovokation genom köp och i synnerhet till täckoperation enligt lagen skall vara relativt allvarligt enligt straffskalan, bör det anses vara särskilt viktigt att målet är att avvärja eller utreda ett sådant brott. Ett motiverat fördröjande av förundersökningen vilket föranleds av en dylik operation bör således anses vara befogat och förenligt med 6 § förundersökningslagen.

Tillämpningen av 2 mom. kommer på fråga i samband med internationell rättshjälp eller handräckning. Eftersom bestämmelsen syftar till att effektivisera bekämpningen av organiserad och i synnerhet internationell brottslighet i Finland är det viktigt att befogenheten kan utövas i föregripande syfte på sådan brottslighet vars skadliga verkningar ännu inte har drabbat vårt land. Avvärijandet av brott förutsätter ett effektivt samarbete mellan myndigheterna och tillräckliga befogenheter efter det att man med hjälp av samarbetet har fått kännedom om kriminell verksamhet som riktas mot Finland.

Man kan däremot inte tänka sig att rekvisitet för de brott som avses i 1 mom. i oförändrad form kan tillämpas på verksamhet som helt eller delvis försiggår utanför vårt land. Det föreslås därför att utövandet av befogenheten vid bekämpning av internationell brottslighet regleras i 2 mom. Begränsningarna i fråga om den regionala dimensionen i tillämpningen av polislagen medför dock att lagens befogenheter inte kan utövas

utanför Finlands territorium, om inte något annat följer av ett internationellt fördrag där Finland är part eller av övrig internationell rätt.

Det föreslås att den första förutsättningen för att 2 mom. skall kunna tillämpas är att det formellt är fråga om sådan verksamhet som avses i 1 mom., dvs. ett sådant brott som nämns i 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen.

Som andra förutsättning föreslås att verkningarna av den kriminella verksamheten också kan framträda i Finland. Med detta avses t.ex. att ett nytt distributionsnätverk för narkotika utsträcks till Finland eller någon annan verkan av kriminell verksamhet vilken uppenbarligen når Finland. Det förutsätts dock inte att verkan redan föreligger, utan syftet är uttryckligen att genom avvärjande av brott förhindra att verkningarna uppkommer.

För det tredje skall en täckoperation kunna riktas endast mot sådana helt eller delvis utanför vårt land begångna brott för vilka straff skulle kunna utdömas med stöd av finsk lagstiftning, om gärningen hade begåtts i Finland. Befogenheten förutsätter s.k. abstrakt straffbarhet. Vid bedömningen av gärningen beaktas med andra ord inte särskilda omständigheter, såsom processuella faktorer som beror på gärningsmannen eller grunder gällande berättigande eller ursäktlighet. Täckoperationen skall naturligtvis i allmänhet kunna inledas först när objektet befinner sig på finländskt territorium, om inte något annat följer av ett internationellt fördrag där Finland är part.

Ett typexempel på tillämpningen av 2 mom. är att den finska polisen genom ett tips har fått kännedom om ett grovt narkotikabrott där preliminära arrangemang har påbörjats för att skapa en distributionskanal och handel i Finland, medan den brottsliga verksamheten huvudsakligen försiggår i andra medlemsstater i Europeiska unionen. På basis av uppgiften kan en täckoperation inledas i Finland. Täckoperationen är en förebyggande åtgärd som syftar till att avvärja brottet. Genom täckoperationen inhämtas information av personer som befinner sig i Finland och med hjälp av internationell rättshjälp görs narkotikabrottet i en annan medlemsstat till föremål för polismyndighetens åtgärder innan ett nytt kommersiellt distributionsnätverk har skapats och innan narkotikan har börjat spridas i Finland.

Det föreslås att vederbörande ministerium skall vara skyldigt att meddela närmare föreskrifter om ordnande och övervakning av täckoperationer samt om utbildning. Genom föreskrifter och anvisningar utfärdas regler för omständigheter liknande dem som uppräknas nedan. För att bestämmelsernas funktionsduglighet skall kunna bevaras är det inte möjligt eller ändamålsenligt att de skrivs in i lagen. Exempel: närmare föreskrifter om tillbörlig och graderad befogenhet att fatta beslut samt ansvarsförhållanden, rapporteringsskyldighet och –sätt, förande av protokoll och anteckningar, närmare specifikation av täckoperationer och omständigheter samt beslutsfattande, betydelsen av den ovillkorliga förundersökningsplikten och villkor som begränsar fördröjandet av förundersökningsåtgärderna, tillämpningen av laglighetsprincipen, proportionalitetsprincipen och andra allmänna rättsprinciper i polislagen och –rätten på täckoperationer samt närmare definition av brott som förbereds, har begåtts eller pågår, definition av föremålet, behörighetskrav i fråga om dem som skall delta i täckoperationer, anvisningar för förfarandet vid internationell rättshjälp och handräckning till myndigheter, skydd av den som deltar i en täckoperation och anvisningar för förfarandet i fråga om kostnader som föräns av täckåtgärderna. Om sättet att göra täckregisteranmälningar och avförande av felaktiga anteckningar utfärdas också behövliga bestämmelser på ministerienivå.

31 b §. *Förutsättningar för bevisprovokation genom köp.* Enligt förslaget skall användningen av bevisprovokation genom köp kopplas till påföljden av det brott som skall förhindras eller avslöjas. Bevisprovokation genom köp skall vara tillåtet enbart om den är nödvändig för att förhindra eller avslöja ett häleribrott eller ett sådant brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst två år, för att finna ett föremål eller ämne som till följd av ett sådant brott innehas olagligt eller utbjuds till försäljning eller för att återfå nyttan av ett sådant brott.

För samtliga narkotikabrott kan ådömas fängelse i två år. Trots att bevisprovokation genom köp i praktiken alltid förutsätter någon grad av täckoperation, oftast hemlig identitet, har det vid beredningen av förslaget ansetts stå klart att en täckoperation av denna art definitionsmässigt redan hör till bevisprovokation genom köp och därmed förutsätts inte att den täckoperationsbefogen-

het som avses i 31 a § tillämpas separat.

För det första skall bevisprovokation genom köp kunna företas för att förhindra eller avslöja sådana brott som avgränsas i bestämmelsen. För det andra skall bevisprovokation genom köp också kunna företas för att finna föremål, ämnen eller egendom, och för det tredje, för att återfå nyttan av ett brott. Det är då inte fråga om att skaffa bevis för ett begånget brott eller ett brott som pågår, utan bemyndigandet har självständig betydelse endast om bevisfrågan redan är klar. Genom bevisprovokationen provoceras någon till att företa en rättshandling eller att ta fram ett föremål, ett ämne eller egendom som avses i bestämmelsen. Bevisprovokationen kan då riktas även till någon annan person än den som begått det egentliga brottet.

Ett typiskt exempel på en situation där bevisprovokation genom köp kan användas är när man vill få uppgifter om en person som själv bjuder ut för försäljning eller förmedlar olagliga ämnen eller föremål. Effektiv narkotikabekämpning förutsätter dock att polisen kan få tillräckliga uppgifter om distributionskanalerna, betalningsförbindelserna samt om den bakomliggande organisationen och dess ledning. Genom bevisprovokation genom köp kan man då erhålla information som är nödvändig för att polisen skall kunna välja rätt tidpunkt och rätt sätt för sina övriga åtgärder i spaningssyfte.

Bevisprovokation genom köp skall för det andra kunna användas t.ex. när ett transportmedel som använts för att transportera narkotika har dömts förverkat till staten, men brottsredskapet inte är i myndighetens besittning eller man inte känner till var det befinner sig. Bevisprovokation genom köp kan då användas för att finna föremålet och dess innehavare genom att den som innehar föremålet provoceras att sälja föremålet. Exempelvis för att avslöja handel med utrotningshotade fåglar eller deras ägg kan man med hjälp av bevisprovokation genom köp utreda vilka grupper eller enskilda personer som marknadsför sådana djur. I syfte att utreda jakt som försiggår utan tillstånd kan man genom bevisprovokation genom köp få information om personer som säljer tjuvskyttevilt.

Bevisprovokation genom köp skall för det tredje kunna riktas mot vinning som erhållits genom brott för att förmögenheten skall kunna återföras till att omfattas av utökningsrättsliga åtgärder. Exempelvis en advo-

kat eller en bankinrättning kan i god tro innehå en betydande vinning av ett brott på basis av ett i och för sig lagligt förvaltnings- eller realiseringsuppdrag. Bevisprovokation genom köp gör det då möjligt att spåra vinningen, eftersom förmögenheten kan utredas med hjälp av bevisprovokation genom köp, t.ex. genom affärsförhandlingar och köpuppdrag. En vinning av brott som flyttats utomlands genom mellanbologsarrangemang kan bättre än för närvarande fås att omfattas av inhämtandet av information och därmed den utökningsrättsliga verkställigheten, då man kan framställa ett köpeanbud till den faktiska innehavaren av egendomen och föra sådana förhandlingar gällande köpet som rör sig kring frågan om att överföra egendomen. Ur perspektivet för avvärjande av ekonomisk brottslighet är effektiv spårning av vinningen av brott en viktig form av förebyggande brottsbekämpning. Till polisens uppgifter hör dessutom också att vid förundersökningen av brott utreda den vinning som erhållits genom brotten.

Bevisprovokation genom köp skall enligt 2 mom. också kunna basera sig på kriminell verksamhet som leds eller har inletts utanför Finland. I synnerhet inom EU strävar man efter att intensifiera myndighetssamarbetet och minska på de hinder för avvärjande av brott inom unionen som statsgränserna ställer. Till denna del är innehållet i den föreslagna bestämmelsen detsamma som i 31 a § 2 mom. gällande täckoperation. I fråga om detta hänvisas till motiveringen till den paragraf som gäller förutsättningarna för täckoperation. Momentet möjliggör bevisprovokation genom köp också i fall där brottet helt begås utanför vårt land. Exempelvis vid övervakningen av handel med olagliga massförstörelsevapen kan okonventionella metoder användas för att övervaka verksamheten utanför Finland och för att inhämta information härifrån, om vårt land utnyttjas finansiellt eller annars kommersiellt eller vid transit av varor. Med hjälp av de uppgifter som fås genom övervakningen kan man då effektivisera t.ex. strålningsmätningarna vid riksgränserna eller gränskontroller och tullåtgärder eller vidta åtgärder för att utreda arrangemang för penningtvätt.

Det är dock inte tillåtet att använda bevisprovokation genom köp, om köpet leder till att ett narkotikaparti förs in i landet så att bevisprovokationen omfattar anstiftan till en ny straffbar gärning. A andra sidan förelig-

ger det inte heller då något hinder för bevisprovokation genom köp, om innehavet är straffbart i den stat på vars territorium ämnet finns före införseln. Straffrättsliga åtgärder kan då vidtas i den berörda staten tack vare internationellt myndighetssamarbete och internationell rättshjälp, varvid rekvisitet för narkotikabrott inte ens uppfylls på Finlands territorium. Ur finländskt perspektiv är det fråga om ren brottsbekämpning, eftersom det är uppenbart att den person som stått som föremål för bevisprovokation genom köp inte hade gjort sig skyldig till en straffbar gärning förrän han hade omhändertagit ämnet eller det åtminstone hade lämnats för befordran till honom från en stat utanför Finland.

I 3 mom. föreslås att ministeriet förpliktas att utfärda närmare bestämmelser om ordnande och övervakning av bevisprovokation genom köp samt om utbildning. För att förhindra att polisens taktiska och tekniska metoder avslöjas eller för att trygga den personliga säkerheten för polismän som företar bevisprovokation genom köp bör föreskrifterna delvis vara sekretessbelagda. På ministerienivå bestäms eller ges regler för likartade omständigheter som de som anförs i motiveringen gällande förutsättningarna för täckoperation. Bestämmelser skall dessutom utfärdas om de pengar som skall kunna uppvisas, bevispeng som skall användas i samband med bevisprovokationsköpebud.

31 c §. *Förutsättningar för teleövervakning.* Straffnivån i de föreslagna förutsättningarna för teleövervakning sammanfaller huvudsakligen med motsvarande bestämmelse om teleövervakning i tvångsmedelslagen. Eftersom polislagen är en författning som syftar till att avvärja brott, skall enligt paragrafen en förutsättning för teleövervakning vara att det på basis av en persons uttalanden, hotelser, uppträdande eller annars skall finnas skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott. Dessutom krävs att det skall vara fråga om ett brott för vilket inte föreskrivs lindrigare straff än fängelse i fyra månader eller att brottet med användning av en teleterminalanordning är riktat mot en automatiskt databehandlingsanordning, utgör olagligt hot, hot mot den som skall höras vid rättsskipning eller våldsam motstånd mot tjänsteman. Hotelser är typiska sådana brott som ofta begås med användning av en telefon. Med hjälp av teleövervakning är det möjligt att effektivare än tidigare genom

förebyggande åtgärder övervaka den som hotar, t.ex. i familjevårdsfall. Det är då möjligt att t.ex. ställa teleanslutningen för en sådan frånskild make eller maka som bor på annat håll och som är våldsam och kommer med upprepade hotelser under teleövervakning för att effektivera och välja rätt tidpunkt för polisens skyddsåtgärder. Det nya besöksförbudet, som det föreskrivs om i lagen om besöksförbud (898/1998), har också delvis samma syfte.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse med stöd av vilken en polisman dessutom skall ha rätt att utföra teleövervakning i en sådan situation som avses i 18 § 2 mom. eller i en annan situation, om detta är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa. Sådana situationer är t.ex. omringningar eller när någon tagit gisslan eller andra situationer där teleövervakning är nödvändig för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa.

Genom teleövervakning kan man också snabbt stänga av en anslutning som misstänks användas för att utlösa en sprängladdning eller för en motsvarande gärning, när detta är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa.

31 d §. *Avlyssningsförbud.* I polislagen finns ingen uttrycklig bestämmelse om förbud mot avlyssning. Det står dock klart att polisen inte har rätt att med hjälp av teknisk observation kringgå t.ex. de rättigheter som den misstänkte, vittnen eller målsäganden har att vägra vittna, vilka annars begränsar förundersökningen, eller skyldigheten att vittna. Eftersom det i detta hänseende gäller att vid teknisk avlyssning som utförs med stöd av polislagen tillämpa samma begränsningar som vid tillämpningen av bestämmelserna i tvångsmedelslagen, föreslås en hänvisning till 5 a kap. 10 § tvångsmedelslagen. Eftersom tillämpningsområdet för polislagen också omfattar avvärjande av brott, varvid det inte är fråga om förundersökning och teknisk avlyssning riktad mot en person misstänkt för ett brott, föreslås att avlyssningsförbudet enligt tvångsmedelslagen skall gälla även teknisk avlyssning som riktar sig mot en annan person än den misstänkte.

32 §. *Beslut om teknisk observation.* Enligt förslaget skall lagens 31 § ändras. Det föreslås därför att också den i 32 § 2 mom. ingående hänvisningen till 32 § 3 mom., vilken bestämmelse med oförändrat innehåll skall tas in i 31 § 4 mom., ändras till en hänvisning till 31 § 4 mom.

32 a §. *Beslut om täckoperation och bevisprovokation genom köp samt övervakning av täckoperation.* Med tanke på skyddet av täckoperationerna och hänsynen till rättssäkerhetsaspekterna, och därför att verksamheten i allmänhet kommer att omfatta anteckningar i offentliga register, är det viktigt att verksamheten försiggår så centrerat som möjligt och under omedelbar tillsyn av vederbörande ministerium. I praktiken skall till en början, centralkriminalpolisens chef, skyddspolisens chef och chefen för polisinspektionen i Helsingfors ha beslutsrätt om täckoperationer. Då tillräcklig erfarenhet om verksamheten erhållits skall det bli möjligt att berättiga även cheferna för andra större lokala polisenheter att besluta om täckoperationer.

Vid bevisprovokation genom köp är det vanligtvis fråga om en sådan åtgärd förknippad med polisens verksamhet på fältet som det kan vara nödvändigt att utföra utan dröjsmål. Därför skall en till befälet hörande eller en till undersökningsledare förordnad polisman ha rätt att besluta om bevisprovokation genom köp.

Enligt 3 mom. skall det sedan en täckoperation avslutats ges en rapport om operationen. Vederbörande ministerium skall utfärda närmare bestämmelser om rapportens innehåll. Utredningen skall lämnas till vederbörande ministerium, som årligen skall avge en berättelse om användningen av täckoperationer till riksdagens justitieombudsman.

32 b §. *Domstolsbeslut om teleövervakning och teknisk observation samt annan behandling av ett sådant ärende.* Det föreslås att beslut om teleövervakning och om teknisk avlyssning eller optisk övervakning i de fall som avses i 31 § 2 mom. och där den tekniska observationen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum eller utrymme där den som skall observeras vistas, eller i ett fordon som den som observeras använder, eller där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen gäller en person som är omhändertagen av fångvårdsväsendet, fattas av en i 1 kap. 9 § tvångsmedelslagen avsedd domstol eller en annan domstol där ärendet lämpligen kan behandlas.

En skyldighet att höra innehavaren av det utrymme som skall observeras eller avlyssnas skulle äventyra målsättningarna för den optiska övervakningen och den tekniska avlyssningen. I 2 mom. föreslås därför att till-

ståndsärenden som gäller optiska övervakning och teknisk avlyssning avgörs utan hörande av innehavaren till utrymmet som skall avlyssnas eller observeras. I momentet föreslås en förpliktelse att ge direktören för straffanstalten tillfälle att bli hörd före beslutsfattandet, när teknisk avlyssning eller optisk övervakning riktas mot en person som befinner sig på anstalten.

Enligt 3 mom. skall, när ett tillståndsärende som avses i 1 mom. behandlas, i tillämpliga delar gälla vad som i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. och 12 § samt 14 § tvångsmedelslagen bestäms om beslut om åtgärd, villkor för tillstånd och beslut, protokoll, teleinspektionens skyldighet att biträda, avslutande av åtgärd och underrättande, undersökning av upptagningar och ersättning.

32 c §. *Polismans rätt att besluta om teleövervakning och teknisk observation i akuta situationer.* En polisman som tillhör befälet skall enligt 1 mom. ha rätt att besluta att teleövervakning eller teknisk observation som avses i 32 b § 1 mom. skall inledas, om det på grund av sakens brådskande natur är nödvändigt att åtgärden vidtas utan dröjsmål. Då skall åtgärden utan dröjsmål och senast 24 timmar efter att den har inletts anmälas till en domstol som avses i 32 b § 1 mom. Till anmälan skall fogas ett yrkande på teleövervakning eller teknisk observation, om avsikten är att teleövervakningen eller den tekniska observationen skall fortsätta efter det anmälan kommit till domstolen. När anmälan har inkommit till domstolen kan teleövervakningen fortsätta tills domstolen temporärt eller slutgiltigt bestämmer annorlunda.

Exempelvis vid omringning eller i situationer där någon tagit gisslan, vid explosionsrisk eller på grund av verksamhet som äventyrar rikets säkerhet, eller av andra motsvarande orsaker av väsentlig betydelse, kan det vara nödvändigt att omedelbart få uppgifter genom teleövervakning eller att inleda teknisk observation. Med tanke på sådana situationer, och i synnerhet för ledningen av fältarbetet, föreslås att en polisman som tillhör befälet skall ha rätt att, på grund av sakens brådskande natur, besluta om temporär teleövervakning och sådan teknisk observation som förutsätter att en anordning som används för observationen placeras på det ställe som observeras.

Det är emellertid inte ändamålsenligt att en polismans befogenhet att besluta i brådskande situationer skall utsträckas att gälla

teknisk avlyssning och optisk övervakning av personer som är omhändertagna av fångvårdsväsendet.

32 d §. *Fortsatt teleövervakning och fortsatt teknisk observation när en polisman fattat beslut om åtgärden.* När domstolen fått en anmälan enligt 32 c § 1 mom. skall den kunna förbjuda att teleövervakningen eller den tekniska observationen fortsätter eller uppställa begränsningar för åtgärden eller sådana villkor för användningen av informationen som den anser nödvändiga.

Vid behandlingen i domstolen gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. och 12 § samt 14 § tvångsmedelslagen.

33 §. *Meddelande om observation, teknisk observation och teleövervakning.* Enligt 1 mom. skall en polisman som har framställt ett yrkande eller fattat ett beslut som gäller teknisk observation enligt 31 § 1 eller 2 mom. eller teleövervakning skall vara skyldig att underrätta den person som varit föremål för teknisk observation eller teleövervakning därom, om detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott. Bestämmelsen motsvarar till största delen den skyldighet att underrätta om teknisk observation som gäller enligt polislagen och den skyldighet att underrätta om teleövervakning som gäller enligt tvångsmedelslagen.

Det föreslås att 2 momentets hänvisning till 31 § 3 mom. ändras till en hänvisning till 4 mom., eftersom det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till lagrummet.

Enligt vad som föreslås i 3 mom. skall protokoll upprättas över den tekniska avlyssning som avses i 31 § 1 och 2 mom. och över teleövervakningen. Protokollet skall årligen tillställas ministeriet. För tillsynen över teleövervakningen skall ministeriet årligen avge en berättelse om teknisk avlyssning och teleövervakning till riksdagens justitieombudsman. Samtidigt skall också ges en utredning om användningen av teknisk observation i straffanstalter.

33 a §. *Rättelse av registeranteckning.* För att säkerställa riktigheten av de uppgifter som ingår i registren skall en s.k. täckregistrering omedelbart avföras eller annars rättas när utövandet av täckoperationsbefogenheten har upphört. Utövandet av täckoperationsbefogenheten varierar enligt befogenhetens användningsändamål. Kortvariga täckregistreringar kommer på fråga i klart

avgränsade situationer, t.ex. i en situation som hänför sig till en enskild observationsåtgärd. Skyddet av polisens normala verksamhet i spanings syfte förutsätter därtill mera bestående täckregistreringar i enskilda register, av vilka fordonsregistret är det mest typiska.

36 §. *Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson.* Enligt paragrafen har polisen utan hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet rätt att få uppgifter som behövs för avvärande eller utredning av brott. I förteckningen saknas verkställande direktören, som enligt lagen om aktieföretag (734/1978) är ett av aktieföretagets organ, och enligt etablerad tolkning inte är t.ex. en arbetstagare, och inte heller nödvändigtvis styrelsemedlem. Därför föreslås att 1 mom. ändras så att verkställande direktör fogas till förteckningen.

40 §. *Handräckning av polisen.* Det föreslås att 1 och 2 mom. ändras. Enligt förslaget skall polisen ha rätt att lämna en privatperson handräckning när det är nödvändigt för att denne skall nå sina lagliga rättigheter och rättskränkningen är uppenbar. Innehållet sammanfaller till största delen med polisens tidigare, närmast sedvanerättsliga rätt att lämna handräckning. Den sedvanerättsliga befogenheten gällande polishandräckning framgick indirekt av den upprädda bestämmelsen i 7 kap 14 § utskökningslagen (37/1895), som upphävdes genom lagen om ändring av utskökningslagen i samband med den utskökningsrättsliga revideringen. Det föreslås nu att den sedvanerättsliga rätten att lämna handräckning skrivs in i polislagen. För handräckning till privatpersoner skall dessutom förutsättas att åtgärden kräver att polisbefogenheter måste anlitas. Tillämpningen av bestämmelsen begränsas, liksom tidigare, uteslutande till uppenbara eller klara rättskränkningar. Bestämmelsen skall inte tillämpas i sådana situationer där utredningen av ärendet förutsätter säkringsåtgärder enligt 7 kap. rättegångsbalken. Bestämmelsen motsvarar då gällande praxis, som torde basera sig på sedvanerätt som uppkommit under en lång tidsperiod.

52 §. *Polisförordnanden.* Enligt den föreslagna paragrafen kan vederbörande ministerium meddela ett slags stående föreskrifter. För brott mot dem kan utdömas böter om

inte i annat lagrum stadgas annorlunda. Ett sådant beslut av vederbörande ministerium publiceras i Finlands författningssamling. Ministeriets stående föreskrifter benämns enligt tidigare praxis polisförordnanden. Till denna del motsvarar paragrafen gällande bestämmelse.

Befogenheten att utfärda bindande bestämmelser överfördes från länsstyrelserna till ministeriet genom den nuvarande polislagen i enlighet med statsrådets principbeslut av den 17 juni 1993 om åtgärder för förnyande av centralförvaltningen och regionalförvaltningen.

På grund av den ändring av 7 § regeringsformen som trädde i kraft den 1 augusti 1995 har de gällande bestämmelserna i 52 § 1 mom. polislagen delvis ansetts vara för allmänt utformade. Också enligt den gällande lagen finns det i och för sig godtagbara orsaker att utfärda förordnanden. Vederbörande ministerium beslutar även om begränsningens eller förbudets regionala utsträckning. Det har emellertid ansetts ändamålsenligt att precisera de grunder på vilka människors fria rörlighet får begränsas. Det har varit nödvändigt att införa begränsningar bl.a. i områden med gruvdrift där det finns dagbrott. Motsvarande förbud har likaså införts i områden där det finns kärnanläggningar eller fängelser. Ett tillräckligt omfattande förbud bör av säkerhetsskäl kunna införas om den verksamhet som bedrivs i ett område eller farliga ämnen, t.ex. explosiva varor, som upplagras där kan bli föremål för sabotage eller medföra särskild fara på ett vidare område än själva upplagringsplatsen. Ett område skall likaså kunna avspärras för skydd av egendom, om det är fråga om egendom som annars blir oskyddad i samband med en storolycka och som inte snabbt kan föras i skydd och det inte heller finns möjligheter till personlig bevakning. Det kan också bli fråga om skydd av egendom i sådana fall då det i samband med arbete i ett bebyggt område hittas krigstida sprängladdningar och den slutliga lokaliseringen av dem tar lång tid. Det kan bli nödvändigt att evakuera invånarna i området på grund av explosionsfara, varvid det inte alltid är möjligt att ordna en täckande bevakning. Bestämmelsen i 18 § polislagen kan inte heller tillämpas på grund av att begränsningen är långvarig. Besittningsrätten till det område som avspärras som skyddsområde skall inte ha någon avgörande betydelse. Eftersom

endast obehörig vistelse i det område som förbudet gäller förbjuds genom lag, skall den som har rätt att fastställa begränsningar fortfarande ha möjlighet att tillåta trafik på sakliga grunder i det område som förbudet gäller.

Som en ny grund för skydd nämns skyddande av människorna i området i fråga. Ett sådant skydd kan vara nödvändigt då människorna i området utför djurförsök på medicinska grunder eller föder upp och sköter försöksdjur. Extrema djuraktivistgrupper har hotat personer som deltar i dylik verksamhet. Det står i berörda personers och i samhällets intresse att personer som utför lagligt arbete och laglig forskning skyddas. Behovet att skydda människor bör beaktas också då stora mängder människor anländer till landet som flyktingar och måste placeras i temporära mottagningslokaler. Det kan vara nödvändigt att avspärra området för att skydda människorna där mot osakliga och våldsamma åsiktsyttringar och sammandrabbningar mellan olika persongrupper.

54 §. *Närmare stadganden och bestämmelser.* När lagen om godkännande av vissa bestämmelser i avtalet om Finlands anslutning till tillämpningskonventionen till Schengenavtalet on gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna och i slutakten till anslutningsavtalet samt i samarbetsavtalet mellan Schengenstaterna Island och Norge (/1999) gavs ändrades 54 § 2 mom. polislagen. Den förutnämnda lagen och ändringen av polislagen träder i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning. På grund av detta skall de föreslagna ändringarna i 54 § skrivas in som ett nytt 3 mom. Vederbörande ministerium skall kunna utfärda närmare bestämmelser om förvaring av djur på grund av den ändring som föreslås i 25 §. Också om bl.a. ordnande av och tillsyn över teleövervakning skall närmare bestämmelser kunna utfärdas. Förslaget innehåller dessutom bemyndiganden som gäller täckoperation och bevisprovokation genom köp, med stöd av vilka vederbörande ministerium kan utfärda närmare bestämmelser. Bemyndigandena ingår som separata moment i de paragrafer som handlar om befogenheterna.

2. Närmare bestämmelser

Vid beredningen har man utgått från att på lagnivå så övergripande som möjligt bestäm-

ma om användningen av okonventionella metoder samt andra polisbefogenheter. För funktionsduglighetens skull är det dock inte möjligt att öppet i lag ange alla detaljer i verksamheten. Närmare bestämmelser förskrifts och om dessa skall utfärdas av vederbörande ministerium. I detaljmotiveringen till bestämmelserna i fråga (31 a § 3 mom. och 31 b § 3 mom.) har redogjorts närmare för de grupper av ärenden som skall regleras på ministerienivå. Propositionen föranleder inga betydande ändringar på förordningsnivå. Avsikten är att de ändringar som behövs skall beredas efter det att lagen har antagits.

3. Ikraftträdande

De ändringar som föreslås i polislagen omfattar sådana bestämmelser som inte medför några betydande verkningar i fråga om utbildning eller organisation. I fråga om de okonventionella metoderna kan man dock bedöma att bestämmelserna kan börja tillämpas först ungefär en månad efter det att lagen har blivit stadfäst för att nödvändig utbildning och tillräckliga regler skall fås till stånd.

Lagen föreslås träda i kraft ungefär en månad efter det att den antagits och blivit stadfäst.

4. Lagstiftningsordning

Allmänt

Den gällande polislagen har stiftats i vanlig lagstiftningsordning. Den stiftades innan det nya II kap. regeringsformen, som gäller grundläggande fri- och rättigheter, hade stiftats och trätt i kraft. Fastän II kap. regeringsformen trädde i kraft före polislagen, har lagstiftningsordningen när det gäller polislagen således inte övervägts ur perspektivet för de gällande bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter. De gällande bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter har oförändrade tagits in i Finlands nya grundlag, som riksdagen har antagit en första gång (RP 1/1998 rd).

De förslag som är av betydelse med tanke på frågan om lagstiftningsordningen hänför sig till gränskontroller och tullåtgärder (10 a §), husrannsakan för gripande av en person (13 §), avspärrande av en plats eller ett område (18 §), säkerhetsvisitation (22 §), teknisk observation, täckoperation, bevispro-

vokation genom köp och teleövervakning (28, 31, 31 a, 31 b, 31 c, 31 d, 32 a, 32 b, 32 c, 32 d, 33 och 33 a §), rätt att förtiga uppgifter (44 §), polisförordnanden (52 §) samt närmare stadganden och bestämmelser till de delar som gäller ordnande av och tillsyn över teleövervakning (54 §). Det förslag som hänför sig till polisförordnanden och det förslag som hänför sig till säkerhetsvisitation, till de delar som gäller ifråntagande av farliga föremål och ämnen, begränsar också gällande befogenheter.

De förslag som hänför sig till gripande av en person i avsikt att skydda honom (11 §), skydd för områden som omfattas av hemfrid och för vissa andra områden (14 §), vidtagande av åtgärder (17 §), hantering av omhändertagen egendom (24 §), avlivande av djur (25 §), beslut om teknisk observation (32 §), rätt att få uppgifter av en privat sammanlutning eller en privatperson (36 §), handräckning av polisen (40 §) samt närmare stadganden och bestämmelser, till de delar som gäller ansökan om och utbetalning av ersättningar samt förvaring av djur (54 §), innebär endast mindre sakliga preciseringar eller formella ändringar som beror på andra föreslagna ändringar. Förslaget gällande hantering av omhändertagen egendom hänför sig till den föreslagna bestämmelsen om säkerhetsvisitation (22 §) och förslaget gällande beslut om teknisk observation till den föreslagna bestämmelsen om teknisk observation (31 §). Förslagen gällande gripande av en person i avsikt att skydda honom, avlivande av djur och handräckning av polisen samt förslaget gällande skydd för områden som omfattas av hemfrid och för vissa andra områden, till de delar som gäller det område som omfattas av bestämmelsen, och förslaget gällande vidtagande av åtgärder, till de delar som gäller skyldigheten att föra protokoll eller göra anteckningar, begränsar dessutom gällande befogenheter.

Gränskontroller och tullåtgärder

Det föreslås att i syfte att ta i beslag ett föremål eller ämne som tillverkats, importerats eller innehas olagligen, eller för att förhindra olaglig inresa i landet, skall en polisman ha samma rätt att verkställa gränskontroll som en gränsbevakningsman och samma rätt att verkställa tullåtgärder som en tullman.

Gränskontroll och tullåtgärder innebär in-

grepp i den berörda personens personliga integritet. Befogenheten att granska ett fordon kan gälla också en sådan del av fordonet som är hemfridsskyddat område. Enligt 6 § regeringsformen har var och en rätt till personlig integritet. Den personliga integriteten får inte kränkas godtyckligt och utan laglig grund. Enligt 8 § regeringsformen är envars hemfrid tryggad. Genom lag kan stadgas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna tryggas eller för att brott skall kunna utredas. Grundlagsutskottet har i sin tolkningspraxis ansett att som utredning av brott betraktas även sådana åtgärder som vidtas med anledning av en konkret och specificerad misstanke om brott, trots att brottet ännu inte har nått graden av utförd gärning (GrUU 2/1996 rd).

Det är ändamålsenligt att polisen efter behov deltar i gräns- och tullkontroller vid gränsövergångsställena i inlandet. Schengenavtalen innebär att kontrollerna vid de inre gränserna mellan de avtalsslutande staterna avskaffas. Då behövs kompensande åtgärder för att bekämpa gränsöverskridande brottslighet. Till dem hör kontroller i inlandet. Också de internationella förpliktelserna förutsätter detta. Kontrollerna i inlandet hör på ett naturligt sätt till polisens uppgiftsområde. Det finns således vägande samhälleliga behov bakom de ändringar som föreslås.

När det gäller gränsbevakningsmännen har grundlagsutskottet i sin tolkningspraxis konstaterat att av det ofrånkligen allt omfattande syftet med gränsbevakningen följer att gränsbevakningsmännens befogenhet till kroppsvisitation inte strider mot bestämmelserna i 8 § 3 mom. regeringsformen (GrUU 17/1998 rd). När det gäller polisen föreslås dessutom att rätten att verkställa gränskontroller och tullåtgärder begränsas så att den endast gäller för att ta i beslag ett föremål eller ämne som tillverkats, importerats eller innehåller olagligen, och för att förhindra olaglig inresa i landet. Befogenheterna begränsas således till vad som är absolut nödvändigt för skötseln av polisens ovan avsedda uppgiftsområde.

Vad som är för polisen tillåtna gränskontroller och tullåtgärder bestäms delvis enligt lagen om gränsbevakningsväsendet och tulllagen och delvis enligt de begränsningar som gäller polisen och för vilka har redogjorts ovan. Den bestämmelsehelhet som

dessas utgör är skarpt avgränsad och exakt.

Avspärrande av en plats eller ett område

Det föreslås att tillämpningsområdet för avspärrande av en plats eller ett område utvidgas så att en polisman skall ha rätt att på order av en polisman som tillhör befälet och i brådskande fall också utan order avspärra eller tömma också ett sådant område som omfattas av hemfrid eller som annars genom lag är skyddat mot olovligt intrång, om det är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns i området inte annars kan skyddas.

Avspärrande av en plats eller ett område innebär ingrepp i rörelsefriheten och kan, beroende på det utrymme som berörs, innebära ingrepp i hemfriden.

Enligt 7 § 1 mom. regeringsformen har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet frihet att förflytta sig inom landet och välja boningsort. För innehållet i 8 § regeringsformen när det gäller skydd av hemfrid har redogjorts ovan i samband med gränskontroller och tullåtgärder.

Enligt 16 a § 1 mom. regeringsformen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras. Till de grundläggande fri- och rättigheter som skall tryggas hör bl.a. i 6 § 1 mom. regeringsformen nämnda rätt till liv och till personlig frihet, integritet och säkerhet. Det finns således ett vägande samhälleligt behov av att avvärja faror som omedelbart hotar liv eller hälsa genom att en plats eller ett område vid behov avspärras.

Uttrycken "nödvändigt" och "om de som finns i området inte annars kan skyddas" i den föreslagna bestämmelsen begränsar tillämpningen av bestämmelsen så att den tillämpas endast då det är absolut nödvändigt.

De föreslagna bestämmelserna är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av olika farosituationer som förekommer i det praktiska livet.

Säkerhetsvisitation

Det föreslås att tillämpningsområdet för säkerhetsvisitationer utvidgas så att en polisman för att säkerställa ett ostört förlopp och deltagarnas säkerhet också skall ha rätt att

visitera en person som anländer till eller vistas i den omedelbara närheten av en rättegång eller en sådan tillställning, en sådan allmän sammankomst eller en sådan annan offentlig tillställning som förutsätter särskilt skydd, för att säkerställa att han inte innehar sådana föremål eller ämnen som kan vålla fara för dem som är närvarande vid tillställningen.

Säkerhetsvisitation innebär ingrepp i den berörda personens personliga integritet.

För innehållet i 6 § regeringsformen när det gäller skydd av personlig integritet har redogjorts ovan i samband med gränskontroller och tullåtgärder.

Enligt 16 a § 1 mom. regeringsformen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras. Till de grundläggande fri- och rättigheter som skall tryggas hör bl.a. i 6 § 1 mom. regeringsformen nämnda rätt till liv och till personlig frihet, integritet och säkerhet, i 10 a § nämnda rätt att utan tillstånd ordna möten och demonstrationer samt att ta del i sådana och i 16 § nämnda rätt till rättvis rättegång. Det finns således ett vägande samhälleligt behov av att säkerställa ett ostört förlopp och deltagarnas säkerhet i fråga om de tillställningar som avses i den föreslagna bestämmelsen.

Den visitationsbefogenhet som föreslås med anledning av nya fenomen, t.ex. våld på läktaren vid idrottsevenemang, är absolut nödvändig för att säkerställa att tillställningar förlöper ostört och för att säkerställa deltagarnas säkerhet. Syftet med visitationen skall begränsas till att söka efter och frånta föremål och ämnen som kan äventyra säkerheten för dem som deltar i tillställningen.

De föreslagna bestämmelserna är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av olika tillställningar och med dem förknippade störningar och farsituationer som förekommer i det praktiska livet.

Teknisk observation, täckoperation, bevisprovokation genom köp och teleövervakning

Det föreslås att området där teknisk observation får bedrivas i stället för att som nu definieras som ett område som inte är hemfridskyddat samt hotellrum och annat sådant rum definieras som ett område som inte är ett rum eller utrymme som används för

stadigvarande boende. Teknisk observation får dessutom gälla en rannsakningsfånge som avtjänar straff i en straffanstalt, den som är isolerad i tvångsinrättning och en rannsakningsfånge medan han är i sin cell eller i andra utrymmen i anstalten som används av fångarna. En anordning som används för teknisk observation får också placeras i utrymmen där teknisk observation är tillåten. En polisman skall på order av en polisman som tillhör befälet ha rätt att få tillträde till ifrågavarande utrymmen för att installera och avlägsna anordningen.

Det föreslås att en polisman skall ha rätt att företa en täckoperation, om den syftar till att förhindra eller avslöja sådan brottslig verksamhet som avses i den bestämmelse i tvångsmedelslagen som gäller teleavlyssning och det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att han gör sig skyldig till ett sådant brott. Med täckoperation avses sådant fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller persongrupp eller dess verksamhet och sådan infiltration i en viss persons eller persongrupps verksamhet, där det för att förhindra att inhämtandet av information och infiltrationen avslöjas används vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar eller framställs eller används falska dokument. Täckoperation i en bostad skall vara tillåten om tillträdet eller vistelsen sker under medverkan av den som använder bostaden.

Teknisk observation och täckoperation innebär ingrepp i skyddet av den berörda personens privatliv och kan beroende på var de sker innebära ingrepp i hemfridskyddet.

Enligt 8 § 1 mom. regeringsformen är envars privatliv tryggt. För innehållet i 8 § regeringsformen när det gäller hemfridskydd har redogjorts ovan i samband med gränskontroller och tullåtgärder.

Syftet med teknisk observation och täckoperation är framför allt att bekämpa professionell och organiserad brottslighet. I detta avseende finns det ett vägande samhälleligt behov. Det föreslås inte att de förutsättningar gällande straffskalan för brott vilka hänför sig till teknisk observation ändras. Användningen av täckoperation skall begränsas till de allra grövsta brott som nämns vid namn i den bestämmelse i tvångsmedelslagen som gäller förutsättningarna för teleavlyssning.

Det är ofta omöjligt att få information om

nätverk som hänför sig till professionell brottslighet och om den brottsliga verksamheten i organiserade kriminella grupper med sträng disciplin utan att nätverken och grupperna är föremål för teknisk observation eller hålls under observation med hjälp av täckmantel eller infiltration i nätverken och grupperna. De befogenheter som hänför sig till teknisk observation och täckoperationer är således absolut nödvändiga för bekämpningen av professionell och organiserad brottslighet.

Till den del som gäller inskränkningen av det område där teknisk observation är förbjuden till rum eller utrymme som används för stadigvarande boende bör det beaktas att grundlagsutskottet i sin tolkningspraxis har gjort skillnad mellan egentliga boendetrymmen och andra utrymmen som omfattas av hemfrid (se GrUU 1/1994 rd och GrUU 8/1994 rd samt även GrUU 17/1998 rd). Åtgärder som gäller andra än egentliga boendetrymmen ligger inom ett slags gränsområde vad hemfriden beträffar och när således inte den grundläggande rättighetens kärna. De föreslagna bestämmelser som gäller teknisk observation av fångar och placering av observationsanordningar i de utrymmen som skall bevakas motsvarar de ändringar i tvångsmedelslagen som gäller befogenheter under förundersökningen (366/1999). Utförande av teknisk observation utan att en observationsanordning placeras i det utrymme som skall bevakas har i de flesta fall visat sig vara tekniskt omöjligt i synnerhet när det gäller teknisk avlyssning.

En förutsättning för täckoperation är att det finns grundad anledning att misstänka att personen i fråga gör sig skyldig till ett ovan avsett brott. De föreslagna befogenheterna att använda vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar eller framställa eller använda falska dokument är nödvändiga för att förhindra att inhämtandet av information och infiltrationen avslöjas. Ett avslöjande leder till att brottsbekämpningsoperationen misslyckas och kan utgöra en fara för de polismäns liv och hälsa som deltar i operationen. De föreslagna bestämmelserna medger inte s.k. hemlig husrannsakan, dvs. rätt att gå in i en bostad eller vistas i en bostad utan medverkan av den som använder bostaden.

De föreslagna bestämmelserna är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av

olika täckoperationssituationer som förekommer i det praktiska livet.

Det föreslås att speciella rättssäkerhetsarrangemang fogas till teknisk observation. Beslut om teknisk observation skall fattas av domstol i sådana fall där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum där den som skall observeras vistas eller i ett fordon som den som skall observeras använder eller där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen gäller en person som är omhändertagen av fångvårdsväsendet. En polisman som tillhör befälet skall dock ha rätt att besluta att sådan teknisk observation skall inledas där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum där den som skall observeras vistas eller i ett fordon som den som skall observeras använder, om det på grund av sakens brådskande natur är nödvändigt att åtgärden vidtas utan dröjsmål. Då skall åtgärden utan dröjsmål och senast 24 timmar efter att den har inletts anmälas till domstolen. Till anmälan skall vid behov fogas ett yrkande på att åtgärden skall fortgå. Det föreslås dessutom bestämmelser om avlyssningsförbud, avgivande av en utredning till riksdagens justitieombudsman om användningen av teknisk observation i straffanstalter och ersättning för den energi som en observationsanordning förbrukar och som är avsedd för det fordon eller något annat utrymme där anordningen är placerad.

Det föreslås att särskilda rättssäkerhetsarrangemang också skall fogas till täckoperationer. Beslut om täckoperation och om vilseledande eller förtäckta registeranteckningar om en sådan eller framställning av falska dokument fattas av en av vederbörande ministerium förordnad chef för en polisenhet. I praktiken är det chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen och chefen för Helsingfors polisinspektion som har beslutanderätt när det gäller täckoperationer. Vederbörande ministerium skall också övervaka användningen av täckoperationer och årligen avge en berättelse om användningen av täckoperationer till riksdagens justitieombudsman. Dessutom föreslås bestämmelser om rättelse av registeranteckningar. Vederbörande ministerium meddelar närmare föreskrifter om ordnande och övervakning av täckoperationer samt om utbildning. I sin

tolkningspraxis framhåver grundlagsutskottet betydelsen av de personers utbildning och övriga kompetens som använder befogenheterna i sådana fall då det inte nödvändigtvis är möjligt att fatta överklagbara beslut om användningen av befogenheterna enligt lagen (GrUU 17/1998 rd).

Det föreslås att en polisman skall ha rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp, om den är nödvändig för att förhindra eller avslöja ett häleribrott eller ett sådant brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål eller ämne som på grund av ett sådant brott olagligt innehas eller utbjuds till försäljning eller för att återta vinningen av ett sådant brott. Med bevisprovokation genom köp avses ett av polisen framställt köpeanbud för att förhindra eller avslöja innehav av, handel med eller olaglig framställning av föremål, ämne eller egendom som är i olaglig besittning, eller för återtagande av vinningen av ett brott.

Bevisprovokation genom köp innebär i regel ingrepp i skyddet av den berörda personens privatliv. Bevisprovokation genom köp hänför sig också till rätten till rättvis rättegång.

De grundläggande fri- och rättigheterna, t.ex. tryggheten av envars privatliv, kan inte helt anses skydda brottslig verksamhet, t.ex. handel med föremål eller ämnen som förvärvats genom brott eller innehas olagligen eller döljande av vinningen av ett brott. Enligt 16 § regeringsformen har var och en rätt att på ett tillbörligt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt lagskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas i lag.

Om myndigheterna skulle locka någon att begå ett brott för att därefter kunna ställa honom till svars för brottet i fråga, kan rätten till rättvis rättegång anses ha blivit kränkt. I det föreslagna 3 mom. i 2 § ingår ett uttryckligt förbud, enligt vilket polisen inte vid fullgörandet av sin uppgift får anstifta till en straffbar gärning. Det finns ett vägande samhälleligt behov av att föremål eller ämnen som förvärvats genom brott el-

ler innehas olagligen eller vinningen av ett brott kommer i myndigheternas besittning eller återbördas till målsäganden i brottmålet. Befogenheten att använda bevisprovokation genom köp begränsas till häleribrott och brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Den förutsättning som gäller brottets svårhetsgrad är således strängare än t.ex. när det gäller teknisk avlyssning och teknisk spårning.

Vid de brott som avses i den föreslagna bestämmelsen är det sällan möjligt att få föremål eller ämnen som förvärvats genom brott eller innehas olagligen eller vinningen av ett brott i myndigheternas besittning eller återbördade till målsäganden i brottmålet utan att myndigheterna använder bevisprovokation genom köp. De föreslagna befogenheterna är således absolut nödvändiga.

De föreslagna bestämmelserna är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av olika situationer i det praktiska livet där det är befogat att använda bevisprovokation genom köp.

Särskilda rättssäkerhetsarrangemang föreslås också i samband med bevisprovokation genom köp. Beslut om bevisprovokation genom köp skall fattas av en polisman som tillhör befälet eller en polisman som har förordnats till undersökningsledare. Vederbörande ministerium meddelar närmare föreskrifter om ordnande och övervakning av bevisprovokation genom köp samt om utbildning. Så som ovan konstaterades i samband med täckoperationer har grundlagsutskottet i sin tolkningspraxis framhåvt betydelsen av de personers utbildning och övriga kompetens som använder befogenheterna.

Det föreslås att en polisman skall ha rätt att utföra teleövervakning, om det på grund av en persons uttalanden, hotelser, uppträdande eller annars finns skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott för vilket inte föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i fyra månader eller om brottet är riktat mot en automatisk databehandlingsanordning och begås med användning av en teleterminalanordning, utgör olaga hot, hotande av någon som skall höras vid rättskipning eller våldsamt motstånd mot tjänsteman eller ett narkotikabrott. En polisman skall dessutom ha rätt att utföra teleövervakning i en situation där det är nödvändigt för att avvärja omedelbar fara som hotar liv eller hälsa.

Med teleövervakning avses inhämtande av hemliga identifieringsuppgifter om teledelanden som har sänts från en teleanslutning eller teleterminalanordning som är kopplad till ett allmänt telenät eller till något annat telenät som hör till tillämpningsområdet för telemarknadslagen eller som mottagits till en sådan teleanslutning eller teleterminalanordning, samt tillfällig stängning av en sådan teleanslutning eller teleterminalanordning.

Enligt 8 § regeringsformen är brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden okränkbar. Genom lag kan stadgas om sådana inskränkningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll och under frihetsberövande.

Det finns ett vägande samhälleligt behov av att teleövervakning också skall få användas för förebyggande av ett brott i sådana situationer där teleövervakning får användas för utredande av ett motsvarande brott som redan har begåtts. På detta sätt kan skadorna av brottet undvikas. I fråga om den förutsättning som gäller brottets svårhetsgrad motsvarar de föreslagna förutsättningarna för teleövervakning de förutsättningar som gäller teleövervakning vid förundersökning enligt tvångsmedelslagen. I sin tolkningspraxis har grundlagsutskottet ansett det vara fullt möjligt att rätten att få identifieringsuppgifter, vilken inte ingår i kärnan i den grundrättighet som gäller hemlighet i fråga om förtroliga meddelanden, inte kopplas ihop med vissa typer av brott (GrUU 7/1997 rd, se också GrUU 8/1994 rd). När det gäller teleövervakning enligt polislagen föreslås dessutom att vissa lindrigare brott som omfattar hot, dvs. olaga hot, hotande av någon som skall höras vid rättskipning och våldsamt motstånd mot tjänsteman, skall beaktas. I situationer då någon som skall höras vid rättskipning hotas och i situationer där det förekommer våldsamt motstånd mot tjänsteman i samband med en straffprocess kan också den i 16 § regeringsformen nämnda rätten till rättvis rättegång tryggas med hjälp av teleövervakning. Sådana situationer kan bli aktuella i synnerhet i samband med professionell och organiserad brottslighet. Enligt 16 a § 1 mom. regeringsformen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättighe-

terna respekteras. Till de grundläggande fri- och rättigheter som skall tryggas hör bl.a. i 6 § 1 mom. regeringsformen nämnda rätt till liv och till personlig frihet, integritet och säkerhet. Det finns således ett vägande samhälleligt behov av att teleövervakning får användas också i situationer där det är nödvändigt för att avvärja omedelbar fara som hotar liv eller hälsa. Teleövervakning kunde användas t.ex. vid styrningen av åtgärder för att rädda en försvunnen person som har mobiltelefon.

Med tanke på farosituationer begränsar uttrycket "nödvändigt" i den föreslagna bestämmelsen tillämpningen av bestämmelsen till det som är absolut nödvändigt.

De föreslagna bestämmelserna är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av olika farosituationer som förekommer i det praktiska livet.

Särskilda rättssäkerhetsarrangemang föreslås också i samband med teleövervakning. Beslut om teleövervakning fattas av en domstol. En polisman som tillhör befälet skall dock ha rätt att besluta om teleövervakning, om det på grund av sakens brådskande natur är nödvändigt att åtgärden vidtas utan dröjsmål. Då skall åtgärden utan dröjsmål och senast 24 timmar efter att den har inletts anmälas till domstolen. Till anmälan skall vid behov fogas ett yrkande på att åtgärden skall fortgå. Dessutom föreslås bestämmelser om meddelande om teleövervakning till den person som varit föremål för åtgärden, om upprättande av protokoll och översändande av det till vederbörande ministerium samt om avgivande av en berättelse om användningen av teleövervakning till riksdagens justitieombudsman. När det gäller den ersättning som skall betalas till teleinrättningen föreslås en hänvisning till tvångsmedelslagen. Vederbörande ministerium meddelar närmare föreskrifter om ordnande av och tillsyn över teleövervakning.

Polisförordnanden

Det föreslås att förutsättningarna för utfärdande av polisförordnanden ändras så att förordnandena, i stället för att vara nödvändiga för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, skall vara nödvändiga för att trygga en synnerligen viktig verksamhet som bedrivs i området eller för att trygga egendom eller skydda människor.

Polisförordnandena innebär ingrepp i rörelsefriheten. Polisförordnandena hänför sig också till delegeringen av lagstiftningsmakten.

För innehållet i 7 § 1 mom. regeringsformen, som gäller rörelsefrihet, har redogjorts ovan i samband med avspärrande av en plats eller ett område. I sin tolkningspraxis har grundlagsutskottet framhävt kravet på klara gränser och exakthet när det gäller delegering av lagstiftningsmakten.

Enligt 16 a § 1 mom. regeringsformen skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras. Till de grundläggande fri- och rättigheter som skall tryggas hör bl.a. i 6 § 1 mom. regeringsformen nämnda rätt till liv och till personlig frihet, integritet och säkerhet, i 12 § regeringsformen nämnda rätt till tryggad egendom och i 15 § 1 mom. regeringsformen nämnda rätt för var och en att enligt lag skaffa sin utkomst genom arbete, yrke eller näring som han fritt valt. Det finns således ett vägande samhälleligt behov av att möjliggöra utfärdande av polisförordnanden som begränsar trafik och vistelse i sådana områden som avses i den föreslagna bestämmelsen.

De förordnanden som behövs för olika områden varierar beroende på området art. Genom att rätten att utfärda förordnanden delegeras till vederbörande ministerium kan respektive förordnande begränsas till att endast gälla det som är absolut nödvändigt.

De föreslagna bestämmelserna har skarpa gränser och är exaktare än gällande bestämmelser. De är så skarpt avgränsade och exakta som de kan vara med beaktande av den brokiga mångfalden av olika områden som finns i det praktiska livet.

Med tanke på rättssäkerhetsarrangemangen bör det beaktas att polisförordnandena fortfarande skall publiceras i författningssamlingen och att en domstol fortfarande skall utdöma straffen för brott mot polisförordnande.

Närmare stadganden och bestämmelser

Det föreslås att vederbörande ministerium skall ha befogenhet att meddela närmare föreskrifter bl.a. om ordnande och övervakning av täckoperationer samt utbildning, om ordnande och övervakning av bevisprovokation genom köp samt utbildning samt om ordnande av och tillsyn över teleövervakning.

Meddelandet av närmare föreskrifter hänför sig till delegeringen av lagstiftningsmakten.

För grundlagsutskottets tolkningspraxis i fråga om delegering av lagstiftningsmakten har redogjorts ovan i samband med polisförordnanden.

Meddelandet av närmare föreskrifter om täckoperationer, bevisprovokation genom köp och teleövervakning hänför sig till rättssäkerhetsarrangemangen i samband med dessa åtgärder. Föreskrifterna inverkar på rättssäkerheten såväl för dem som är föremål för åtgärderna som för dem som vidtar åtgärderna. Det finns således vägande samhälleliga behov av närmare föreskrifter.

All nödvändig reglering kan inte genomföras på lag- eller förordningsnivå på grund av att de behövliga föreskrifterna måste vara detaljerade och också delvis på grund av behovet att hemlighålla polisens taktiska och tekniska metoder.

Delegeringen är så skarpt avgränsad och exakt som den kan vara med beaktande av arten av den verksamhet som skall regleras.

Sammandrag

Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Med tanke på att ärendet inte är entydigt är det dock ändamålsenligt att också riksdagens grundlagsutskott ges tillfälle att ge sitt utlåtande om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av polislagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 11 § 2 mom., 14 och 17 §, 22 § 3 mom., 24 § 1 mom., 25 §, 28 § 1 mom., 31 §, 32 § 2 mom., 33 §, 36 § 1 mom., 40 § 1 och 2 mom. och 52 § samt

fogas till 1 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till 2 § ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., till lagen en ny 10 a §, till 18 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 531/1999, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., till 22 § ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 4 mom., till lagen nya 31 a — 31 d, 32 a — 32 d och 33 a § samt till 54 § ett nytt 3 mom. som följer:

1 §

Polisens uppgift

Polisen arbetar för att upprätthålla den allmänna säkerheten i samarbete med andra myndigheter samt med sammanslutningarna och invånarna i området.

2 §

Allmänna principer för polisens verksamhet

Polisen får inte vid fullgörandet av sin uppgift anstifta någon till en straffbar gärning.

10 a §

Gränskontroller och tullåtgärder

I syfte att ta i beslag ett föremål eller ämne som tillverkats, importerats eller innehas olagligen, eller för att förhindra olaglig inresa i landet, har en polisman samma rätt att verkställa gränskontroll som en gränsbevakningsman har enligt lagen om gränsbevakningsväsendet (320/1999), och samma rätt att utföra tullåtgärder som en tullman har enligt tullagen (1466/1994).

11 §

Gripande av en person i avsikt att skydda honom

Om den som har gripits i det syfte som anges i 1 mom. är under 18 år, skall han utan dröjsmål överlämnas till vårdnadshavaren, eller, om detta inte är möjligt, till en barnskyddsmyndighet. Någon annan person som har gripits skall frigets så snart behovet av omhändertagande inte längre föreligger, dock senast 24 timmar från gripandet. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att han saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak.

14 §

Skydd för områden som omfattas av hemfrid och för vissa andra områden

Om innehavaren av ett hemfridsskyddat område eller en hemfridsskyddad plats eller hans företrädare begär det, har en polisman rätt att från området eller platsen avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig. Samma rätt att avlägsna en person föreligger också, om personen befinner sig på ett sådant område som det är straffbart att tränga sig in på.

En polisman har rätt att från ett område eller en plats som avses i 1 mom. avlägsna en person som lovligen uppehåller sig där, om personen stör andras hemfrid eller på något annat sätt vållar betydande störning där och det finns grundad anledning att befara att störningen upprepas.

Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa den som uppför sig störande och hålla honom i förvar. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar från gripandet.

17 §

Vidtagande av åtgärder

I de fall som avses i 13—16 § får ett rum eller ett förvaringsutrymme öppnas med våld. När åtgärden avslutas skall det utrymme som har öppnats åter stängas på lämpligt sätt.

En husrannsakan enligt 13 § får inte utan särskilda skäl förrättas mellan klockan 21 och 6.

Over åtgärder som har vidtagits med stöd av 13—16 § skall upprättas protokoll eller göras anteckning i någon annan handling.

18 §

Avspärrande av en plats eller ett område

En polisman har rätt att på förordnande av en polisman som hör till befälet och i brådskande fall också utan förordnande avspärra eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller som annars genom lag är skyddat mot olovligt intrång, om detta är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte annars kan skyddas.

22 §

Säkerhetsvisitation

För att se till att en sådan tillställning, allmän sammankomst eller annan offentlig tillställning som förutsätter särskilt skydd för-

löper ostört, eller för att trygga deltagarnas säkerhet, har en polisman rätt att kroppsvisitera en person som anländer till eller vistas i den omedelbara närheten av tillställningen, i syfte att förvissa sig om att personen inte innehar sådana föremål eller ämnen med vilka deltagarnas säkerhet kan äventyras.

De i 1 och 3 mom. avsedda farliga föremålen eller ämnena skall vid behov tas ifrån den som visiteras.

24 §

Hantering av omhändertagen egendom

Föremål eller ämnen som omhändertagits med stöd av 22 § 4 mom. eller 23 § 1 mom. skall återlämnas till innehavaren inom 14 dygn, om inte redan tidigare ett förfarande för återkallande av tillståndet att inneha egendomen inleddes eller åtgärder enligt 2 eller 3 mom. vidtas. Egendom som omhändertagits med stöd av 23 § 2 mom. skall alltid återlämnas, om inte hela föremålet redan tidigare omhändertagits av polisen med stöd av 23 § 1 mom.

25 §

Avlivande av djur

En polisman har rätt att ta fast eller avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa. Samma rätt har en polisman när ett djur orsakar ansenliga skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får även avlivas när det befinner sig i ett sådant tillstånd att det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

Om hanteringen och skötseln av ett fasttaget djur gäller vad som särskilt bestäms om detta.

28 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av allmänheten, fordonsförare eller fotgängare med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild,

2) *observation* fortlöpande eller upprepat

inhämtande av information om en viss person eller hans verksamhet,

3) *teknisk observation* fortlöpande eller upprepat, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (*teknisk avlyssning*), iakttagande och avbildande av honom (*optisk övervakning*) samt spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttar sig (*teknisk spårning*),

4) *täckoperation* sådant fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller persongrupp eller om personens eller gruppens verksamhet och sådan infiltration i en viss persons eller persongrupps verksamhet, där det för att förhindra att inhämtandet av information och infiltrationen avslöjas används vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar eller framställs eller används falska dokument,

5) *bevisprovokation genom köp* ett av polisen avgivet köpeanbud för att förhindra eller avslöja innehav av eller handel med ett föremål, ett ämne eller egendom som innehas olagligen, för att förhindra eller avslöja olaglig framställning av ett föremål, ett ämne eller egendom, för att finna ett sådant föremål, ett sådant ämne eller sådan egendom som avses ovan eller för att återta vinningen av ett brott,

6) *teleövervakning* inhämtande av hemliga identifieringsuppgifter om teledeländan som har sänts från en teleanslutning eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett allmänt telenät eller till något annat telenät som hör till tillämpningsområdet för telemarknadslagen (396/1997), eller som har mottagits till en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, samt tillfällig stängning av en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning.

avtjänar straff i en straffanstalt eller som är internerad i tvångsinrättning eller mot en rannsakningsfånge, när denne befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas förfogande.

En anordning som används för teknisk observation får placeras i utrymmen där teknisk observation är tillåten enligt 1 mom., om observationen förutsätter detta. En polisman har på förordnande av en polisman som hör till befälet rätt att få tillträde till ifrågasvarande utrymmen för att installera och avlägsna anordningen. Om anordningen förbrukar fordonets energi eller den energi som är avsedd för något annat utrymme där anordningen installeras, skall ersättning betalas för förbrukning som är större än ringa.

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även utföra teknisk observation av en person som befinner sig i en bostad, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas.

31 a §

Förutsättningar för täckoperation

En polisman har rätt att företa en täckoperation, om det är nödvändigt för att förhindra eller avslöja brottslig verksamhet som avses i 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen och det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att han gör sig skyldig till ett sådant brott. Täckoperation i en bostad är tillåten om tillträdet eller vistelsen sker under medverkan av den som använder bostaden.

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av ett brott. Teknisk observation får dessutom riktas mot en person som

Beträffande husrannsakan gäller likväl vad som bestäms i tvångsmedelslagen.

Rätt till täckoperation föreligger också när en verksamhet som avses i 1 mom. helt eller delvis sker utanför Finland, om verkningarna av brottet också kan framträda i Finland och om straff för gärningen skulle kunna utdömas om den hade begåtts i Finland.

Vederbörande ministerium meddelar närmare bestämmelser om anordnande och övervakning av täckoperationer samt om utbildning.

31 b §

Förutsättningar för bevisprovokation genom köp

En polisman har rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp, om detta är nödvändigt för att förhindra eller avslöja ett häleribrott eller ett sådant brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål, ämne eller egendom som på grund av ett sådant brott olagligt innehas eller utbjuds till försäljning eller för att återta vinningen av ett sådant brott.

Rätt till bevisprovokation genom köp föreligger också när ett brott som avses i 1 mom. helt eller delvis begås utanför Finland, om brottet begånget i Finland skulle vara straffbart eller berättiga till beslag eller kvarstad.

Vederbörande ministerium meddelar närmare bestämmelser om anordnande och övervakning av bevisprovokation genom köp samt om utbildning.

31 c §

Förutsättningar för teleövervakning

En polisman har rätt att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalanordning som är i en persons besittning eller som han annars antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan anslutning eller anordning, om det på grund av personens uttalanden, hotelser, uppträdande eller annars finns skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott för vilket inte föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i fyra månader eller om brottet är riktat mot en automatisk

databelhandlingsanordning och begås med användning av en teleterminalanordning, utgör olaga hot, hotande av någon som skall höras vid rättskipning eller våldsamt motstånd mot tjänsteman eller ett narkotikabrott.

En polisman har dessutom rätt att utföra teleövervakning i en situation som avses i 18 § 2 mom. eller i en annan situation, om det är nödvändigt för att avvärja omedelbar fara som hotar liv eller hälsa.

31 d §

Avlyssningsförbud

Vad som i 5 a kap. 10 § tvångsmedelslagen bestäms om förbud mot att avlyssna en misstänkt, gäller också annan teknisk avlyssning som sker med stöd av denna lag än sådan som riktas mot en misstänkt.

32 §

Beslut om teknisk observation

När en åtgärd enligt 31 § 4 mom. vidtas skall en polisman som hör till befälet omedelbart underrättas om den.

32 a §

Beslut om täckoperation och bevisprovokation genom köp samt övervakning av täckoperation

Beslut om täckoperation och om registranteckning som avses i 28 § 1 mom. 4 punkten eller framställning av falska dokument fattas av en av vederbörande ministerium förordnad chef för en polisenhet

Beslut om bevisprovokation genom köp fattas av en polisman som hör till befälet eller har förordnats till undersökningsledare.

Den polisenhet som har beslutat om en täckoperation skall ge en rapport om verksamheten. Vederbörande ministerium utfärdar närmare bestämmelser om rapporten. Rapporten skall ges till vederbörande ministerium, som årligen avger en berättelse om användningen av täckoperationer till riksdagens justitieombudsman.

32 b §

Domstolsbeslut om teleövervakning och teknisk observation samt annan behandling av ett sådant ärende

Beslut om teleövervakning samt om teknisk observation i sådana i 31 § 2 mom. avsedda fall där den optiska övervakningen eller tekniska avlyssningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum eller utrymme i vilket den som skall observeras vistas eller i ett fordon som den som skall observeras använder, eller där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen gäller en person som är omhändertagen av fångvårdsväsendet, fattas av en i 1 kap. 9 § tvångsmedelslagen avsedd domstol eller en annan domstol där behandlingen av ärendet lämpligen kan ske.

Ett ärende som avses i 1 mom. avgörs utan hörande av innehavaren till det utrymme som skall avlyssnas eller observeras. När ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk övervakning av en person som är omhändertagen av fångvårdsväsendet behandlas i domstol, skall straffanstaltens direktör likväl ges tillfälle att bli hörd.

Angående behandlingen av ett ärende som avses i 1 mom. gäller dessutom i tillämpliga delar vad som bestäms i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

32 c §

Polismans rätt att besluta om teleövervakning och teknisk observation i akuta situationer

En polisman som hör till befälet har rätt att besluta att teleövervakning eller i 32 b § 1 mom. avsedd teknisk observation skall inledas, om det på grund av sakens brådskande natur är nödvändigt att åtgärden vidtas utan dröjsmål. Då skall åtgärden utan dröjsmål och senast 24 timmar efter att den har inletts anmälas till en domstol som avses i 32 b § 1 mom. Till anmälan skall fogas ett yrkande på teleövervakning eller teknisk observation, om avsikten är att teleövervakningen eller den tekniska observationen skall fortsätta efter det att anmälan anlånt till domstolen.

Den rätt som avses i 1 mom. gäller inte teknisk avlyssning eller optisk övervakning

av en person som är omhändertagen av fångvårdsväsendet.

32 d §

Fortsatt teleövervakning och fortsatt teknisk observation när en polisman fattat beslut om åtgärden

Sedan domstolen fått en anmälan enligt 32 c § 1 mom. kan den förbjuda fortsatt teleövervakning eller fortsatt teknisk observation eller uppställa begränsningar beträffande en åtgärd eller uppställa sådana villkor för användningen av information som den anser vara nödvändiga.

Angående behandlingen av ärendet i domstol gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

33 §

Meddelande om observation, teknisk observation och teleövervakning

En polisman som har fattat beslut om teknisk observation enligt 31 § 1 mom. eller om placering av anordning som används för teknisk observation enligt 31 § 2 mom., eller en polisman som med stöd av 32 c § beslutat om teleövervakning eller gjort anmälan till domstol skall efter det att den tekniska observationen eller teleövervakningen har avslutats underrätta den person som varit föremål för åtgärden därom, ifall detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

Meddelande behöver inte lämnas om observation eller om teknisk observation enligt 31 § 4 mom. eller om vad en dylik åtgärd grundar sig på.

Den polisman som utfört teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. eller utfört teleövervakning enligt 32 b och 32 c § skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokoll bestäms närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas vederbörande ministerium som årligen till riksdagens justitieombudsman avger en berättelse om användningen av sådan teknisk avlyssning och teleövervakning som avses i detta moment. Samtidigt skall också ges en utredning om användningen av teknisk observation i straffanstalter.

33 a §

Rättelse av registeranteckning

En registeranteckning som avses i 28 § 1 mom. 4 punkten skall rättas utan dröjsmål, när rättelsen inte längre äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

36 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Utan hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet, har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att få uppgifter som behövs för avvärande eller utredning av brott. Om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det, har polisen samma rätt till uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 §.

40 §

Handräckning av polisen

Polisen skall på begäran lämna andra myndigheter handräckning om så bestäms särskilt. Polisen skall även lämna andra myndigheter handräckning för fullgörandet av en lagstadgad tillsynsskyldighet. Polisen kan också lämna en enskild person handräckning när detta är nödvändigt för att denne skall kunna utöva sina lagliga rättigheter och rättsskränkningen är uppenbar.

Helsingfors den 20 augusti 1999

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

För handräckning enligt 1 mom. förutsätts det att den myndighet som begär handräckningen hindras i sin tjänsteutövning eller att en enskild person hindras i sina rättigheter och att polisbefogenheter måste anlitas för att dessa rättigheter skall kunna utövas.

52 §

Polisförordnanden

Vederbörande ministerium kan genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att trygga en synnerligen viktig verksamhet som bedrivs i området eller för att trygga egendom eller skydda människor. För brott mot förbudet eller begränsningen kan utdömas böter om inte i annan lag bestäms något annat om brott mot dem.

Ett ovan avsett beslut av vederbörande ministerium publiceras i författningssamlingen.

54 §

Närmare stadganden och bestämmelser

Vederbörande ministerium kan även meddela närmare bestämmelser om ansökan om och utbetalning av ersättningar som avses i 47 §, anordnande av och tillsyn över teleövervakning samt förvaring av djur.

Denna lag träder i kraft den

19 .

Inrikesminister *Kari Häkämies*

Lag

om ändring av polislagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 11 § 2 mom., 14 och 17 §, 22 § 3 mom., 24 § 1 mom., 25 §, 28 § 1 mom., 31 §, 32 § 2 mom., 33 §, 36 § 1 mom., 40 § 1 och 2 mom. och 52 § samt

fogas till 1 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., till 2 § ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., till lagen en ny 10 a §, till 18 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 531/1999, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., till 22 § ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. blir 4 mom., till lagen nya 31 a — 31 d, 32 a — 32 d och 33 a § samt till 54 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag (/1999) ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Polisens uppgift

Polisen arbetar för att upprätthålla den allmänna säkerheten i samarbete med andra myndigheter samt med sammanslutningarna och invånarna i området.

2 §

Allmänna principer för polisens verksamhet

Polisen får inte vid fullgörandet av sin uppgift anstifta någon till en straffbar gärning.

10 a §

Gränskontroll och tullåtgärder

I syfte att ta i beslag ett föremål eller ämne som tillverkats, importerats eller innehas olagligen, eller för att förhindra olaglig inresa i landet, har en polisman samma rätt att verkställa gränskontroll som en gränsbevakningsman har enligt lagen om gränsbevakningsväsendet (320/1999), och samma rätt att utföra tullåtgärder som en tullman har enligt tullagen (1466/1994).

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Gripande av en person i avsikt att skydda honom

Den som har gripits skall friges så snart behovet av omhändertagande inte längre föreligger, dock senast 24 timmar efter att han gripits. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att han saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak.

Om den som har gripits i det syfte som anges i 1 mom. är under 18 år, skall han utan dröjsmål överlämnas till vårdnadshavaren, eller, om detta inte är möjligt, till en barnskyddsmyndighet. Någon annan person som har gripits skall friges så snart behovet av omhändertagande inte längre föreligger, dock senast 24 timmar från gripandet. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att han saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak.

14 §

Skydd för hemfrid

Om innehavaren av ett hemfridsskyddat område eller en därmed jämförbar plats eller hans företrädare begär det, har en polisman rätt att från platsen avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig.

En polisman har rätt att från ett område eller en plats som avses i 1 mom. avlägsna en person som lovligen uppehåller sig där, om han stör andras hemfrid och det finns fog att befara att störningen upprepas.

Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa den som uppför sig störande och hålla honom i förvar. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar från gripandet.

Vad denna paragraf stadgar skall även

14 §

Skydd för områden som omfattas av hemfrid och för vissa andra områden

Om innehavaren av ett hemfridsskyddat område eller en hemfridsskyddad plats eller hans företrädare begär det, har en polisman rätt att från området eller platsen avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in där eller underlåter att iaktta en tillsägelse att avlägsna sig. Samma rätt att avlägsna en person föreligger också, om personen befinner sig på ett sådant område som det är straffbart att tränga sig in på.

En polisman har rätt att från ett område eller en plats som avses i 1 mom. avlägsna en person som lovligen uppehåller sig där, om personen stör andras hemfrid eller på något annat sätt vållar betydande störning där och det finns grundad anledning att befara att störningen upprepas.

Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa den som uppför sig störande och hålla honom i förvar. Den som har gripits får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar från gripandet.

(4 mom. upphävs)

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

tillämpas på affärslokaler, ämbetsverk, sjukhus, skolor och andra motsvarande inrättningar samt deras gårdsområden.

17 §

Vidtagande av åtgärder

I de fall som avses i 13, 15 och 16 §§ får ett rum eller ett förvaringsutrymme öppnas med våld. När åtgärden avslutas skall det utrymme som har öppnats åter stängas på lämpligt sätt.

En husrannsakan enligt 13 § får inte utan särskilda skäl förrättas mellan klockan 21 och 6.

Over åtgärder som har vidtagits med stöd av 13, 15 och 16 §§ skall upprättas protokoll eller göras anteckning i någon annan handling.

17 §

Vidtagande av åtgärder

I de fall som avses i 13—16 § får ett rum eller ett förvaringsutrymme öppnas med våld. När åtgärden avslutas skall det utrymme som har öppnats åter stängas på lämpligt sätt.

En husrannsakan enligt 13 § får inte utan särskilda skäl förrättas mellan klockan 21 och 6.

Over åtgärder som har vidtagits med stöd av 13—16 § skall upprättas protokoll eller göras anteckning i någon annan handling.

18 §

Avspärrande av en plats eller ett område

En polisman har rätt att på förordnande av en polisman som hör till befälet och i brådskande fall också utan förordnande avspärra eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller som annars genom lag är skyddat mot olovligt intrång, om detta är nödvändigt för att avvärja en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte annars kan skyddas.

22 §

Säkerhetsvisitation

För att se till att en sådan tillställning, allmän sammankomst eller annan offentlig tillställning som förutsätter särskilt skydd förloper ostört, eller för att trygga deltagarnas säkerhet, har en polisman rätt att kroppsvisitera en person som anländer till eller vistas i den omedelbara närheten av tillställningen, i syfte att förvissa sig om att personen inte innehar sådana föremål eller ämnen med vilka deltagarnas säkerhet kan äventyras.

De i 1 och 3 mom. avsedda farliga före-

Gällande lydelse

De i 1 mom. avsedda farliga föremålen eller ämnena skall tas ifrån den som visiteras. De skall återlämnas när han frigges, om det inte finns hinder enligt lag.

24 §

Hantering av omhändertagen egendom

Föremål eller ämnen som omhändertagits med stöd av 23 § 1 mom. skall återlämnas till innehavaren inom 14 dygn, om inte redan tidigare ett förfarande för återkallande av tillståndet att inneha egendomen inleds eller åtgärder enligt 2 eller 3 mom. vidtas. Egendom som omhändertagits med stöd av 23 § 2 mom. skall alltid återlämnas, om inte hela föremålet redan tidigare omhändertagits av polisen med stöd av 23 § 1 mom.

Föreslagen lydelse

målen eller ämnena skall vid behov tas ifrån den som visiteras.

24 §

Hantering av omhändertagen egendom

Föremål eller ämnen som omhändertagits med stöd av 22 § 4 mom. eller 23 § 1 mom. skall återlämnas till innehavaren inom 14 dygn, om inte redan tidigare ett förfarande för återkallande av tillståndet att inneha egendomen inleds eller åtgärder enligt 2 eller 3 mom. vidtas. Egendom som omhändertagits med stöd av 23 § 2 mom. skall alltid återlämnas, om inte hela föremålet redan tidigare omhändertagits av polisen med stöd av 23 § 1 mom.

25 §

Avlivande av djur

En polisman har rätt att avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa. Samma rätt har en polisman när ett djur orsakar ansevliga skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får även avlivas när det befinner sig i ett sådant tillstånd att det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

25 §

Avlivande av djur

En polisman har rätt att ta fast eller avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa. Samma rätt har en polisman när ett djur orsakar ansevliga skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får även avlivas när det befinner sig i ett sådant tillstånd att det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

Om hanteringen och skötseln av ett fasttaget djur gäller vad som särskilt bestäms om detta.

28 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av allmänheten, fordonsförare eller fotgängare med hjälp av en teknisk apparat samt automatisk upptagning av ljud eller bild,

2) *observation* fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller hans verksamhet, samt

28 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av allmänheten, fordonsförare eller fotgängare med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild,

2) *observation* fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller hans verksamhet,

Gällande lydelse

3) *teknisk observation* fortlöpande eller upprepad, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (*teknisk avlyssning*), iakttagande och avbildande av honom (*optisk övervakning*) samt spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttar sig (*teknisk spårning*).

Föreslagen lydelse

3) *teknisk observation* fortlöpande eller upprepad, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (*teknisk avlyssning*), iakttagande och avbildande av honom (*optisk övervakning*) samt spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttar sig (*teknisk spårning*),

4) *täckoperation* sådant fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller persongrupp eller om personens eller gruppens verksamhet och sådan infiltration i en viss persons eller persongrupps verksamhet, där det för att förhindra att inhämtandet av information och infiltrationen avslöjas används vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar eller framställs eller används falska dokument,

5) *bevisprovokation* genom köp ett av polisen avgivet köpeanbud för att förhindra eller avslöja innehav av eller handel med ett föremål, ett ämne eller egendom som innehas olagligen, för att förhindra eller avslöja olaglig framställning av ett föremål, ett ämne eller egendom, för att finna ett sådant föremål, ett sådant ämne eller sådan egendom som avses ovan eller för att återta vinningen av ett brott,

6) *teleövervakning* inhämtande av hemliga identifieringsuppgifter om telemeddelanden som har sänts från en teleanslutning eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett allmänt telenät eller till något annat telenät som hör till tillämpningsområdet för telemarknadslagen (396/1997), eller som har mottagits till en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, samt tillfällig stängning av en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning.

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får bedriva teknisk observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridskyddat område, samt av ett fordon eller en vara som denne har sin användning, om det finns grundad anledning att förmoda att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av brott. Under

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av ett brott. Teknisk observa-

Gällande lydelse

samma förutsättningar får teknisk observation bedrivas av en person som befinner sig i ett hotellrum eller i något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får dock inte placeras i det rum där personen vistas eller i ett fordon som han använder.

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott, för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till eller medverkar till ett brott för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även bedriva teknisk observation av en person som befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas.

Föreslagen lydelse

tion får dessutom riktas mot en person som avtjänar straff i en straffanstalt eller som är internerad i tvångsinrättning eller mot en rannsaktionsfånge, när denne befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas förfogande.

En anordning som används för teknisk observation får placeras i utrymmen där teknisk observation är tillåten enligt 1 mom., om observationen förutsätter detta. En polisman har på förordnande av en polisman som hör till befälet rätt att få tillträde ifrågovarande utrymmen för att installera och avlägsna anordningen. Om anordningen förbrukar fordonets energi eller den energi som är avsedd för något annat utrymme där anordningen installeras, skall ersättning betalas för förbrukning som är större än ringa.

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även utföra teknisk observation av en person som befinner sig i en bostad, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas.

31 a §

Förutsättningar för täckoperation

En polisman har rätt att företa en täckoperation, om det är nödvändigt för att förhindra eller avslöja brottslig verksamhet som avses i 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen och det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

eller annars finns grundad anledning att misstänka att han gör sig skyldig till ett sådant brott. Täckoperation i en bostad är tillåten om tillträdet eller vistelsen sker under medverkan av den som använder bostaden. Beträffande husrannsakan gäller likväl vad som bestäms i tvångsmedelslagen.

Rätt till täckoperation föreligger också när en verksamhet som avses i 1 mom. helt eller delvis sker utanför Finland, om verkningarna av brottet också kan framträda i Finland och om straff för gärningen skulle kunna utdömas om den hade begåtts i Finland.

Vederbörande ministerium meddelar närmare bestämmelser om anordnande och övervakning av täckoperationer samt om utbildning.

31 b §

Förutsättningar för bevisprovokation genom köp

En polisman har rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp, om detta är nödvändigt för att förhindra eller avslöja ett häleribrott eller ett sådant brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål, ämne eller egendom som på grund av ett sådant brott olagligt innehåses eller utbjuds till försäljning eller för att återta vinningen av ett sådant brott.

Rätt till bevisprovokation genom köp föreligger också när ett brott som avses i 1 mom. helt eller delvis begås utanför Finland, om brottet begånget i Finland skulle vara straffbart eller berättiga till beslag eller kvarstad.

Vederbörande ministerium meddelar närmare bestämmelser om anordnande och övervakning av bevisprovokation genom köp samt om utbildning.

31 c §

Förutsättningar för teleövervakning

En polisman har rätt att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalanordning som är i en persons besittning eller som han annars antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan anslutning eller

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

anordning, om det på grund av personens uttalanden, hotelser, uppträdande eller annars finns skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott för vilket inte föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i fyra månader eller om brottet är riktat mot en automatisk databehandlingsanordning och begås med användning av en teleterminalanordning, utgör olaga hot, hotande av någon som skall höras vid rättskipning eller våldsamt motstånd mot tjänsteman eller ett narkotikabrott.

En polisman har dessutom rätt att utföra teleövervakning i en situation som avses i 18 § 2 mom. eller i en annan situation, om det är nödvändigt för att avvärja omedelbar fara som hotar liv eller hälsa.

31 d §

Avlyssningsförbud

Vad som i 5 a kap. 10 § tvångsmedelslagen bestäms om förbud mot att avlyssna en misstänkt, gäller också annan teknisk avlyssning som sker med stöd av denna lag än sådan som riktas mot en misstänkt.

32 §

Beslut om teknisk observation

När en åtgärd enligt 31 § 3 mom. vidtas skall en polisman som tillhör befälet omedelbart underrättas om den.

När en åtgärd enligt 31 § 4 mom. vidtas skall en polisman som hör till befälet omedelbart underrättas om den.

32 a §

Beslut om täckoperation och bevisprovokation genom köp samt övervakning av täckoperation

Beslut om täckoperation och om registranteckning som avses i 28 § 1 mom. 4 punkten eller framställning av falska dokument fattas av en av vederbörande ministerium förordnad chef för en polisenhet

Beslut om bevisprovokation genom köp fattas av en polisman som hör till befälet eller har förordnats till undersökningsledare.

Den polisenhet som har beslutat om en täckoperation skall ge en rapport om verk-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

samheten. Vederbörande ministerium utfärdar närmare bestämmelser om rapporten. Rapporten skall ges till vederbörande ministerium, som årligen avger en berättelse om användningen av täckoperationer till riksdagens justitieombudsman.

32 b §

Domstolsbeslut om teleövervakning och teknisk observation samt annan behandling av ett sådant ärende

Beslut om teleövervakning samt om teknisk observation i sådana i 31 § 2 mom. avsedda fall där den optiska övervakningen eller tekniska avlyssningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum eller utrymme i vilket den som skall observeras vistas eller i ett fordon som den som skall observeras använder, eller där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen gäller en person som är omhändertagen av fängvårdsväsendet, fattas av en i 1 kap. 9 § tvångsmedelslagen avsedd domstol eller en annan domstol där behandlingen av ärendet lämpligen kan ske.

Ett ärende som avses i 1 mom. avgörs utan hörande av innehavaren till det utrymme som skall avlyssnas eller observeras. När ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk övervakning av en person som är omhändertagen av fängvårdsväsendet behandlas i domstol, skall straffanstaltens direktör likväl ges tillfälle att bli hörd.

Angående behandlingen av ett ärende som avses i 1 mom. gäller dessutom i tillämpliga delar vad som bestäms i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

32 c §

Polismans rätt att besluta om teleövervakning och teknisk observation i akuta situationer

En polisman som hör till befälet har rätt att besluta att teleövervakning eller i 32 b § 1 mom. avsedd teknisk observation skall inledas, om det på grund av sakens brådskande natur är nödvändigt att åtgärden vidtas utan dröjsmål. Då skall åtgärden utan dröjs-

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

mål och senast 24 timmar efter att den har inletts anmälas till en domstol som avses i 32 b § 1 mom. Till anmälan skall fogas ett yrkande på teleövervakning eller teknisk observation, om avsikten är att teleövervakningen eller den tekniska observationen skall fortsätta efter det att anmälan anlänt till domstolen.

Den rätt som avses i 1 mom. gäller inte teknisk avlyssning eller optisk övervakning av en person som är omhändertagen av fängvårdsväsendet.

32 d §

Fortsatt teleövervakning och fortsatt teknisk observation när en polisman fattat beslut om åtgärden

Sedan domstolen fått en anmälan enligt 32 c § 1 mom. kan den förbjuda fortsatt teleövervakning eller fortsatt teknisk observation eller uppställa begränsningar beträffande en åtgärd eller uppställa sådana villkor för användningen av information som den anser vara nödvändiga.

Angående behandlingen av ärendet i domstol gäller i tillämpliga delar vad som bestäms i 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

33 §

Meddelande om observation och teknisk observation

En polisman som har fattat beslut om teknisk observation enligt 31 § 1 mom. skall genast efter att åtgärden har avslutats underrätta den person som varit föremål för observation därom, om detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

Meddelande behöver inte lämnas om observation eller teknisk observation enligt 31 § 3 mom. eller vad en dylik åtgärd grundar sig på.

33 §

Meddelande om observation, teknisk observation och teleövervakning

En polisman som har fattat beslut om teknisk observation enligt 31 § 1 mom. eller om placering av anordning som används för teknisk observation enligt 31 § 2 mom., eller en polisman som med stöd av 32 c § beslutat om teleövervakning eller gjort anmälan till domstol skall efter det att den tekniska observationen eller teleövervakningen har avslutats underrätta den person som varit föremål för åtgärden därom, ifall detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

Meddelande behöver inte lämnas om observation eller om teknisk observation enligt 31 § 4 mom. eller om vad en dylik åtgärd grundar sig på.

Gällande lydelse

Den polisman som utfört teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokoll stadgas närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas *inrikesministeriet* som årligen avger en berättelse om teknisk avlyssning till riksdagens justitieombudsman.

36 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Utan hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet, har polisen på begäran av en polisman som tillhör befälet rätt att få uppgifter som behövs för avvärjande eller utredning av brott. Om viktig allmän eller enskild fördel det kräver, har polisen samma rätt till uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 §.

40 §

Handräckning av polisen

Polisen skall på begäran lämna andra myndigheter och privatpersoner handräckning enligt vad därom särskilt stadgas. Polisen skall även lämna andra myndigheter handräckning för fullgörandet av en lagstadgad tillsynsskyldighet.

Föreslagen lydelse

Den polisman som utfört teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. eller utfört teleövervakning enligt 32 b och 32 c § skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokoll bestäms närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas *vederbörande ministerium* som årligen till riksdagens justitieombudsman avger en berättelse om användningen av sådan teknisk avlyssning och teleövervakning som avses i detta moment. Samtidigt skall också ges en utredning om användningen av teknisk observation i straffanstalter.

33 a §

Rättelse av registeranteckning

En registeranteckning som avses i 28 § 1 mom. 4 punkten skall rättas utan dröjsmål, när rättelsen inte längre äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott.

36 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Utan hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet, har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att få uppgifter som behövs för avvärjande eller utredning av brott. Om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det, har polisen samma rätt till uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 §.

40 §

Handräckning av polisen

Polisen skall på begäran lämna andra myndigheter handräckning om så bestäms särskilt. Polisen skall även lämna andra myndigheter handräckning för fullgörandet av en lagstadgad tillsynsskyldighet. Polisen kan också lämna en enskild person handräckning när detta är nödvändigt för att denne skall

Gällande lydelse

För handräckning enligt 1 mom. förutsätts det att den myndighet som begär handräckningen hindras i sin tjänsteutövning eller att en privatperson hindras i sina rättigheter och att polisbefogenheter måste anlitas för att hindret skall kunna undanröjas.

52 §

Polisförordnanden

Inrikesministeriet kan genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att *upprätthålla allmän ordning och säkerhet*. För brott mot *polisförordnande* kan *inrikesministeriet utsätta straffhot i form av dagsböter, som utdöms av allmän underrätt* om inte något annat stadgas om brott mot dem i någon annan lag.

Ett ovan avsett beslut av inrikesministeriet publiceras i författningssamlingen.

54 §

Närmare stadganden och bestämmelser

Inrikesministeriet kan meddela närmare föreskrifter om *beviljande av polisbefogenheter, tjänstemärke, uniform, bevapning, behandling av dem som gripits, förvaring av egendom som omhändertagits, polisundersökning, stannande av fordon, automatisk övervakning av vägtrafiken, bruk av maktmedel, hjälpmedel som används när maktmedel brukas, avlivande av djur, lämnande av handräckning och registrering av polisåtgärder*.

Föreslagen lydelse

kunna utöva sina lagliga rättigheter och rättstränkning är uppenbar.

För handräckning enligt 1 mom. förutsätts det att den myndighet som begär handräckningen hindras i sin tjänsteutövning eller att en *enskild* person hindras i sina rättigheter och att polisbefogenheter måste anlitas för att *dessa rättigheter skall kunna utövas*.

52 §

Polisförordnanden

Vederbörande ministerium kan genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att *trygga en synnerligen viktig verksamhet som bedrivs i området eller för att trygga egendom eller skydda människor*. För brott mot *förbudet eller begränsningen* kan *utdömas böter* om inte i annan lag *bestäms* något annat om brott mot dem.

Ett ovan avsett beslut av *vederbörande ministerium* publiceras i författningssamlingen.

54 §

Närmare stadganden och bestämmelser

Vederbörande ministerium kan även meddela närmare *bestämmelser* om *ansökan om och utbetalning av ersättningar som avses i 47 §, anordnande av och tillsyn över teleövervakning samt förvaring av djur*.

Denna lag träder i kraft den

19 .

